

T.C

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİ VE BOŞANMA SÜRECİNDE OLAN BİREYLERİN
EVLİLİK DOYUMLARININ KİŞİLERARASI ÇATIŞMA
ÇÖZME VE AFFETME BECERİLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

DAMLA VAROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. COŞKUN ARSLAN

Konya-2019

BİLİMSEL ETİK SAFYASI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
--	---	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Damla VAROL
	Numarası	148301051017
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Prof. Dr. Coşkun ARSLAN
	Tezin Adı	Evli Ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumlarının Kişilerarası Çatışma Çözme Ve Affetme Becerileri Açısından İncelenmesi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

26.10/2019
 Öğrencinin
 Adı Soyadı İmzası
 Damla VAROL

TEZ KABUL FORMU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Damla VAROL
	Numarası	148301051017
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Coşkun ARSLAN
	Tezin Adı	Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumlarının Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Açısından İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumlarının Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Açısından İncelenmesi başlıklı bu çalışma 12/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Coşkun ARSLAN	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ramazan ARI	

ÖNSÖZ

Bu araştırmada evli ve boşanma sürecinde olan çiftlerin evlilik doyumlari, kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerileri açısından incelenmiştir.

Gerek akademik hayatımın gerekse gündelik yaşamımın her alanında yardımcı olan lisans eğitimimden beri tanıdığım, her zaman ‘kendini geliştir ve heyben hep dolu olsun’ ve ‘hayatta daima B planın olsun’ mesajıyla bana çokça şey katan, beni fazlaca düşünmeye iten, desteğini sürekli hissettiğim, her zaman ulaşılabilir olan, tecrübesiyle yol gösteren danışmanım ve çok değerli hocam Prof. Dr. Coşkun ARSLAN’a güveni, sabrı ve desteği için teşekkür ediyorum.

Bu uzun, zorlu ve stresli yolculukta desteğini esirgemeyen, kahrımı en çok çeken kendisi de akademisyen olan canım ablam Duygu VAROL’a teşekkür ediyorum.

Desteklerini esirgemeyen ve hayatımı kolaylaştıran annem Sevgi VAROL’a, babam Murat VAROL’a, bu süreçte bana destek olan, sayısı adlarını sayamayacağım kadar çok olan arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Damla VAROL Mayıs-2019

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Damla VAROL	148301051017
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	
	Program	Tezli Yüksek Lisans	
	DANIŞMAN	Prof. Dr. Coşkun ARSLAN	
Tezin Adı	EVLİ VE BOŞANMA SÜRECİNDE OLAN BİREYLERİN EVLİLİK DOYUMLARININ KİŞİLERARASI ÇATIŞMA ÇÖZME VE AFFEME BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ		

ÖZET

Bu araştırmanın amacı evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin evlilik doyumlarının kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerileri açısından incelenmesidir. Araştırma grubundaki toplam 400 bireyin evlilik doyumunu ölçmek için Canel (2007) tarafından geliştirilen ‘Evlilik Doyumu Ölçeği’, kişilerarası çatışma çözme becerilerine ölçmek için Arslan (2005) tarafından uyarlanan ‘Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği’ ve affetme becerilerini ölçmek için Bugay ve Demir (2010) tarafından uyarlanan ‘Heartland Affetme Ölçeği’ kullanılmıştır.

SPSS programının kullanıldığı verilerin analizinde T-testi, Mann-Whitney U testi, Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu ve Hiyerarşik Regresyon tekniği kullanılmıştır.

Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin ‘evlilik doyumunu’ ve ‘kişilerarası çatışma çözme becerileri’ puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin ‘affetme’ puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme becerileri ölçeği alt ölçeği olan özel-genel davranış ve yüzleşme hem evli hem de boşanma sürecinde olan bireyler için evlilik uyumu yordamaktadır. Affetme becerileri ölçeği alt ölçeği olan diğerlerini ve durumu affetme yalnızca evli bireyler için evlilik uyumunu yordamaktadır.

Kişilerarası çatışma çözme becerileri ölçeğinin alt ölçeği olan yüzleşme ve duygusal ifade evli bireyler için, yüzleşme ve kendini açma ise boşanma sürecinde olan bireyler için evlilik doyumu alt ölçeği olan öfkeyi yordamaktadır.

Kişilerarası çatışma çözme becerileri ölçeğinin alt ölçeği olan yüzleşme ve affetme becerileri yalnızca evli bireyler için evlilik doyumu alt ölçeği olan eşin ailesi ile iletişimi yordamaktadır.

Kişilerarası çatışma çözme becerileri ölçeğinin alt ölçeği olan özel-genel davranış yalnızca evli bireyler için evlilik doyumunun alt ölçeği olan ekonomik anlayışı yordamaktadır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin alt ölçeği olan özel-genel davranış yalnızca boşanma sürecinde olan bireyler için evlilik doyumu alt ölçeği olan ebeveynlik anlayışını yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik doyumu, kişilerarası çatışma çözme, affetme.

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Damla VAROL	148301051017
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	
	Program	Tezli Yüksek Lisans	
	DANIŞMAN	Prof. Dr. Coşkun ARSLAN	
Tezin Adı	AN EXAMINATION OF MARITAL SATISFACTION OF MARRIED INDIVIDUALS AND INDIVIDUALS IN DIVORCE PROCESS IN TERMS OF THEIR INTERPERSONAL CONFLICT RESOLUTION AND FORGIVENESS SKILLS		

SUMMARY

The aim of this thesis is to examine the satisfaction level of married individuals and individuals who are in the process of divorcement in terms of conflict solving skills and forgiveness. ‘Marital Satisfaction Scale’ developed by Canel (2007) is used to measure marital satisfaction level, ‘Interpersonal Conflict Resolution Approach Scale’ adapted by Arslan (2005) is used to measure interpersonal conflict resolution skills and ‘Heartland Forgiveness Scale’ adapted by Bugay and Demir (2010) is used to measure forgiveness skills of 400 participants taking place in the research,.

In the data analysis with SPSS program, T-test, Mann-Whitney U test, Pearson Moments Multiplier Correlation Coefficient technique and Hierarchical Regression are used.

The difference between the points of married individuals and the individuals

who are in the process of divorce is not significant in terms of marital satisfaction and interpersonal conflict resolution skills. Significant difference between married individuals and the individuals who are in the process of divorce is not found.

Public-Private behavior and confrontation subdimensions of interpersonal conflict resolution approach scale predicted marital harmony for the participants who are in the process of divorce and the married participants. The subdimensions of forgiveness skills scale; forgiveness of a case or the others predicted marital harmony only for married individuals.

The subdimensions of interpersonal conflict resolution approach scale: confrontation and emotional expression for married individuals and confrontation and self-disclosure for individuals in the process of divorce predicted anger which is subdimension of marital satisfaction scale.

The subdimensions of interpersonal conflict resolution approach scale: confrontation and forgiveness skills predicted communication with the partner's family only for married individuals, which is subdimension of marital satisfaction scale.

Subdimensions of interpersonal conflict resolution approach scale; public-private behavior predicted economic approach which is subdimensions of marital satisfaction scale only for married individuals.

Subdimensions of interpersonal conflict resolution approach scale; public-private behavior predicted parental comprehension which is subdimension of marital satisfaction scale only for individuals in the process of divorce.

Key Words: Marital Satisfaction, forgiveness, interpersonal conflict solving.

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

ve ark: ve arkadaşları

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Çatışma Biçimleri ve Çatışma Kaynakları	30
Tablo 2.Johnson ve Johnson'a Göre Çatışmanın Sınıflandırılması	34
Tablo 4.Kendini Affetmeye İlişkin Süreç Modelinin Evre ve Basamakları.....	52
Tablo 5.Başkalarını Affetmeye İlişkin Süreç Modelinin Evre ve Basamakları	54
Tablo 6. Evli Bireyler İçin Kişisel Bilgilerin Frekans ve Yüzde Dağılımları	62
Tablo 7. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Kişisel Bilgilerin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	65
Tablo 8. Evli Bireyler İçin Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	68
Tablo 9. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	68
Tablo 10. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumu Puan Ortalamalarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonucu.....	69
Tablo 11: Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Affetme Puan Ortalamalarına İlişkin t testi Sonucu	69
Tablo 12. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme Puan Ortalamalarına İlişkin t testi Sonucu	70
Tablo 13. Evli Bireyler İçin Evlilik Doyumu Ölçeğinin Alt Ölçekleri İle Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu	70
Tablo 14. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Evlilik Doyumu Ölçeğinin Alt Ölçekleri İle Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu	73
Tablo 15. Evli Bireyler İçin, Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 16. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Öfkeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	79

- Tablo 17. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Eşin Ailesi İle İletişimi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 81
- Tablo 18. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ekonomik Anlayışı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 82
- Tablo 19. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ebeveynlik Anlayışını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.. 83
- Tablo 20. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 85
- Tablo 21: Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Öfkeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları87
- Tablo 22. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Eşin Aile İle İletişimi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 89
- Tablo 23. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ekonomik Anlayışı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 89
- Tablo 24. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ebeveynlik Anlayışını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları 90

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAFYASI	i
TEZ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
BÖLÜM I - GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Alt Amaçları	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Varsayım	6
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM II - KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Evlilik Doyumu	8
2.1.2. Evlilik ve Evlilik Doyumu	8
2.1.2. Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler	9
2.1.3. Evlilik Doyumunu Açıklayan Modeller	19
2.1.3.1 Sosyal Mübadele Kuramı	19
2.1.3.2. Bağlamsal Model	19
2.1.3.3. Öğrenme Kuramı	20
2.1.3.4. Sevginin Evrimi Kuramı	20
2.1.3.5. Bağlanma Kuramı	20
2.1.3.6. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı	20
2.1.3.7. Yükleme Kuramı	21
2.1.3.8. Psikodinamik Kuram	21
2.1.4. Evlilikte Sevgi Yitimi ve Boşanma	21
2.2. Kişilerarası Çatışma Çözme	24
2.2.1. Çatışma ve Çatışma Çözme	24

2.2.2.Çatışmaya İlişkin Yaklaşımlar	26
2.2.2.1.Geleneksel (Klasik) Yaklaşım	26
2.2.2.2.Davranışsal(Neoklasik) Yaklaşım	26
2.2.2.3.Etkileşimci (Modern) Yaklaşım.....	27
2.2.3.Çatışmanın Nedenleri	27
2.2.4. Çatışma Biçimleri ve Çatışma Kaynakları	29
2.2.5.Çatışma Türleri.....	30
2.2.5.1. Çatışmaya Taraf Olanlara Göre Çatışma Türleri	31
2.2.5.2. Algılama Şekline Göre Çatışmalar	32
2.2.5.3. Niteliğine Göre Çatışma	33
2.2.5.4.Kaynaklarına Göre Çatışmalar.....	34
2.2.7.Çatışmanın Olumlu ve Olumsuz Sonuçları	41
2.3.Affetme	42
2.3.1.Affetme Kavramı.....	42
2.3.1.1.Kendini Affetme	45
2.3.1.2.Başkalarını Affetme	46
2.3.1.3.Durumu Affetme.....	51
2.3.2.Kendini Affetmeyi Açıklayan Modeller.....	51
2.3.2.1.Süreç Modeli.....	51
2.3.2.2. Hall ve Fincham'ın Kendini Affetme Modeli.....	53
2.3.3.Başkalarını Affetmeyi Açıklayan Modeller	53
2.3.3.1. Affetmenin Sosyal Psikolojik Belirleyicileri Modeli	53
2.3.3.2 Affetmenin Süreç Modeli	54
2.3.3.3. Hargrave Affetme Modeli.....	55
BÖLÜM III - YÖNTEM	57
3.1.Araştırmanın Modeli	57
3.2.Çalışma Grubu	57
3.3.Veri Toplama Araçları	57
3.3.1. Evlilik Doyumu Ölçeği.....	58
3.3.2.Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği	58
BÖLÜM IV- BULGULAR.....	62
BÖLÜM V - TARTIŞMA VE YORUM	92

5.1.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması	92
5.2.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması.....	93
5.3.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Affetme Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması	93
5.4. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	94
5.5.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumunun Hangi Değişkenlerce Yordandığını Anlamaya Yönelik Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları Oluşan Modellerin Tartışılması	95
BÖLÜM VI - SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
6.1.Sonuçlar.....	102
6.2.Öneriler	104
KAYNAKÇA.....	106
EKLER.....	122
EK- 1 - KİŞİSEL BİLGİLER FORMU	122
EK- 2 - EVLİLİK DOYUM ÖLÇEĞİ	124
EK-3 - HEARTLAND AFFETME ÖLÇEĞİ	125
EK -4- KİŞİLERARASI ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMI ÖLÇEĞİ	126

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kişilerin hem duygusal açıdan doyum sağlamalarını hem de kişiliklerinin gelişmesini sağlayan bir kurum olarak tanımlanan (Fower, 1993) evlilik iki insanın ortak yaşamı planladığı ve mutlu olmayı amaçladığı bir kurumdur. Evlilik kişilerarası ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerdir. Kişilerin birbirleri ile en fazla iletişim kurdukları, en çok beklentiye girdikleri kişiler eşleridir. Evliliğin kalitesini evlilikten elde edilen haz ve doyum belirlemektedir (Üncü,2007).Kişilerin mutlu olabilmeleri için evlilikte doyum yaşamalarının önemi büyüktür (Hinde,1997). Evlilik kurumu içinde var olan çevresel (problemleri paylaşma, kazanç, baskınlık, alınan kararlarda eşitlik v.s) ve kişisel faktörlerden (eşlerin sevgi ifade tarzları, cinsel doyumları, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine yönelik tutumları v.s) eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin olarak tanımlanan evlilik doyumunu (Sokolski ve Hendrick,1999) etkileyen pek çok faktör vardır. Evlilik doyumunun üç ana kriterden etkilendiğini düşünen araştırmacılara göre, bu kriterlerden ilki yeterli miktarda karşılıklı sevgidir, eşlerin birbirlerine bağlılıklarını içeren sadakat ikinci kriter olarak sayılırken, evlilik doyumunu etkileyen son kriter paylaşılan değerler olmaktadır. Eşlerin farklı konularda (ebeveynlik algıları, ilişkide geleneksellik gibi) taşıdıkları inançların birbirlerini tatmin eder şekilde olması eşler arasında paylaşılan değerlerin var olduğunun göstergesidir (Rosen-Grando, Myers ve Hattie,2004). Fitzpatrick (1998) ise evlilik doyumunu etkileyen faktörleri ve mutlu çiftlerin düşünce-davranış kalıplarını dokuz başlıkta toplamıştır. Bunlar; çoğunlukla pozitif sözlü mesajlar kullanmak, kullanılan sözsüz mesajlarda tutarlı olabilmek, çatışmadan uzak durmaya çalışmak, anlaşmazlıklar üzerine tartışabilmek, uzlaşabilmek, fikir birliği içinde olabilmek ve eşini onayladığını belli etmek, birbirlerine yönelik destekleyici tavırlar sergileyebilmek, birbirlerine yönelik daha az eleştiride bulunmak, ilişkide daha çok memnuniyet gösterebilmek olarak sıralanmaktadır. Evlilik ilişkisinin bir getirisi olarak çiftler birbirleri ile çatışma yaşayabilmektedirler, evlilik birliğinde yaşanan çatışmanın ve çatışma ile nasıl başa çıkıldığının evlilik doyumunu etkileyen en

önemli değişkenlerden biri olduğu evlilikte yaşanan çatışmanın yaygınlığı, sıklığı, oluşturduğu gerginlik düzeyinin evlilikten sağlanan doyum ile ilişkili olduğu (Tezer, 1986; Hatipoğlu, 1993) bilinmektedir.

En az iki kişinin zıt amaçlara sahip olması, mevcut kaynakların kişilere yetmemesi ve kişilerden birinin diğerinin amaçlarına ulaşmasını engellemesi durumunda ortaya çıkan anlaşmazlık olarak açıklanan çatışmaya (Hocker ve Wilmot, 1995) derinlemesine bakıldığında, çatışmanın kişiler amaçlarına ulaşmayacakları konusunda bir inanç ya da çıkar farklılığı algıladıklarında ya da bu düşüncelerin ortaya çıkardığı eylem veya hedeflerin karşı taraf ile uyuşmadığı durumlarda ortaya çıktığı ve kişinin uyuşmazlığın farkında olması veya bir şey elde etmek için çabasının karşı tarafça kırılması düşüncesi çatışma tanımının önemli noktalarını oluşturmaktadır (Lulafs ve Cahn, 2000).

Kişilerin içsel dünyasından yola çıkarak çatışmaları anlamlandırmanın doğru olacağını düşünen Karip (2003)'e göre çatışma nedenleri 'ilişkilerde, çıkarlarda, değerlerde, verilerde ve yapısal özellikler'de karşılaşılan farklılıklardır. Çatışmanın ne olduğundan daha önemli olan şey ise çatışma çözümünde nasıl bir yol izleneceğidir. Çünkü birbirleriyle uyuşmayan amaçları olan en az iki insanın arasındaki mücadele olarak (Hocker ve Wilmot, 1995) tanımlanan çatışmada akla ilk gelen çatışmanın olumsuz ve yıkıcı olması ve düşmanlık öfke gibi duyguları ifade etmesidir. Ancak çatışma doğru yönetildiğinde, çatışmanın kişiler arası ilişkilerin gelişmesine, yeni düşünce ve fikirlerin ortaya çıkmasına, sağlıklı karar verme ve karşılıklı anlayışın gelişmesine, katkı sağlamak gibi olumlu sonuçlarda doğurabildiği düşünülmektedir (Pelled ve ark., 1999; Rahim, 2002; Kurtzberg ve Muller, 2005; Chen, Liu ve Tjosvold, 2005; Pitt, 2005; Chen, 2006). Çatışma tek başına yıkıcı ya da zarar verici bir süreç değildir, çatışmayı yıkıcı hale getiren kişilerin çatışmayı ele alış biçimleridir. Çiftlerin çatışma ile başa çıkmaları (çatışmaya girme, geri çekilme, uyum gösterme) ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin her iki cinsiyet içinde evlilik doyumunun çatışma ile nasıl başa çıkıldığından etkilendiği, yalnız erkekler için ise evlilik doyumunun, eşlerin çatışmayı nasıl çözdüklerinden daha sıklıkla etkilendiği ortaya koyulmuştur (Kurdek, 1995).

İkili ilişkilerin en çok yaşandığı yer belirtildiği gibi romantik ilişkiler ya da evlilik ilişkileridir. İkili ilişkilerde yaşanan sorun ya da çatışmalarda kişiler bazen karşısındakini incitmekte bazen de karşısındaki tarafından incitilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde incinme-incitme durumlarında olumlu duygulara yol açabilecek bir kavram olarak kabul edilen affetme kavramının (Fitzgibbons,1986; Thompson, Snyder, Hoffman , Michael, Rasmussen ve Billings,2005) çift ilişkisinden de etkilendiği ve evlilik uyumu daha yüksek olan kişilerin daha affedici olduğu bilinmektedir (Taysi,2007).

Affetmenin dinin ve felsefenin konusu olarak düşünülmesi ve buna bağlı olarak içsel bir süreç olarak değerlendirilmesi (Gordon, Baucom, Snyder, 2000; McCullough, Pargament, Thoresen, 2000; Scobie ve Scobie, 1998) psikoloji ve sosyal bilimler alanında affetme ile ilgili yapılan çalışmaların gecikmesine neden olmuştur. 1980'li yıllardan sonra affetmenin ruh sağlığı alanında kullanılabilir olacak önemli bir müdahale yöntemi olarak ele alınmaya başlaması, affetme ile bireyin psikolojik ve akıl sağlığı arasında güçlü bir ilişki olduğunu (Brown, 2003; Brown ve Phillips, 2005; Maltby, Macaskill, Day, 2001; McCullough ve Witvliet, 2002) ortaya koymuştur.

Thompson ve ark., (2005)'na göre affetme, algılanan hatanın olumsuzdan nötrüye ya da olumluya evrilerek yeniden çerçevelendirilmesidir. Affetme nesnesi kişinin kendisi, başka insanlar ya da durum olabildiğinden affetme çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmış ve kendini affetme, başkalarını affetme ve durumu affetme olarak sınıflandırılmıştır. Kendini affetme, kişinin zararı hatırlatan uyarıcıdan daha az kaçındığı, kendinden intikam alma ve kendine kötü davranma duygularını azaltmaya güdülendiği bir süreç olarak tanımlanır (Hall ve Fincham, 2005). Kendini affetme iki farklı boyutta meydana gelebilmektedir. Kişi ya karşısındakini ya da doğrudan kendini incittiğini düşündüğü ya da hissettiği için kendini affetmeye ihtiyaç duyabilir. Başkalarını affetme bir kişi ile cansız bir nesne (Enright v.d, 1991) doğa güçleri (Enright ve Fitzgibbons, 2000) ya da tanrı (Enright, Gossin ve Wu, 1992) arasında olmayıp sadece insanlar arasında meydana gelen ve kişinin hata yaptığını düşündüğü başka birine yönelik olumsuz duygu, düşünce ve davranışlarını

olumluya dönüştürmeye güdülendiği bir süreç olarak tanımlamaktadır (McCullough, Rachal, Sandage, Worthington, Browns, Hight, 1998). Thompson, Synder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings, Robert (2005) durumu affetme üzerine bazı tanımlamalar yapmışlardır. İstenmeyen durumlar kişinin olumlu tavrını bozar ve durumlara olumsuz tepki vermelerine neden olur. Bireylerin duruma ilişkin olumsuz tepkilerinin olumsuzdan olumluya ya da nõtüre dönüşmesi durumu affetme olarak tanımlanmıştır.

Affetme kavramını daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kuramsal modeller ortaya çıkmıştır. Hargrave ve Sells (1997) affetmeyi, kişinin maruz kaldığı incitici davranışa rağmen, ilişkide güvenin tekrar sağlanmasına izin vermesi ve hem inciten hem de incinen kişinin ilişkilerini geliştirmek amacıyla bu incitici davranış üzerine tartışabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde affetme sevgi ve güven kapsamında ele alınmaktadır. McCullough (2001) affetmeyi, bir kişide suça maruz kaldıktan sonra meydana gelen olumlu motivasyonel değişimler takımı olarak tanımlanmaktadır. McCullough, Rachal, Sandage, Worthington, Browns, Hight (1998)'e göre kişilerarası ilişkilerdeki affetme kavramı iki bileşenli güdüsel bir sistem içinde ele alınmaktadır. Kişilerarası incinme durumunda insanların verecekleri tepkiler iki farklı güdü tarafından yönlendirilmektedir. Kendini affetme üzerine yapılan çalışmalar, kendini affetmenin fiziksel ve psikolojik sağlıkla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Avery, 2008; Coates, 1997; Maltby ve Day, 2001; Maltby ve ark., 2001; Witvliet ve ark., 2004). Kendini affetmenin, kendine saygı (Coates, 1997), zihinsel iyilik hali (Jacinto, 2007) ve yaşam doyumu ile (Thompson ve ark., 2005) ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Evlilikten doyum sağlamakta yukarıdaki kuramsal ve deneysel bilgiler ışığında, rol oynayabilecek değişkenlerden, kişiler arası çatışma çözme ve affetme becerilerinin incelenmesi ve evlilik doyumu üzerinde rol oynayıp oynamadıklarının belirlenmesi araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Özet olarak, araştırma kapsamında incelenmek istenen problem durumu 'Evlili ve boşanma sürecinde olan bireylerin kişiler arası çatışma çözme ve affetme becerilerinin evlilik doyumunu yordamadaki rolünün incelenmesi' şeklinde ifade edilebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayla evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerinin evlilik doyumunu yordamadaki rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Evlilik doyumu puanlarının gruplara göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Buna bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır.

1.3. Araştırmanın Alt Amaçları

1. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin evlilik doyumu puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin kişilerarası problem çözme becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin affetme becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin kişiler arası problem çözme ve affetme becerileri puanları evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Eşler arası eşitlik ve yakınlık algısından kaynaklanan bir hoşnutluk durumu (Gökmen, 2011) olarak tanımlanan evlilik doyumunun azalmasının, çiftlerin boşanma kararı almasını kolaylaştırdığı (Broman,2000) düşünülmektedir. Eşler arasındaki etkileşim, paylaşma ve sosyal ilişkilerin ciddi şekilde bozulması ilişkilerde stres oluşturarak evlilik doyumunu düşürmekte bu da ilişkiye boşanma yönünde yol aldırılmaktadır (Özgüven,2000).Özellikle son yıllarda artış gösteren boşanma oranları göz önünde bulundurulduğunda evlilik doyumunu etkileyebilecek kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerinin incelenmesi ve evlilik doyumu üzerinde rol oynayıp oynamadıklarının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Literatürde, kişiler arası çatışma çözme ve affetme becerileri ile evlilik doyumunu ortaya koymaya yönelik hem evli çiftler hem de boşanma sürecinde olan çiftleri kapsayan herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmanın hem alan yazına katkı sağlayarak bu alandaki boşluğu

dolduracağı hem de yapılabilecek diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin büyük illerinden (Antalya, İstanbul, Konya, Isparta, Ankara, Bursa, Şanlıurfa, Gaziantep) elde edilen bulgular uluslararası çalışmalara katkı sağlayabilir ve kültürler arası çalışmalara zemin hazırlayabilir. Tüm bunların yanı sıra psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri alanında önleyici rehberlik olarak kullanılabilir evlilik doyumu, affetme ve kişilerarası çatışma çözme eğitim programlarının hazırlanması sürecine de bu araştırmanın sonuçları yarar sağlayabilir. Son olarak evlilik doyumunu hangi değişkenlerin etkilediğini bilmek çeşitli devlet kurumlarınca aileye yönelik yapılacak çalışmalarda önleyici rehberlik hizmeti sağlayabilir.

1.5.Varsayım

Araştırmaya dahil edilen katılımcıların ölçeklere, samimi ve doğru (kendileri için en doğru) yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

1. Araştırmanın verileri, çalışmaya dahil edilen Antalya, İstanbul, Konya, Isparta, Ankara, Bursa, Şanlıurfa, Gaziantep illerinde yaşayan evli ve boşanma sürecinde olan çiftler ile sınırlıdır.

2. Araştırma, kullanılan ölçme araçlarının kapsadığı ve ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Evlilik; En az iki insan arasında hukuken kabul gören ya da toplumca onaylanan, taraflara bazı hak ve sorumluluklar veren ve genellikle cinselliği de içeren (Budak,2005;Kahraman,2011) bir kurumdur.

Evlilik Doyumu; Eşlerin evlilik kurumu içinde var olan çevresel (problemleri paylaşma, kazanç, baskınlık, alınan kararlarda eşitlik v.s) ve kişisel faktörlerden (eşlerin sevgi ifade tarzları, cinsel doyumları, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine yönelik tutumları v.s) elde ettiği psikolojik tatmindir (Sokolski ve Hendrick,1999) .

Boşanma; Kanunda gösterilen bir sebebe dayanarak, eşlerden birinin açacağı dava sonucu, evlilik birliğine mahkeme kararıyla son verilmesidir (Gençcan, 2013; Akıntürk ve Karaman Ateş, 2013).

Çatışma; Çatışma, birbirleriyle uyuşmayan amaçları olan en az iki insanın arasındaki mücadeledir (Hocker ve Wilmot, 1995).

Çatışma Çözme; Uyuşmazlık yaşayan kişilerin olumlu ve başarılı bir sonuca ulaşmak için birlikte yürüttükleri bir çalışma sürecidir (Bedir,2008).

Affetme; Thompson ve ark., (2005)'na göre affetme, algılanan hatanın olumsuzdan nötüre ya da olumluya evrilerek yeniden çerçevelenmesidir.

Kendini Affetme; Kişinin zararı hatırlatan uyarıcıdan daha az kaçındığı, kendinden intikam alma ve kendine kötü davranma duygularını azaltmaya güdülendiği bir süreç olarak tanımlanır (Hall ve Fincham, 2005).

Başkalarını Affetme; Başkalarını affetme bir kişi ile cansız bir nesne (Enright ve The Human Development Study Group, 1991) doğa güçleri (Enright ve Fitzgibbons, 2000) ya da tanrı (Enright, Gossin ve Wu, 1992) arasında olmayıp sadece insanlar arasında meydana gelen ve kişinin hata yaptığını düşündüğü başka birine yönelik olumsuz duygu, düşünce ve davranışlarını olumluya dönüştürmeye güdülendiği bir süreç olarak tanımlamaktadır (McCullough, Rachel, Sandage, Worthington, Brown, Hight, 1998).

Durumu Affetme; İstenmeyen durumlar kişinin olumlu tavrını bozar ve durumlara olumsuz tepki vermelerine neden olur. Bireylerin duruma ilişkin olumsuz tepkilerinin olumsuzdan olumluya ya da nötüre dönüşmesi durumu affetme olarak tanımlanmıştır(Thompson, Snyder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings, Roberts, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde evlilik doyumu, kişilerarası çatışma çözme ve affetme hakkındaki kuramsal bilgilere ve bu konularda yapılmış ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Evlilik Doyumu

2.1.2.Evlilik ve Evlilik Doyumu

Evlilik, en az iki insan arasında hukuken kabul gören ya da toplumca onaylanan, taraflara bazı hak ve sorumluluklar veren ve genellikle cinselliği de içeren (Budak,2005;Kahraman,2011), kişilerin hem duygusal açıdan doyum sağlamalarını hem de kişiliklerinin gelişmesini sağlayan bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Fower, 1993).

Topluma göre gelenekler ve ritüeller açısından farklılık gösterse de, cinsel yaşamı meşru olarak düzenleme, çocuklara yasal baba sağlama, toplumsal statü sağlama, ekonomik üretim tüketim faaliyetlerini düzenleme, yasal haklar elde etme, sevgi duygusuna cevap bulabilme, cinsiyet rolleri ve iş bölümünü belirleme gibi ortak işlevleri (Güleç,2012) düşünüldüğünde evlilik kurumunun evrensel bir kurum olduğu söylenebilmektedir (Tarhan,2011; Coleman,2003).

Ailenin temel yapı taşı kabul edilen evlilik, aile kavramından farklı ve daha belirgin bir kavramdır. Aile bir grup ya da örgüt olarak kabul edilecek olursa, evlilik ise karşı cinsiyetten iki kişinin birlikte yaşamak için yaptıkları bir sözleşme olarak ifade edilebilir.Kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, kişileri ‘karı-koca’ olarak birbirine bağlayan bir ilişki biçimi olan evlilik üzerinde devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunmaktadır (Özgüven,2009;Üncü,2007).

İki insanın ortak yaşamı planladığı ve mutlu olmayı amaçladığı evlilik kurumu, kişiler arası ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerdir. Kişilerin en fazla iletişim kurdukları, en çok beklentiye girdikleri kişiler eşleridir. Evliliğin kalitesini evlilikten elde edilen haz ve doyum belirlemektedir (Üncü,2007).

Kişilerin mutlu olabilmeleri için evlilikte doyum yaşamalarının önemi büyüktür (Hinde, 1997). Evlilik ilişkilerinin niteliğinin belirlenmesinde, ilişkinin geleceğini görebilmede ve incinme yaşantılarına eşlerin vereceği tepkilerin ele alınmasında büyük rol oynayan (Alpay,2009) evlilik doyumu fonksiyonel olan sağlıklı ailelerin en önemli belirleyicilerinden biri olarak düşünülmektedir (Greeff,2000). Son yıllarda üzerinde sıklıkla çalışılan evlilik doyumu, tanımlanması güç ve karmaşık bir kavram (Hünler ve Gençöz 2003) olduğundan alan yazında evliliğin ne olduğuna dair birçok tanıma yer verilmiştir.

Evlilik doyumu, eşlerin evlilik kurumu içinde var olan çevresel (problemleri paylaşma, kazanç, baskınlık, alınan kararlarda eşitlik v.s) ve kişisel faktörlerden (eşlerin sevgi ifade tarzları, cinsel doyumları, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine yönelik tutumları v.s) elde ettiği psikolojik tatmin olarak tanımlanmıştır (Sokolski ve Hendrick,1999). Evlilik doyumunun farklı araştırmalarca, eşler arası eşitlik ve yakınlık algısından kaynaklanan bir hoşnutluk durumu (Gökmen, 2011), çiftlerin evlilikten beklentilerinin genel değerlendirmesi (Durodoye,1997), ilişkiden duyulan tatmin ve mutluluk duygularının derecesi (Nicholas,2005) olarak ortaya konduğu ve evlilikten duyulan memnuniyetsizlik, evlilikte stresin varlığı, çiftler arasındaki iletişim, çiftlerin birlikte zaman geçirmesi ve rol oryantasyonu ile alakalı bir kavram olduğu düşünülmektedir (Synder,1997) .

Çoğunlukla birbirleri yerine kullanılan ‘evlilik uyumu’ ve ‘evlilik doyumu’ kavramları temelde farklılık göstermektedir. Evlilik uyumu, evlilik mutluluğu ve doyumu kavramlarını içeren daha geniş bir kavramken, evlilik doyumsuzluğu, çoğunlukla olumsuzluklar üzerine yoğunlaşmış bir evlilik yaşamı olarak tanımlanabilmektedir (Kastro,1998). Ancak evlilik doyumu ve evlilik uyumu arasındaki yüksek ilişki, bu kavramların farklı kavramlar olmadığı yönündeki genel kanının oluşmasına sebep olmuştur (Yılmaz, 2001).

2.1.2. Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler

Mutlu, aşk dolu, uyumlu ya da doyumlu olarak nitelendirilebilecek bir evliliğin hangi değişkenlerden etkilendiği, hangi özellikleri içerisinde barındırdığı, hangi

değişkenleri yordadığı konusunda araştırmacılar tarafından ortaya konan pek çok husus vardır.

Güven (2005), evlilik doyumunun yordayıcılarının neler olduğunu araştırdığı çalışmasını 305 evli katılımcı ile yapmıştır. Bu çalışmada evlilik doyumunu birinci sırada problem çözme becerilerinin ikinci sırada ise gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların yordadığı, yaş, cinsiyet, yakınlıktan kaçınma, zihin okuma değişkenlerinin ise evlilik doyumunu yordamada bir etkisinin olmadığı ortaya konmuştur. Yaşın, Dökmen ve Tokgöz (2002) cinsiyet, eğitim düzeyi, ve cinsiyet rolünün evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik üzerine etkilerini incelemişlerdir. Üniversite mezunlarının evlik doyumlarının ve eşleri ile algıladıkları benzerliklerin lise mezunlarından daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik ise birbirlerini anlamlı şekilde yordamaktadır. Acar (1998), üniversite mezunu ve çalışan evli kişilerle yaptığı çalışmada, yaş, cinsiyet, meslek gibi bireysel özelliklerin ve evlilik süresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yaşı gibi evliliğe ait özelliklerin evlilik doyumunu etkilemediği ancak eş ile cinsel konularda anlaşma, gücü paylaşma konusunda anlaşma, rol çatışmasının olmaması, sosyo-ekonomik düzey farkının olmaması ve eş tarafından sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalmama gibi değişkenlerin evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Robinson ve Blanton'da (1993) yaptıkları çalışmada uzun yıllardır evli olan çiftlerle çalışmış ve mutlu, doyumlu evliliklerin özelliklerini sıralamışlardır. Bunlar a)yakınlık b)Adanmışlık c)İletişim d)Benzerlik e)Paylaşılan Dini Yönelimdir. Evli çiftlerin değer sistemindeki benzerlik ve evlilik doyumu arasında ilişki olduğunu da ortaya koyulmuştur (Medling ve McCary, 1981).Greef ve Malharbe (2001), 57 çift üzerinden edindikleri bilgilerde, cinsel, duygusal, entelektüel ve sosyal yakınlık ve benzerliklerin evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında kadınların algıladıkları eş destek düzeylerinin, erkeklerin algıladıkları eş destek düzeyinden daha düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca evlilik doyumunun cinsel yaşamdaki memnuniyet artışı, ev içi sorumlulukları paylaşma ve dindarlık

düzeyindeki artıştan olumlu olarak etkilendiği bulunmuştur (Çağ,2011). Güngör (2007), araştırmasında, arkadaş onayının evlilik doyumunu artırırken, aile onayının evlilik doyumunu etkilemediği, içsel baskının ise evlilikten alınan doyumunu negatif yönde yordadığını bulmuştur. Aynı araştırmadaki bir başka bulgu ise evlilik doyumunu en fazla yordayan iki değişkenin eş benzerliği ve kök aile ilişkisi olduğu yönündedir.

Kadınlarda evlenme biçimleri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiye bakıldığında demokratik yapıya sahip olan evliliklerde doyumun geleneksel evlilikten daha yüksek olduğu ayrıca hem aşk evliliği yapmış hem demokratik evlilik yapısına sahip olan kadınların en yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu bulunmuştur (Aktürk,2006). Çiftlerdeki boyun eğici davranışlardaki artışın, algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine, bunun da evlilik doyumunun azalmasına neden olduğu Hünler ve Gençöz (2003) tarafından ortaya konulmuştur.

Evlilik doyumunu toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumu açısından incelendiğinde ise evlilik doyumunu ve cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu, cinsiyet rolü kadınsı ve androjen bireylerin evlilik doyumları, cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi bireylere oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Çınar,2008).

Evlilik doyumunu ve duygusal zeka arasındaki ilişki olup olmadığına bakıldığında bu iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu görülmüştür. (Üncü,2007).

Çocuk sahibi olup olmamak ya da çocuk sayısının evlilik doyumunu ne şekilde etkilediği de önemlidir. Callon (1984) yalnızca çocuğun evliliği nasıl etkilediğini bulmak adına, yaş, eğitim düzeyi ve evlilik süresini her iki grup içinde denkleştirerek, çocuksuz 50 ve çocuklu 41 çift ile yaptığı araştırmasında çocuklu eşlerin çocuksuzlara oranla daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğunu belirtmiş ve çocuklu çiftlerin evlilikleri konusunda daha az şikayet ettikleri, daha az anlaşmazlık yaşadıkları ve boşanmayı daha az dillendirdiklerini rapor etmiştir. Pletchaty, Couturier, Cote ve Roy (1996), ailedeki çocuk sayısı ile evlilik

doyumunun negatif ilişkili olduğunu, çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunun düştüğünü belirtmiştir. Çelik (1997), evlilikten sağlanan doyum, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşma ve çocuğun uyumunun ebeveynler tarafından algılanması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, evlilikten sağlanan doyum, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşma ve çocuğun uyumunun ebeveynler tarafından algılanması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Evlilik doyumunu ve yüklemeler konusunda da özellikle yurt dışında çok fazla araştırma yapılarak konuya netlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Bradbury ve Fincham (1990), evlilik stresi yaşayan çiftlerin mutlu çiftler ile karşılaştırıldıklarında, olumlu olayların etkisini azaltacak ve olumsuz olayların etkisini artıracak biçimde nedensel ve sorumluluk yüklemeleri yaptıklarını ortaya koymuştur. Dowd, Means, Pope ve Humphries (2005), düşük düzeyde olumsuz yüklemeye yapmanın yüksek düzeyde evlilik doyumunu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Graham ve Conoley (2006), evlilik kalitesi ve yaşam stresini inceledikleri araştırmada, olumsuz yüklemeye yapan çiftlerin yaşamlarında stres ile karşılaştıklarında evlilik kalitelerinin düştüğünü, stres ile karşılaştığında olumlu yüklemeye yapan çiftlerin ise evlilik kalitelerinin bu durumdan etkilenmediğini belirtmişlerdir. Baucom, Sayers ve Duhe (1989), araştırmalarında doyumlu evliliği olan kişilerin olumsuz ilişki olaylarını daha az olarak kendilerine ve eşlerine yükledikleri, ve bu olayları süreklilik arz etmeyen münferit olaylar olarak gördüklerini bulmuşlardır. Aynı araştırmada kişilerin kalıcı bir yüklemeye stili geliştirip geliştirmediği incelenmiş ve bazı kişilerin böyle bir stil geliştirirken bazı kişilerin geliştirmediğini ve bu durumun evlilik stresine göre şekillenen bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar sonuçlardan hareketle, eş davranışına ilişkin katı bir açıklama yapmanın evlilik doyumunu azaltacağını aktarmışlardır.

Bağlanma stillerinin evlilik doyumunu nasıl etkilediği konusuna bakıldığında, Cobb, Davila ve Bradbury (2001)'nin güvenli bağlanma ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi inceledikleri 172 çifte ölçekleri evliliğin altıncı ayında ve evlendikten bir yıl sonra uygulamışlar ve üç şeyi ölçmüşlerdir; kendi güvenli

bağlanması, eşinin güvenli bağlanmasına dair algısı ve evlilik doyumu. Çalışma sonucunda, eşlerin arasındaki güvenli bağlanmadan kaynaklanan birbirlerini destekleyici tavırların, pozitif algılamayı desteklediği ve bunun da ilişkiyi geliştirerek evlilik doyumu arttırdığı ortaya konmuştur. Öttü ve Akpan (2011), bağlanma stilleri ve cinsiyetin evlilik doyumu üzerine etkisini araştırmışlardır. Cinsiyet ve evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ancak bağlanmanın güvenli ve güvensiz oluşuna evlilik doyumunun anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Sığırcı (2010), araştırmasında, evli kişilerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumu ile ilişkisini incelemiştir. Kaygılı ve kaçınılmalı bağlanma düzeyi arttıkça evlilik doyumunun düştüğü ve ilişkiye dair gerçekçi olmayan inançları kullanma sıklığı arttıkça evlilik doyumunun düşme eğilimi gösterdiği elde edilen bulgular arasındadır. Turanlı (2010) evlilik uyumu, benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, benlik saygısı ile çiftlerin evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Korkulu ve saplantılı bağlanma düzeyi arttıkça evlilik uyumunun azaldığını ortaya koymuştur. Aynı çalışmada, anne babaları hiçbir zaman ayrılmayı düşünmeyen katılımcıların kendi evliliklerinde uyum düzeylerinin yüksek olduğu, ebeveynleri sık sık kavga eden bireylerin ise kendi evliliklerinde evlilik uyumlarının düşük olduğu belirtilmiştir.

Evli çiftlerin sorunlarla karşılaştıklarında ne çeşit başa çıkma stratejileri kullandıkları, bu stratejilerin hangi cinsiyet tarafından daha çok tercih edildiği ve kullanılan stratejilerin evlilikte doyumu etkileyip etkilemediği konusuna bakıldığında, erkeklerin çoğunlukla inkar (zorluklar ve stres yaratıcılarla pasif olarak başa çıkma) ile başa çıkmaya çalıştığı, kadınların ise daha çok uzaklaşma-kaçınma (aktif başa çıkma) kullandıkları görülmüştür. Ancak hem aktif hem pasif başa çıkma yollarının evlilik doyumunu olumsuz etkilediği, yalnızca problem odaklı başa çıkmanın evlilik doyumunu olumlu olarak etkilediği görülmüştür (Bouchard, Sabourin, Lussier, Wright ve Richer,1998) .Torun(2005), genç evli çiftlerin evliliklerini yürütmek için kullandıkları stratejiler ve bu stratejilerin evlilikteki doyumu yordayıp yordamadığını araştırmıştır (Akt;Güngör,2007). Araştırma sonucunda katılımcıların ilişki yürütme stratejilerini kullandıkları ve eşlerinde de

gördükleri ortaya çıkmıştır. Açıklık dışındaki tüm stratejilerin kullanımının evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Kadınlar için sorumlulukları paylaşma, erkekler için ise sosyal çevreyi hayatlarına geçirme, her iki cinsiyet için de olumluluk stratejisi önemli görülmüştür. Ayrıca erkeklerin eşlerini olduklarından daha mutlu gördükleri durumlarda mutluluk seviyelerinin arttığı da bulunmuştur. Aynı araştırmada son olarak, eşlerin aile, akraba ve yakın çevreleriyle olan ilişkilerinin, evlenme yaşlarının, ev içi ve dışı sorumlulukları paylaşmalarının, birlikte zaman geçirmelerinin ve benzer özelliklere sahip olmalarının evlilik doyumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur. Evlilik doyumunu ve affetme arasındaki ilişkinin pozitif ilişki olduğu, affetmenin, evliliğin uzun ve sabit sürmesinde evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Oranthinkal ve Vansteenwegen, 2006).

Whiffen ve Gotlib (1989) evlilik sorunu yaşayan ve yaşamayan çiftlerde başa çıkma, duygusal stres ve yaşam stresi arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çiftler, evlilik uyum puanları düşük olan, eşlerden birinin uyum puanı düşük diğerinin yüksek olan (iki ayrı grup) ve her iki eşinde uyum puanının yüksek olduğu dört gruba ayrılmıştır. Erkeklerin evliliklerindeki doyumlarının düşük olduğu durumlarda, her iki eşte de daha fazla depresif semptom, yaşam stresi ve uyumsuz başa çıkma zorluğu olduğu, evlilikte sorun yaşayan eş kadın olduğunda ise bundan sadece kadının işlevselliğinin etkilendiği görülmüştür. Beach ve O'Leary (1986), evlilik sorunları sebebiyle terapi yaptıkları çiftlerin en az yarısının, eşlerden en az birinin beck depresyon ölçeğine göre depresif grupta bulunabileceğini belirtmişlerdi. Benzer olarak Kurdek (1998), depresif semptomlar ve evlilik doyumundaki değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiş, depresif semptomlarda artış yaşayan çiftlerin evlilik doyumlarında daha yoğun bir çöküş yaşama eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur.

Evlilikteki çatışma ve uyumsuzlukların evli çiftlerin benlik saygıları üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada, erkeklerin benlik saygısının, eşleri tarafından aldatılmasından ve kadınların sürekli olarak kocalarının istismarı ve kıskançlıkları konusunda dile getirdikleri şikayetlerden olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür. Kadınların ise benlik saygılarının, kocaları tarafından fiziksel çekiciliklerinin sürekli

olarak aşığlanmasıyla olumsuz olarak etkilendiğı ortaya koyulmuştur. (Shackelford,2001).

Alanyazında kendisine geniş yer verilen çatışma ve çatışma çözenin de evlilik doyumu ile arasında ilişki olduğu yapılan araştırmalarca ortaya konmuştur. İletişim ve çatışma çöze becerilerinin evlilik doyumu üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, 54 çift tesadüfi olarak deney ve kontrol grubuna atanmıştır, deney grubuna iletişim becerileri ve çatışma çöze becerileri kazandırmaya yönelik bir program uygulanmıştır. Öntest ve sontestte ise evlilik doyumu ölçeğı uygulanmıştır. Uygulanan iletişim ve çatışma çöze becerileri eğitiminin evlilik doyumunu arttırdığı ortaya konulmuştur (Akeri ve ark., 2012). Leggend ve ark. (2012), evli çiftler üzerine işbirliği, çatışma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Arkadaşları ziyaret etme, birlikte yürüyüşe çıkma gibi işbirliğinin göstergesi olan davranışın artmasının evlilik doyumunu arttırdığı, ciddi tartışmalar yapma, sık sık anlaşmazlığa düşme gibi çatışma göstergelerinin bulunmasının evlik doyumunu düşürdüğü sonucuna ulaşmışlardır. Curun(2006), 102 evli çift ile yaptığı araştırmasında, çiftlerin yüklemeleri, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü yönelimlerinin evlilik doyumu ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda her üç değişkeninde evlilik doyumunun açıklanmasında belirleyici olduğu bulunmuştur. Tezer (1986) ise, çatışmanın yaygınlığı, sıklığı, oluşturduğu gerginlik düzeyinin evlilikten sağlanan doyum ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çatışma nedenini kadınların eşlerine, erkeklerin ise kendilerine yükledikleri görülmüştür. Evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığına bakıldığında hem kadınlar hem de erkekler için çatışmanın yaygınlığının evlilik doyumunu yordadığı, yalnız kadınlar için eğitim düzeyi arttıkça evlilik doyumunun arttığı bulunmuştur. Demografik değişkenlerden olan gelir düzeyinin evlilik doyumunu yordadığı, çocuk sayısının ise evlilik doyumunu anlamlı şekilde yordamadığı ortaya koyulmuştur (Hatipoğlu,1993).

Kurdek(1995), çiftlerin çatışma ile başa çıkmaları (çatışmaya girme, geri çekilme, uyum gösterme) ve evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi iki yıl boyunca araştırmıştır. Her iki cinsiyet içinde evlilik doyumunun çatışma ile nasıl başa çıkıldığından etkilendiğı, yalnız erkekler için ise evlilik doyumunun, eşlerin

çatışmayı nasıl çözdüklerinden daha sıklıkla etkilendiği ortaya konmuştur. Ayrıca, her iki cinsiyet için düşük evlilik doyumu, kadınların çatışmaya girdiği ancak erkeklerin geri çekildiği denge ile ilişkili bulunmuş ancak yapılan ilk ölçümde erkekler çatışmaya girdiğinde ve kadınlar geri çekilme stilini sık olmayan bir şekilde kullandıklarında erkeklerin evlilik doyumunun artma eğilimi gösterdiği gözlemlenmiştir. Yine uyumu sık olarak kullanan erkeklerin, eşleri sıklıkla geri çekilme stratejisini kullandıklarında erkeklerin evlilik doyumunun yükseldiği bulunmuştur.

Schneedwind ve Gerhord (2002), çatışma ile başa çıkma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi 'ilişki kişiliği' kavramını da ele alarak incelemiştir. Daha az işlevsel olan ilişki kişiliğine sahip olanların daha fazla çatışma ile yıkıcı başa çıkma stili kullandıkları ve bunun da düşük düzeyde evlilik doyumuna sebep olduğu bulunmuştur.

Burleson ve Denton (1997), iletişim becerisi ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bir eşin niyetlerini (amaçlarını, düşüncelerini) doğru olarak anlama yeteneği olarak tanımladıkları 'algısal doğruluğun' problemlili olmayan evlilikler için evlilik doyumu ile pozitif olarak ilişkili olduğu fakat problemlili evlilikler için doyumu ile ilişkisinin olmadığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca özellikle problemlili olmayan evlilikler için kadınların iletişim becerileri kocalarının evlilikteki doyumunun yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Rosen-Grando, Myers ve Hattie (2004) evlilik doyumunu etkileyen üç ana kriterden bahsetmişlerdir. Bu kriterlerden ilki yeterli miktarda karşılıklı sevgidir, eşlerin birbirlerine bağlılıklarını içeren sadakat ikinci kriter olarak sayılırken, son kriter paylaşılan değerler olmaktadır. Eşlerin farklı konularda (ebeveynlik algıları, ilişkide geleneksellik gibi) taşıdıkları inançların birbirlerini tatmin eder şekilde olması eşler arasında paylaşılan değerlerin var olduğunun göstergesidir.

Karney Ve Bradbury (1995) evlilik kalitesine ve evlilik istikrarına yönelik yaptıkları uzunlamasına çalışmalarında, çeşitli değişkenleri ele almışlar ve bu konularda yapılan araştırmaları özetlemişlerdir. Bu çalışma alanlarını a) Doğrudan

etkilere karşı dolaylı (aracılık eden) etkiler b)Doyumun etkilerine karşı istikrarın etkileri c)Kocaların etkilerine karşı kadınların etkileri d)Doyumun istikrar üzerindeki etkileri e) Çiftlerin benzerliğinin etkileri f)Kişiliğin etkileri g)Yaşın etkileri h)Zamanın etkileri ı)Evlilik öncesi birlikte yaşamının etkileri i)Gelirin etkileri j)Stresin etkileri şeklinde sıralamışlardır. İlk değişken olan doğrudan etkilere karşı dolaylı etkiler konusunda yapılan çalışmaların büyük kısmının yordayıcı değişkenler ve sonuçlar arasındaki doğrudan doğrusal etkenler üzerine yoğunlaştığını ancak, dolaylı etkilerin evlilik ilişkisine etkisi konusundaki araştırmaların çok az olduğunu belirtmişlerdir. Evlilik doyumu kişinin ilişkisine ilişkin öznel değerlendirmesi olarak ele alınırken, evlilik istikrarı ilişkinin sürekliliğine ilişkin bir kavram olarak ifade edilmektedir. Evlilik doyumu ve evlilik istikrarı kavramları birbirinden farklılık göstermekle birlikte birbiri ile yüksek düzeyde pozitif ilişki gösteren kavramlardır. Bu değişkenleri ayrı iki kavram olarak ortaya koyabilmek için daha özgün yöntemler ortaya koyarak daha derin çalışmalar yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Kocalar ve kadınlar arasındaki farklılıklar incelendiğinde, cinsiyet farklılığının çok önemli bir değişken olmadığını ortaya koymuşlardır. Doyumun istikrar üzerindeki etkisine bakıldığında, doyumun evlilikteki istikrar için çok önemli olduğunu ancak doyumun tek başına istikrarı açıklayamayacağını, evlilikte istikrarsızlık sonucu boşanmanın yaşanmasına ilişkin kararların evlilik doyumu dışındaki değişkenlerden etkilenebileceğini belirtmişlerdir. Benzerlik konusunda yapılan çalışmalarda araştırmacılar tutum ve kişilik benzerliğinin evlilik doyumunu ve evlilik istikrarını yordadığını ortaya koymuştur. Kişilik konusunda yapılan çalışmalarda, en güçlü değişken olarak kişiliğin alt boyutu olan nevrotiliği ortaya koymuşlar ve kişilik değişkenleri ayrıntılı olarak incelenmeden önce nevrotiliğin kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Beş faktörlü kişilik özelliği kuramının alt başlıkları olan özdenetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, deneyime açıklık ve dışadönüklük özelliklerinden evlilik doyumunun ne şekilde etkilendiğine yönelik yapılan araştırmalarda Fitzpatrick (2001) deneyime açıklık ve uyumluluktaki benzerliğin her iki cinsiyet içinde evlilik doyumu ile güçlü bir ilişkisi olduğu, özdenetim boyutundaki benzerliğin, erkekler için evlilik doyumunu yordadığı, duygusal tutarsızlıktaki benzerliğin ise kadınlar için evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur.Zenter (2005), ay boyunca izlediği çiftlerde evlilik doyumunun en fazla

kişiliğin iki boyutu ile ‘uyumluluk’ ve ‘deneyimlere açık olma’ ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. İlişkide, her iki taraf da bu iki kişilik özelliğine sahip olduğunda çiftlerin doyumlu olma olasılıkları daha yüksektir.

Evlilikte aşk ve mutluluğun dört yapı taşı bulunmaktadır. Eşin iyi seçilmesi, eşlerin hem dış dünyaya karşı, hem de birbirlerine yönelik olan tavırlarının iyi olması, eşlerin çocuk yapma ve ebeveyn olmaya yönelik isteklerinin uygun şekilde ortaklaşa olarak hayata geçirilmesi ve son olarak dinamik ve uyumlu bir cinsel hayata sahip olmalarıdır (Van de Velde,1953).

Fitzpatrick (1998) ise evlilik doyumunu etkileyen faktörleri ve mutlu çiftlerin düşünce-davranış kalıplarını dokuz başlıkta toplamıştır.

1. Çoğnlukla pozitif sözlü mesajlar kullanmak.
2. Kullanılan sözsüz mesajlarda tutarlı olabilmek.
- 3.Çatışmadan uzak durmaya çalışmak.
- 4.Anlaşmazlıklar üzerine tartışabilmek.
- 5.Uzlaşabilmek.
- 6.Fikir birliği içinde olabilmek ve eşini onayladığını belli etmek.
- 7.Birbirlerine yönelik destekleyici tavırlar sergileyebilmek.
- 8.Birbirlerine yönelik daha az eleştiride bulunmak.
- 9.İlişkide daha çok memnuniyet gösterebilmek.

Tarhan (2005) ise evlilikte doyumunu etkileyen psikolojik ihtiyaçları listelemiştir. Bu psikolojik ihtiyaçlar şu şekildedir: Sevme-sevilme ihtiyacı, güvenme ve güvenilme ihtiyacı, ilgi ve destek görme ihtiyacı, önemsenme ve değerli görülme ihtiyacı, korunma ve güvenlik ihtiyacı, açık iletişim kurma ihtiyacı, cinsel mutluluk ihtiyacı, eğlenme ihtiyacı, ana-baba olma ihtiyacı, kendini geliştirme ihtiyacı.

2.1.3.Evlilik Doyumunu Açıklayan Modeller

2.1.3.1 Sosyal Mübadele Kuramı

İnsan ilişkilerini ödül bedel dengesinde açıklayan kuram, insanların fazla ödül alıp düşük bedel ödeyecekleri ilişkileri tercih edeceğini ileri sürer. Ödül bir ilişkiden alınan haz ya da doyum olarak tanımlanırken, bedel ise bireyin performansını engelleyen faktörleri ifade etmektedir. Karşılaştırma düzeyi, ilişkinin değerlendirildiği andaki durumudur, bu nokta nötür olarak kabul edilirse, karşılaştırma noktasını geçen ilişkiler doyumlu kabul edilirken, karşılaştırma noktasının altında kalan ilişkiler doyumsuz kabul edilmektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise, kişinin mevcut ilişkisini olası başka ilişkilerle yaşaması durumunda elde edebileceğini tahmin ettiği doyum düzeyinin orta noktası olarak kabul edilmektedir (Thibaut ve Kelly,1959).

Kişi, ilişkisinden aldığı doyumu değerlendirirken karşılaştırma düzeyini, ilişkisinin devam edip etmeyeceği konusunda karar alırken seçenekler için karşılaştırma düzeyini baz alır (Hovardaoğlu, 1996).

2.1.3.2. Bağlamsal Model

Evlilikte davranışların şekillenmesini etkileyen psikolojik koşul ve değişkenler olarak tanımlanan 'bağlam' çerçevesinde evlilik ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bağlam, yakın ve uzak bağlam olarak değerlendirilmektedir. Yakın bağlam, bireyin eşinin davranışına maruz kaldığı andaki duygu ve düşüncelerini kapsayan öznel duygu durumu şeklinde ifade edilmektedir. Uzak bağlam ise bireyin maruz kaldığı davranışı yorumlamasında etkili olan daha kalıcı psikolojik değişkenler ve daha köklü olan kişilik özelliklerinden oluşmaktadır. Yakın bağlam ve uzak bağlam arasındaki ilişkinin evlilik doyumun açıkladığı ve uzak bağlamın, yakın bağlamın aracı rolüyle evlilik doyumunu etkilediği düşünülmektedir (Braudbury ve Fincham, 1998).

2.1.3.3.Öğrenme Kuramı

Davranışçı yaklaşım ile temellenen öğrenme kuramı, aşkı ve evliliği edimsel koşullanma ile açıklamaya çalışmaktadır. Evlilikte eşlerin birbirlerine yönelik olan davranışları, pekiştirmenin temeli kabul edilmektedir (Binici, 2000).

2.1.3.4.Sevginin Evrimi Kuramı

Wilson (1981) 'ın kuramına göre, yakın ilişkilerdeki davranışların üç temel güdüye dayandığını öne sürmüşler ve evlilik doyumunu bu çerçevede açıklamaya çalışmışlardır. Bu güdülerden ilki, ilk çocukluk yıllarında anne figürü tarafından elde edilen 'korunma ihtiyacının' devamlılığını istemektir. İkinci güdü ise, eşlerin birbirlerini yetişkin gördükleri kadar çocuk olarak da gördükleri düşüncesi üzerine temellendirilen 'koruma ihtiyacı' dır. Son güdü cinsel ihtiyaçlardır. (Akt. Gökmen,2001)

2.1.3.5.Bağlanma Kuramı

Bowlby bağlanma kuramında, bireylerin bebekliklerinde anne figürü ile kurdukları ilişkilerin niteliğinin, daha sonraki yıllarda başka kişilerle kuracakları ilişkilerinde bir rehber olarak işleyeceğini ileri sürmektedir. Bağlanma kuramına göre, ebeveynin çocuğu ile olan ilişkileri sonucunda çocuk, kendisi ve başkaları hakkında zihinsel temsiller oluşturmakta ve bu zihinsel temsiller ileri yıllardaki yakın ilişkilerinde bir model işlevi görmektedir. Bowlby buna 'İçsel Çalışma Modelleri' adını vermiş ve yetişkinlikte kurulan yakın ilişkilerin, duygu ve davranışların bu model çerçevesinde geliştiğini belirtmiştir (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen Hoeksema, 1996/2002; Segrin 2004; Çınar, 2008)

2.1.3.6.Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı

Bu kuram evlilik doyumunu, kişilerin diğerleri hakkında ne düşündükleri ile açıklamaya çalışır. Bu kurama göre eşini olduğu kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin eşine yönelik bağımlı ve kontrolcü davranış örüntülerinin yerine eşitlikçi bir tutum sergileyebildikleri ve bunun da evlilik doyumunu yükselttiği düşünülmektedir (Gökmen,2001).

2.1.3.7.Yükleme Kuramı

Bu kurama göre evlilik doyumu nedensel yüklemeler ve sorumluluk yüklemeleri kavramları ile açıklanmaktadır. Bir olayın oluşumuna ilişkin açıklamaları içeren nedensel yüklemeler ‘odak, istikrar, kontrol ve genellik’ boyutlarını içermektedir. Olaydan kimin sorumlu olduğu ile ilgili olan sorumluluk yüklemeleri ise niyet (olayda kasıt olup olmadığı) boyutunu da içermektedir (Freedman,2003; Akt.,Anar,2011).

2.1.3.8.Psikodinamik Kuram

Bu kurama göre insanlar, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi narsistik ihtiyaçlarını doyuran eşler ararlar. Başka bir deyişle, insanlar ego ideallerine en iyi hizmet edecek kişiyi eş olarak seçerler ve evlilik aracılığıyla bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar. Örneğin eşlerden biri baskın veya agresifken, diğer eş boyun eğici veya mazoşistik düşüncelere sahip olabilir, bunun zıttı olarak bazen de ihtiyaçların benzerliği eşleri bir araya getirebilmektedir. Yapılan bir araştırmada, yeni evli ve evlendikten dört yıl sonra boşanmış kişiler üzerinde ihtiyaç tamamlama ve benzerlik durumları ele alınmıştır. Evliliği devam eden çiftlerde anlamlı bir benzerlik düzeyinin olduğu ancak anlamlı bir ihtiyaç tamamlama davranışının olmadığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda evli çiftlerdeki benzerlik düzeyinin evliliğin istikrarını sağlamakla birlikte evlilik doyumunu da arttırdığı görülmüştür. (O’Leary ve Smith, 1991).

2.1.4.Evlilikte Sevgi Yitimi ve Boşanma

Kişiler mutlu olabilmek için evlenirler, kişilerin mutlu olabilmeleri için evlilikten beklentilerinin karşılanması gerekir. Evlilikten beklentilerin karşılanması evlilik doyumu için en büyük belirleyicidir (Çelik,2006). Günay (2000), eşler arasındaki çatışma davranışları ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Evlilik süreçlerini uyumsuz olarak tanımlayan eşlerin uyumlu çiftlerden daha düşük fikir birliği, duygu ifadesi, bağlılık ve evlilik doyum düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur.Marchand ve Ellen (2000) 40 evli çift ile yaptığı çalışmasında evlilik doyumu, depresif semptomlar ve çiftler arasında yeniden çözüm stratejileri (çatışmada

saldırma veya kaçınma) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Cinsiyete göre, depresif semptomlar kadınların kızgınlık ve sadırgan davranışlarının çok güçlü bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Depresif semptomlar ve evlilik doyumu, anlaşmazlık ve yeniden çözüm stratejilerinin güçlü bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Yüksek düzeyde depresif semptomlar gösteren kişilerin evlilik doyumlarının düşük olduğu yani depresif semptomların evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ortaya konmuştur. Hamamcı (2005) benzer olarak, düşük evlilik uyumu yaşayan evli kişilerin yüksek evlilik doyumu olan kişilere göre işlevsel olmayan inançları daha fazla kullandıklarını, buna ek olarak eğitim seviyeleri bakımından da işlevsel olmayan ilişki inançlarında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Evlilik doyumunun azalmasının, çiftlerin boşanma kararı almasını kolaylaştırdığı (Broman,2000) düşünülmektedir.

Evlilik doyumunu olumsuz olarak etkileyebilecek risk faktörleri vardır. Bu risk faktörlerini statik ve dinamik risk faktörleri olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Statik risk faktörlerinin etkisini direkt olarak azaltmak için yapılabilecek bir şey yokken, dinamik risk faktörleri tercih ve çaba ile kontrol altına alınabilmektedir.

Evlilikte statik risk faktörleri:

- 1.Sorunlara ve hayal kırıklıklarına karşı güçlü ve savunmacı bir tepki verme özelliğine ve yatkınlığına sahip olma.
- 2.Boşanmış ebeveynlere sahip olma.
- 3.Evlilik öncesi birlikte yaşamış olma.
- 4.Önceki evliliğinin boşanma ile sonuçlanmış olması.
- 5.Farklı dinsel geçmişe ve tecrübelerine sahip olma.
- 6.Çok erken yaşta evlenmiş olma.
- 7.Evlilikten önce birbirini yeterince tanıyamama.
- 8.Maddi olarak sıkıntı yaşıyor olma.

Evlilikte dinamik risk faktörleri:

- 1.Karşılıklı olarak yıkıcı tarzda konuşma veya kavga etme.
- 2.Özellikle aynı fikirde olunmadığı durumlarda, iletişimde güçlük yaşama.
3. Anlaşmazlıkları birlikte ele almada güçlük yaşama.
4. Önemli ve temel konular hakkında farklı tutumlara sahip olma.
- 5.Birbirine düşük derecede sorumluluk ve bağlılık hissediyor olma.
6. İnançları beraber yaşayamıyor olma(Sayar,2006).

Genç yaşta evlenen bireylerin sosyal kimliklerinin gelişmemesinden kaynaklı yeterli olgunluğa erişmemeleri kişilerde evlilik doyumsuzluğuna yol açmaktadır (Çelik,2006). Buna ek olarak, eşlerin rollerinde meydana gelen değişimler ve bu rollere uyum sağlayamamış olmaları psikolojik, ekonomik, biyolojik açıdan bir denge kurulamaması eşlerin birbirine karşı aynı iletişim biçimini ve ortak ileti dilini kullanmaması gibi durumlar çatışma, tartışma, uyumsuzluk problemlerine yol açmakta ve evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasına neden olabilmektedir(Eraslanlı ve Kalkan,2008).

Karşılaşılan sorunların üstesinden gelemeyen ve boşanmaya yönelen çiftlerin genel özelliklerine bakıldığında ortak birkaç nokta göze çarpmaktadır. Bu çiftlerin genelde genç yaşta olup, boşanmış ebeveyne sahip ve boşanmaya bakış açısının özgür ve iyimser olduğu gözlemlenmiştir.Evlilikte boşanma eğilimi, evliliğin problemlili olduğunu ve boşanma olasılığını düşünme gibi, evlilik ilişkisinin bilişsel yönünü ve arkadaşlarıyla yada eşiyle boşanma olasılığı hakkında konuşma ve eşten ayrılma gibi davranışları birlikte içermektedir. Eşler arasında mutsuzluğun yoğunluğu, boşanmaya yol açabilir (Yılmaz, 2001).

Boşanma oranlarındaki artış, birinci derecede çiftleri ve onların çocuklarını etkilerken, bir yandan da çiftlerin kök ailelerini, akrabalarını ve toplumun genelini

olumsuz yönde etkilemektedir. Mutlu ve doyumlu evlilikler ise hem ailenin hem de toplumun genel huzuruna ve refahına katkı sağlamaktadır.

2.2.Kişilerarası Çatışma Çözme

2.2.1.Çatışma ve Çatışma Çözme

Sosyal bir varlık olan insan için diğer insanlarla iletişim kurmak kaçınılmazdır. Kişiler arası ilişkinin bir getirisi olarak insan, yaşamı boyunca ailede, sokakta, işte, okulda çeşitli çatışma durumları ile karşılaşabilmektedir. Çatışma, birbirleriyle uyuşmayan amaçları olan en az iki insanın arasındaki mücadele olarak (Hocker ve Wilmot, 1995) düşünüldüğünde akla ilk gelen çatışmanın olumsuz ve yıkıcı olduğu ve düşmanlık öfke gibi duyguları çağrıştırdığıdır. Ancak çatışmanın kişiler arası ilişkilerin gelişmesine , yeni düşünce ve fikirlerin ortaya çıkmasına , sağlıklı karar verme ve karşılıklı anlayışın gelişmesine, katkı sağlamak gibi olumlu sonuçlarda doğurabildiği bulgular arasındadır (Pelled ve ark.,1999; Kurtzberg ve Muller, 2005; Chenve ark., 2005; Pitt,2005; Chen,2006). Çatışma tek başına yıkıcı ya da zarar verici bir süreç değildir, çatışmayı yıkıcı hale getiren kişilerin çatışmayı ele alış biçimleridir. (Deutsch,1973; Akt. Dede, 2015).

Farklı ortamlarda, farklı şekillerde, farklı sebeplerle ortaya çıkan çatışmanın birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu görülmektedir. Hocker ve Wilmot (1995) çatışmayı en az iki kişinin zıt amaçlara sahip olması, mevcut kaynakların kişilere yetmemesi ve kişilerden birinin diğerinin amaçlarına ulaşmasını engellemesi durumunda ortaya çıkan anlaşmazlık olarak açıklamıştır. Blakeway (1998)'e göre çatışma, kişilerin benlik duyguları ya da kimlik arayışları sebebiyle ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz sonuçları olan doğal bir süreçtir. Tanımlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde çatışmanın, kişiler amaçlarına ulaşmayacakları konusunda bir inanç ya da çıkar farklılığı algıladıklarında ya da bu düşüncelerin ortaya çıkardığı eylem veya hedeflerin karşı taraf ile uyuşmadığı durumlarda ortaya çıktığı ve kişinin uyuşmazlığın farkında olması veya bir şey elde etmek için çabasının karşı tarafça kırılması düşüncesi çatışma tanımlarının en önemli kısmını oluşturmaktadır (Lulafs ve Cahn, 2000).

Yapısı itibariyle çatışma bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlardan oluşan bir olgu olarak açıklanmaktadır. Bilişsel boyut, bir bakış açısı olarak, kişinin kendi ihtiyaç, istek ve çıkarlarının ya da değerlerinin diğer kişilerle uyuşmadığı durumlarda algı ve düşünce olarak ifade edilmektedir. Çatışmanın duygusal boyutu ise uyumsuzluğa işaret eden bir duruma karşı ortaya çıkan umutsuzluk, üzüntü, korku gibi duyguları ifade etmektedir. Çatışma aynı zamanda fikrimizi açık olarak ifade ederek, duygularımızı göstererek, karşı tarafın ihtiyaçlarını karşılamaını engelleyerek kendi ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz davranışları da içerisinde barındırmaktadır (Mayer, 2004).

Çatışma çözme kavramı ise uyumsuzluk yaşayan kişilerin olumlu ve başarılı bir sonuca ulaşmak için birlikte yürüttükleri bir çalışma sürecidir (Bedir,2008) Çatışma çözme çatışma yaşayan tarafların iletişimine dayalı işbirliği ile her iki tarafında kazanmasını ve gelişmesini sağlayan çözüm üretmeye dayalı bir süreçtir (Akbalık, 2001).

Ting-Toomey ve Oetzel (2003) tarafından yapılan çalışmada kişilerin çatışma ile başa çıkmada kullandıkları eğilimlerin, onların kendi kültürel değer ve kurallarından etkilendiğini ifade etmiştir. Yüksek kültürel sınırlamalara sahip (yüksek bağlamlı kültür) toplumlarda çatışma yüzeye çıkmadan önce çatışmayı engelleyici yöntemler kullanıldığı, düşük kültürel sınırlamalara sahip (düşük bağlamlı kültür) toplumlarda akıl yürütülerek fikirlerin açıkça ifade edildiği ve tartışıldığı ifade edilmiştir. Yüksek bağlamlı kültürlerde kişilerin -çatışmaya karşı doğrudan olmayan bir tutumla – çatışma ile yüzleşmemeyi daha çok tercih ettikleri belirtilmiştir.

Açık ve net olmayan iletişimden, yanlış anlaşılmalardan, başkalarının bakış açısına göre davranıp davranmamadan kaynaklanan (Korkut,2004) ve amaç, ihtiyaç, çıkar farklılıklarını içinde barındıran çatışmanın çözülebilmesi için kişilerin değerlerinin, tutumlarının ve yargılarının incelenmesi gerekir. Kişiler içinde buldukları kültür içinde çatışmanın hangi durumda gerekli olduğu, çatışma sürecinde nasıl davranılacağı, nasıl tepki gösterileceği, çatışmanın sonuçlarının nasıl karşılanacağı yönünde pekçok şey öğrenir (Karip,2003).

Çatışma, çatışma çözme tanımları ve çatışmaya genel bir bakış sonrası çatışma yaklaşımları çatışmanın nedenleri, sınıflandırılması, sonuçları, çatışma çözme stratejileri incelenecek ve çatışma kavramına kuramsal bakış açısının ne olduğu irdelenecektir.

2.2.2.Çatışmaya İlişkin Yaklaşımlar

Alanyazın incelendiğinde, çatışmaya olan bakış açısının zaman içinde değişikliğe uğradığı görülmektedir. Değişen bakış açısı ve düşünceler değerlendirildiğinde çatışma yaklaşımları geleneksel(klasik), davranışsal (neoklasik) ve etkileşimci (modern) yaklaşımlar olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır.

2.2.2.1.Geleneksel (Klasik) Yaklaşım

Çatışmanın kavga, şiddet, yıkım sözcükleriyle anlamdaş olarak kullanıldığı, çatışmayla anılan bu olumsuz kavramların ortaya çıkmaması için çatışmanın bastırılması, engellenmesi gerektiği görüşünü savunulduğu, 1940'lı yıllara kadar geçerliliğini koruyan bir yaklaşımdır (Atiker,2006). Bu yaklaşımda çatışma baskıcı yöntemler ile çözülmeye çalışılmıştır. Geleneksel bakış açısına göre;Çatışma kişilerde stres ve bunalım oluşturur, çatışma kişiler arası uyumsuzluğa ve gruplar arası ayrışmalara yol açmaktadır, örgütün lideri çatışmaya engel olmak ya da çatışmayı tamamen yok etmek için farklı çatışma yönetim stratejileri uygulamak durumundadır (Bulut,2009).

Geleneksel bakış açısı işin kuralları ve yöntem üzerinde durduğundan insan faktörünü göz ardı etmiştir. Verimliliğin sağlanabilmesi için uyum ve işbirliğinin üzerinde durulmuş, çatışmadan uzak kalınması bir zorunluluk gibi kabul edilmiştir

2.2.2.2.Davranışsal(Neoklasik) Yaklaşım

Davranışçıların çatışma görüşü çatışmayı benimsemek ile başlamaktadır. Çünkü karmaşık örgüt yapılarının varlığı gereği çatışma doğal ve kaçınılmazdır. Bu görüş çatışmaların yıkıcı olmadığını, özellikle grup çatışmalarının toplumsal amaçları sağlamaya katkısı olduğunu savunmaktadır (Gülşen,2006). Çatışma doğru

yönetildiği takdirde çatışma sonucunda ortaya çıkanların örgüt yararında kullanılabileceği vurgulanmaktadır (Atiker,2006).

Geleneksel yaklaşımın çatışmaları örgütü yıpratın ve fonksiyonel olmaktan uzak olgular olarak değerlendirmesine karşın davranışçı görüş çatışmaların bazı problemlerin varlığını işaret etmesi ve söz konusu problemlere kalıcı çözümler getirebilmesi için yönetimi harekete geçirmeleri nedeniyle ‘fonksiyonel(işlevsel)’ tartışma şeklinde nitelendirmektedir. Bu farkla birlikte her iki yaklaşımda çatışmanın ortaya çıkar çıkmaz çözümlenmesi ya da tedbir alınarak ortada kaldırılması gereken Zaralı bir olgu olduğu konusunda hemfikirdir(Şimşek,1987).

2.2.2.3.Etkileşimci(Modern) Yaklaşım

Etkileşimci yaklaşım günümüzde de etkili olan yaklaşımdır. Etkileşimci yaklaşım davranışsal yaklaşımdan farklı olarak çatışmayı kabul eder hatta uyumlu ve işbirliği içindeki barışçıl bir grubun yeniliklere açık olmayacağını belirterek gerektiğinde çatışmanın bilinçli olarak teşvik edilmesini savunur (Baylanççek,2003).

Etkileşimci görüş bir örgütte çatışmanın belli bir noktaya ulaştıktan sonra çözümlenmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Örgütte çatışmanın var olmamasını kurum açısından tehlikeli görmektedir. Çatışmanın olmadığı bir örgütte zamanla monotonluk var olacağından örgütün yapısının bozulacağına inanır (Özel,1996). Oysa ki sorunların var olduğunu kabul etmek sorunları çözmeye gerekliliğini doğuracağından örgüt üyelerini yeni ve farklı çözümler aramaya itmektir. Bu durumda örgütün gelişimine yarar sağlamaktadır.

2.2.3.Çatışmanın Nedenleri

Kişilerarası çatışma birçok farklı nedenden kaynaklanabilmektedir. Kavalcı (2001)’ya göre çatışma en az iki kişi arasında değer, inanç, ilgi, algı, fikir, kültürel faktörler, sosyal roller, ihtiyaçlar, iletişim becerileri yönünden farklılık olduğunda ortaya çıkabilen bir olgudur. Çatışmanın nedenlerinin sınıflandırılması noktasında pek çok farklı bakış açısı bulunmaktadır. Kişilerin farklı düzeylerde, farklı şekillerde meydana gelen çatışmaların nedenlerini bilmesi geliştireceği çözüm yöntemlerini

belirleyebilmesi açısından önem arz etmektedir (Koçel, 2010). Çatışmanın kaynağının doğru bir şekilde tanımlanması çatışmanın yıkıcı etkilerinin de ortadan kaldırılmasını kolaylaştırmaktadır. Çatışmanın nedenlerini ortadan kaldırmak mümkün değildir ancak çatışmanın nedenlerinin farkında olmak her iki taraf için de doğabilecek yıkıcı sonuçları önleyebilmektedir (Güner,2007) . Schrupf ve ark. (1997) çatışmanın üç temel kaynağının olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar ‘temel ihtiyaçların karşılanmaması’, ‘kaynakların sınırlı olması’, ‘farklı değerlerin olması’ dır.Benzer olarak Bodine ve arkadaşlarının (1994) da çatışmanın kaynaklarına yönelik sınıflandırılması birleştirilerek çatışma kaynakları şu şekilde özetlenebilir (Taştan,2004; Arslan, 2005; Uysal, 2006; Bedir, 2008; Kodaz,2010) .

1. Temel İhtiyaçların Karşılanmaması:

İnsanları belirli davranışlarda bulunmaya iten güdüler vardır. Glasser (1984) davranışları güdüleyen dört temel ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. (Akt; Arslan,2005) Bunlar:

- Ait Olma İhtiyacı: Sevme, sevilme, paylaşma, işbirliği süreçlerini deneyimleyerek bu ihtiyaç karşılanabilmektedir.
- Güç İhtiyacı: Takdir edilme ihtiyacının karşılanması, başarıma, saygı görme duygularının hissedilebilmesi ile bu ihtiyaç karşılanabilmektedir.
- Özgürlük İhtiyacı: Kişinin kendi adına seçimler yaparak karşılayabileceği ihtiyacıdır.
- Eğlence İhtiyacı: Oyun oynama, gülme gibi deneyimler yaşayarak karşılanabilecek ihtiyaçlardır.

2.Kaynakların Sınırlı Olması:

Kişiler arasında yaşanan çatışmalar genellikle kaynakların sınırlı olmasından ortaya çıkar. Kaynağı genelde zaman, mal, para kaybı olan bu çatışmaları çözebilmek için temel ihtiyaçların belirlenmesi ve karşılanmaya çalışılması gerekmektedir. Diğer çatışmalara göre en kolay çözülen çatışmalardır. Kişilerin

yarışmacı bir tutum içine girmektense işbirliğine yanaşarak kaynakları arttırmaya çalışmaları çatışmayı çözenin en uygun yolu olacaktır. (Öner, 2000).

3.Değerlerin farklı Olması:

Farklı kişilik özelliklerine, değerlere ve düşünce yapısına sahip olan kişilerin etkileşimde bulunmaları, çatışmalara neden olmaktadır (Hale,1998). Kişilerin ilkeleri, inançları, öncelikleri farklılık gösterebilmektedir ve bu farklılıklar kişilerin olaylara farklı anlamlar yükleyerek farklı tepkiler vermesine sebep olabilmektedir. Her kişinin kendi değerlerini koruma eğilimi olduğundan ilke, inanç, değer ve farklı önceliklere sahip olmaktan kaynaklanan çatışmalarda direnç yoğun olmaktadır ve bu da çatışma çözümünü zor hale getirmektedir. Çatışma çözümünde kişilerin kendi değerlerinden vazgeçerek diğer kişinin değerlerini benimsemesi söz konusu değildir ancak taraflar değerlerindeki uyumsuzluklar sebebiyle birbirlerini reddetmemeyi öğrenirlerse çatışmaya yapıcı bir şekilde yaklaşabilmektedirler. Etkili olmayan iletişim, yanlış anlamalar, başkasının bakış açısına göre davranıp davranmama kişiler arası çatışmalara neden olabilmektedir (McFarland,1992).

Kişilerin içsel dünyasından yola çıkarak çatışmaları anlamlandırmanın doğru olacağını düşünen Karip (2003)'e göre çatışma nedenleri 'ilişkilerde, çıkarlarda, değerlerde, verilerde ve yapısal özellikler de karşılaşılan farklılıklardır.

2.2.4. Çatışma Biçimleri ve Çatışma Kaynakları

Tablo 1.Çatışma Biçimleri ve Çatışma Kaynakları

Çatışma Biçimi	Çatışma Kaynakları
İlişki Çatışması	☐ Aşırı Duygusallık ☐ Yanlış anlama, önyargı ve kalıp yargılar ☐ İletişim bozukluğu/zayıflığı ☐ Negatif davranışların sürekliliği
Veri Çatışması	☐ Bilgi yetersizliği ve yanlış bilgi ☐ Verilerin farklı yorumlanması ☐ Değerlendirme süreçlerinin farklılığı ☐ Nelerin ilgili olduğuna ilişkin görüş farklılığı
Çıkar Çatışması	☐ Çıkarlar üzerinde algılanan ya da gerçekten var olan rekabet ☐ İşlemsel çıkar farklılıkları ☐ Psikolojik çıkar farklılıkları
Yapısal Çatışma	☐ Yapıcı olmayan davranış veya etkileşim biçimi ☐ Kaynakların dağılımında, sahipliğinde ve kontrolünde eşitsizlikler ☐ Yetki ve güç dengesizlikleri ☐ İşbirliğini engelleyici çevresel, fiziksel ya da coğrafi etkenler ☐ Zaman sınırlılıkları
Değer Çatışması	☐ Düşünce ve davranışları değerlendirmede ölçüt farklılıkları ☐ Manevi değeri olan amaç ayrılıkları ☐ Yaşam biçimi, ideoloji ya da din farklılığı

Kaynak: (Karip,2003).

Çatışma çözme stratejilerine geçmeden önce çatışmanın nelere göre sınıflandırıldığını bilmek ve çatışmayı daha iyi analiz edebilmek için çatışma türlerinden bahsedilecektir.

2.2.5.Çatışma Türleri

Hayatın her alanında karşılaşılabilecek olan çatışma durumlarını yaşanma durumuna göre sınıflandırarak incelemek uygun olacaktır. Bu ayırmada alan yazın incelendiğinde çatışmanın temel olarak ‘çatışmaya taraf olanlara göre’, ‘çatışmanın

niteliğine göre’, ‘ çatışmayı algılama şekline göre’, ‘çatışmanın kaynaklarına göre’ şeklinde dört temel başlık altında toplandığı görülmektedir.

2.2.5.1. Çatışmaya Taraf Olanlara Göre Çatışma Türleri

Koçel (2003) tarafından bu çatışma türü beş farklı şekilde ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir.

A. Bireylerin Kendi Kendileriyle Çatışması

B. Kişilerin Birbirleriyle Çatışmaları

C. Bireyler ve Topluluklar Arası Çatışmalar

D. Gruplar Arasında Olan Çatışmalar

E. Örgütlerin Birbiriyle Çatışması

A. Kişilerin Kendi İçlerindeki Çatışma

Cüceloğlu (2000) kişiyi etkileyen iki veya daha fazla güdünün aynı anda ortaya çıkması durumunda kişinin kendi içinde çatışma yaşayabileceğini belirtmiştir. Her iki amaç da kişi için olumlu ise ve kişi birini seçmek zorunda ise yaklaşma-yaklaşma çatışması, her iki durumda kişi için istenmeyen durumsa kaçınma-kaçınma çatışması, tek amaç kişi için hem istenmeyen hem de istenen özellikleri içerisinde barındırıyorsa kişi yaklaşma- kaçınma çatışması yaşamaktadır.

.B. Kişiler Arası Çatışma:

Hedef, tavır ve davranışlarda kişiler arasında ayrımlar oluştuğunda ortaya çıkan çatışma türü kişiler arası çatışmalardır (Özkalp,2001).

C. Kişiler ve Gruplar Arası Çatışma:

Kişilerin, grupların belirlediği kuralları kabul etmeye zorlanmasıyla ortaya çıkan çatışmalardır. Grubun hedef ve kurallarını içselleştiremeyen bireylerin grup ile

çatışma yaşaması kaçınılmazdır. Aynı zamanda kişiler grubun bir üyesi ise grup içi çatışma da söz konusu olacaktır (Koçel,1998).

D.Gruplar Arası Çatışma:

Benzer fiziki ya da sosyal ortamda olan ve birbiri ile ilişkisi olan iki veya daha fazla grubun çatışması durumudur. Daha çok kurumlarda karşılaşılan çatışmalardır. Çatışmayı yönetmek amir açısından zor olmaktadır, amir çatışma halinde olan gruplardan birinin üyesi olabilmektedir. Amir her ne kadar tarafsız davranırsa da çözüm yolu grupları memnun etmezse yönetim faaliyetlerinde aksamalarla karşılaşılabilir (Koçel,2003).

E.Örgütlerin Birbiriyle Çatışması:

Kişilerin örgüt içindeki yerlerine göre (ast,üst, benzer seviye) yaşadıkları çatışmanın sınıflandırılmasıdır. (Koçel,1998).

2.2.5.2. Algılama Şekline Göre Çatışmalar

Deutsch(1973) çatışmayı tarafların algılama şekillerine ve gerçeklerine göre ele almıştır. Altı temel çatışma türünden bahsetmiştir. Bunlar ‘Gerçek Çatışma, Tesadüfen Olan Çatışma, Yer Değiştirmiş Çatışma, Yanlış Atfetmeden Ortaya Çıkan Tartışma, Gizli Çatışma ve Hatalı Çatışma” şeklinde sınıflandırmıştır (Akt. Güner, 2007, Gündoğdu, 2009).

2.A. Gerçek Çatışma

Bu çatışmalar çatışma yaşayan bireyler tarafından gerçekte olduğu gibi algılanır ve çevrenin etkisine göre değişmezler. Çatışma yaşayan kişilerin işbirliği yapması halinde olumlu sonuçlanabilecek çatışmalardır (Deutsch,1973; Akt, Güner,2007).

2.B. Tesadüfen Olan Çatışma

Çatışma yaşayan tarafların farkında olmadığı durumlardır. Bu çatışmaya sebep olan ihtiyaçları karşılayacak alternatif seçenekler bulunursa çatışma kendiliğinden

ortadan kalkacaktır. Ancak taraflar olayı dar bir çerçeveden değerlendirir, olaya aşırı duygu yüklemesi yapar ya da farklı çözümlere yanaşmazlarsa çatışma çözümü zora girebilmektedir (Deutsch,1973; Akt; Kılıç,2016).

2.C. Yer Değiştirmiş Çatışma

Bu tip çatışmalarda taraflar mevcut sorun dışındaki sorunlar üzerine tartışılır (Deutsch,1973; Akt; Kılıç,2016).

2.D. Yanlış Affetmeden Ortaya Çıkan Çatışmalar

Bu tip çatışmalar genellikle tartışmanın yanlış kişiler tarafından yapılmasından ortaya çıkmaktadır. Asıl sorundan uzaklaşarak farklı konular üzerine yönelme söz konusudur (Deutsch,1973; Akt., Gündoğdu,2009).

2.E. Gizli Çatışma

Bu tip çatışmalarda kişi durumun farkında değildir. Bastırma ve diğer savunma mekanizmaları kullanıldığından kişi çatışma içinde olduğunun bilincinde olmayabilir ya da kişi henüz çatışmanın varlığından haberdar değildir (Deutsch,1973; Akt, Güner,2007).

2.F. Hatalı Çatışma

Bu tür çatışmalar ise kişilerin birbirlerini yanlış anlamalarından kaynaklanmaktadır (Deutsch,1973; Akt; Kılıç,2016).

2.2.5.3. Niteliğine Göre Çatışma

Niteliğine göre çatışmalar yapıcı (fonksiyonel) ve yıkıcı (fonksiyonel olmayan) çatışmalar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 2. Johnson ve Johnson'a Göre Çatışmanın Sınıflandırılması

Yıkıcı Çatışma	Yapıcı Çatışma
<ul style="list-style-type: none"> • Bir taraf diğerinin zararı pahasına kazanmaktadır • Taraflar öfkeli, kızgın, kırıncı ve birbirlerine karşı güvensizdirler. • Çatışma yaşayan kişilerin birbirleri ile ileride yaşayacakları çatışmayı yapıcı bir şekilde çözme ihtimalleri azalmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm katılımcılar hedeflerini elde etmektedir. • Katılımcılar birbirlerine saygı duymakta ve daha çok güvenmektedir. • Çatışma yaşayan kişilerin birbirleri ile ileride yaşayacakları çatışmayı yapıcı bir şekilde çözme ihtimalleri artmaktadır.

Johnson ve Johnson (1995)

2.2.5.4. Kaynaklarına Göre Çatışmalar

Çatışmanın ortaya çıkışında duygu, düşünce ve değer farklılıklarının etkili olacağı fikriyle onbir farklı çatışma türünden bahsetmiştir (Karip,2003)

4.A. Duyuşsal Çatışma

Kişi bir problemi çözmeye çalışırken problemle ilgili olarak duygularının ve hislerinin diğer taraf ile uyuşmadığını fark ederler. Bu farklılık duygulara dayalı bir çatışma olarak ortaya çıkmaktadır.

4.B. Çıkar Çatışması

Çatışma kaynaktan kimin ne kadar pay alacağı ya da paylaşım yönetiminin nasıl belirleneceği üzerindeki uyuşmazlıklar sebebiyle ortaya çıkmaktadır.

4.C. Değer Çatışması

İdeolojik çatışma olarak da adlandırılan bu çatışma tarafların belirli konularda değerlerinin uyuşmamasından kaynaklanmaktadır.

4.D.Bilişsel Çatışma

Taraflar benzer ya da aynı bilgiyi farklı biçimlerde yorumlar ya da anlamlandırabilirler. Bu yorumlar arasında mantıksal olarak uyumsuzluklar vardır. Bu süreçte algı ve yargılamalardaki farklılıklar bilişsel çatışmaya neden olabilmektedir.

4.E. Amaç Çatışması

Tarafların tercih ettiği amaçların ya da hedeflerin uyumsuzluğu amaç çatışmasına neden olabilmektedir. Uyumsuzluklar bazen kısmi uyumsuzluklar olurken bazen de bir tarafın amacının diğer kişinin amacını tamamen ortadan kaldırması sebebiyle ortaya çıkabilmektedir.

4.F. Esas Çatışması

Temel konularda ortaya çıkan çatışmalar esas çatışma olarak adlandırılmaktadır. Çatışma içeriğe ve öze ilişkindir. Var olan bilgi üzerinde görüş farklılıklarının söz konusu olması bu çatışmayı doğurabilmektedir.

4.G.Gerçekçi Ya Da Gerçekçi Olmayan Çatışma

Çatışmaların amaçlar, değerler, görevler ve yöntemler gibi içeriğine ilişkin gerçekçi nedenleri vardır. Gerçekçi çatışmanın bir amacı vardır. Gerçekçi olmayan çatışmalar ise düşmanlığı ifade etmek, gerilimi azaltmak, duyarsızlık gibi ihtiyaç ya da hatalardan kaynaklanmaktadır.

4.H. Kurumsallaşmış Ya Da Kurumsallaşmamış Çatışma

Kurumsallaşmış çatışmada tarafların davranışları belirli kurallara bağlıdır. Bu kurallar önceden belirlenmiş ve ifade edilmiş kurallardır. Belirli kuralları olmayan, tarafların davranışlarının önceden tahmin edilemeyeceği ve ilişkilerin süreklilik göstermediği çatışmalar kurumsallaşmamış çatışmalardır.

4.I. Cezalandırıcı Çatışma

Cezalandırıcı tartışmada amaç karşı tarafa mümkün olduğunca fazla zarar vermek, diğerini cezalandırmaktır. Taraflar kendilerini diğerinin kaybı ölçüsünde kazançlı bulmaktadır.

4.İ. Yanlış Atfedilen Çatışma

Bilgi eksikliği ya da bir yanlış anlama sonucu çatışma nedeninin yanlış kişiye atfedilmesi ile ortaya çıkan çatışmalardır.

4.J. Yanlış Yöneltilen Çatışma

Tarafların husumetlerini, öfkelerini ve eylemlerini çatışmanın içinde olmayan başka bir kişiye yönelttikleri çatışmalardır. Çatışmanın tarafları arasında güç dengesizliği olduğunda taraflardan zayıf olan kendisi için çatışmanın dışında olan kolay bir hedef seçebilmektedir. Çarpıtma bilinçli olarak yapılmaktadır ve kişinin kendi iddiasını haklı gösterme çabası vardır.

2.2.6.Çatışma Çözme Stratejileri

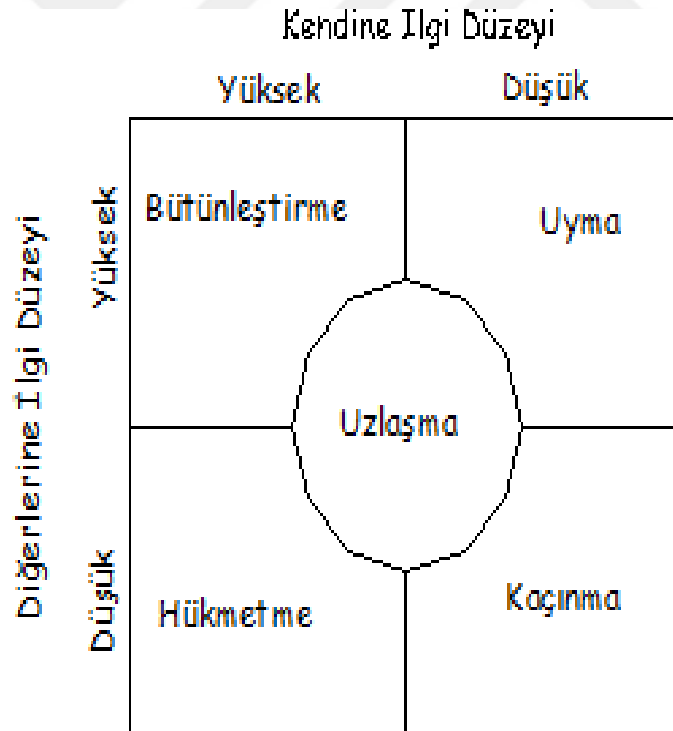
Lawrence ve Lorsch (1970) üçlü model ortaya koymuşlardır, bu üçlü model 'zorlama', 'yüzleşme', 'yumuşatma' öğelerinden oluşmaktadır. Billingham ve Sack (1987)'in üçlü modeli 'akıl yürütme', 'sözel saldırı', 'şiddet' faktörlerini içerirken diğer bir üçlü model olan ve Ronds ve ark (1981) tarafından ortaya konan model ise 'saldırı', 'kaçınma', 'uzlaşma' öğelerinden oluşmaktadır. Pruitt (1983) çatışma çözümede 'kar elde etme', 'problem çözme', 'hareketsizlik', 'münakaşa' boyutlarını içeren dörtlü bir model ortaya koymuştur. Diğer dörtlü model ise Kurdek(1994) tarafından ortaya koyulan ve 'problem çözme', 'çarpışma', 'geri çekilme', 'uyuma' boyutlarından oluşan modeldir.(Akt.Arslan,2005).

Arslan (2005) araştırmasında üniversite öğrencilerinin kişiler arası çatışma çözme (yüzleşme, özel-genel davranış, duygusal ifade davranışı, yaklaşma-kaçınma davranışı, kendini açma) ve problem çözme yaklaşımlarını yükleme karmaşıklığı açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda yükleme karmaşıklığının kişiler arası

çatışma çözme yaklaşımının yüzleşme davranışı, duygusal ifade davranışı ve kendini açma davranışını anlamlı düzeyde açıkladığı, özel-genel davranış ve yaklaşma-kaçınma davranışını ise anlamlı düzeyde açıklamadığı görülmüştür.

Rahim ve Rahim ve Bonoma(1979) çatışma yönetimi stratejilerini iki boyutlu modelde açıklamışlardır . Bu boyutlardan ilki kişinin kendisine yönelik ilgi düzeyini, ikincisi ise kişinin diğerine yönelik ilgi düzeyini anlatmaktadır. İlk boyut kişinin endişelerini karşılama, kendisine yönelik ilgi düzeyini, ikinci boyut ise kişisel endişelerini karşılama başkalarına karşı ilgi düzeyini ifade etmektedir (Rahim, Magner ve Shopiro,2000). Bu iki boyutun kombinasyonu sonucu bütünleştirme, uyma hükmetme, kaçınma, uzlaşma stratejilerini içeren model ortaya çıkmıştır (Akt., Rahim,2001).

Şekil 1. Kişiler Arası Çatışma Yönetim Stratejilerine İlişkin İki Boyutlu Model

Kaynak: Rahim ve Bonoma, 1979: 1327; Aktaran: Köroğlu,2012

Bütünleştirme: Bu strateji, çatışma yaşayan kişilerin hem kendilerine, hem de karşı tarafa duydukları ilginin yüksek olduğu durumlarda kullanılır. Bu strateji aynı zamanda, çözüm odaklı yaklaşım, kazan-kazan, işbirliği yapma olarak da adlandırılır. Bütünleştirme yaklaşımı çözüme ulaşmak için taraflar arasında aktif olarak işbirliği (bilgi değişimi, farklılıkları açıkça ortaya koymak) yapılması gerektiğini belirtir (Rahim ve Bonoma, 1979; Akt., Rahim, Magner ve Shapiro,2000:10).

Uyma: Çatışma sürecinde kişinin kendine ilgi düzeyinin düşük, diğer kişiye ilgi düzeyinin yüksek olduğu durumlardır. Bu stratejiyi kullanan kişi farklılıkları görmezden gelip diğerini tatmin etmek amacıyla benzer yanları ön plana çıkarmaktadır (Rahim ve Bonoma, 1979; Akt., Rahim, Buntzman ve White,1999). Kişi isteklerini ifade etmenin sorunu büyüteceğine inandığından çatışma çözümünü karşı tarafa bırakmaktadır. Bu stratejide taraflardan birinin karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarını ön plana çıkması karşılığında kendi ilgi ve ihtiyaçlarının doyurulmasından vazgeçmesi durumu vardır. Bu strateji karşı tarafla ilişkinin korunması ve sürdürülmesine verilen önemin, ilgi ve ihtiyaçların doyurulmasına verilen önemden daha yüksek olduğu durumlarda etkilidir denilebilir (Solmuş,2010).

Hükmetme: Kişinin kendine ilgi düzeyinin yüksek, diğerine ilgi düzeyinin düşük olduğu durumları ifade etmektedir. Bu stratejiyi kullanan kişi kendi amaçlarına ulaşmak için sıklıkla diğer tarafın ihtiyaç ve isteklerine göz ardı etmektedirler. Bu strateji kazan-kaybet yaklaşımıyla ya da kazanmak için zorlayıcı davranışa başvurma ile açıklanabilmektedir (Yürür ve Soygüzel,2010).

Kaçınma: Bu strateji çatışmaya kısa süreli ve geçici çözümler üreten bir yaklaşım olarak ifade edilebilmektedir (Rahim, Magner ve Shopiro, 2000). Bu strateji, kişinin hem kendine hem de diğerine yönelik ilgi düzeyinin düşük olması durumuna ifade eder. Görmezden gelme, geri çekilme olarak adlandırılabilir. Kaçınma durumu daha iyi bir zaman gelinceye kadar ya da sorunun ortadan kalkmasına kadar sürebilir. Çatışmada kişilerin ilgisiz bir tutum sergilemeleri sıklıkla yaşanmaktadır. Bu davranışı kullanan kişi ne kendinin ne de diğerlerinin endişelerini giderilebilmektedir. Hatta çatışmanın varlığını inkar bile edebilmektedir.

Uzlaşma: Bu strateji tarafların her ikisinin de bazı isteklerden vazgeçmesi durumudur. Ödün verme olarak olarak da adlandırılan bu strateji çözüme ulaşmak için bazı isteklerden vazgeçmek gerektiğini ortaya koymaktadır. Uzlaşma durumunda açıkça kazanan ya da kaybeden yoktur. Varılan nokta tarafların her ikisinin de idealindeki değildir. Çatışma sürecinde tarafların eşdeğer denetimi, yetki ve güç sahibi olduklarında, karmaşık sorunlara geçici çözümlerin gerektiği ve işbirliği ve zorlamanın başarısız olduğu durumlarda uygun olmaktadır (Solmuş,2010).

Kişiler arası çatışma, içinde bulunulan ortam,kültür veya kişisel yapılar gibi birçok faktörden etkilenen bir süreçtir. Bu nedenle iletişimin bu süreçteki rolü önemlidir. Çatışma sürecindeki etkileşimler dikkate alınarak oluşturulan ve çatışmada iletişim biçimlerine odaklanan ve bu tezde kullanılan ölçeğinde alt başlıkları olan ‘yüzleşme’, ‘genel-özel davranış’. ‘ yaklaşma-kaçınma’, ‘kendini açma’, ‘ duygusal ifade ‘ yaklaşımlarından oluşmaktadır (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005).

Yüzleşme: Yüzleşme, kişilerin çatışma sırasında karşı tarafla ne derece yüzleştiklerini göstermenin yanı sıra kişiler arası çatışma çözümünde etkili ve olumlu bir yaklaşımdır (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005).

Genel-Özel Davranış: Genel davranış bireylerin her ortamda kendilerini rahat hissetmeleri ve rahat davranışlarda bulduklarını göstermektedir. Özel davranış ise kişilerin davranışlarını ya belirli ortamlarda sergilediklerini ya da tam olarak sergilemediklerini göstermektedir. Bu bakımdan bu yaklaşım kişiler arası çatışma sürecinde bireylerin davranış açısından kendilerini rahat hissettikleri derece anlamına gelmektedir (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005).

Yaklaşma-Kaçınma: Bu yaklaşım bireylerin çatışmayı nasıl algıladıklarıyla ilişkilidir. Bazı bireyler çatışmayı olumlu, yapıcı ve hoşgörülü olarak algılayarak çatışmaya yaklaşırken bazıları tam tersine çatışmayı yıkıcı ve olumsuz olarak algılar ve çatışmadan kaçınırlar. Bunun yanında iki tarafın da etkili bir çözüm yoluna ulaşmasında çatışma çözümü için belirli ölçüde bir hoşgörünün gerekli olduğu düşünülmektedir (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005).

Kendini Açma Davranışı: Çatışma çözümünde tarafların ihtiyaçlarını ortaya koymaları bakımından kendini açma önemli bir yaklaşımdır. Kişiler arası çatışmaların olumlu ve etkili bir biçimde çözülebilmesi için çatışma içerisinde bulunan kişilerin rolleri, geçmiş yaşantıları, geleceğe dair arzu ve ihtiyaçlarının ortaya konulması gereklidir (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005).

Duygusal İfade: Bu yaklaşıma göre çatışma çözümünde duyguları rahatlıkla ifade edebilmek çözüme katkı sağlayacak önemli unsurlardan biridir. Bu açıdan bakıldığında duygular çatışmayı beslediği kadar çatışma çözümünde etkili olan enerjilerdir (Bodtker ve Jameson,2001). Birçok duygu çatışmayı azaltabilmekle veya çatışmanın kontrol altına alınabilmesini sağlamaktadır.

İyi veya mutlu evlilikle mutsuz evlilik arasındaki fark problemlerin çok ya da az olmasına değil, çiftlerin problem çıktığı zaman sorunla baş edebilmek için sorun çözme becerilerine sahip olmasına bağlıdır (Sungur,2009). Çiftler arasında çatışmaların yaşanması sağlıklı ve önemlidir. Çatışmalar gerçek sorunları, küçük kırgınlıkları ve ciddi problemleri ayırt etmeyi ortaya çıkarmada yararlıdır. Fakat çiftler bundan genellikle korkarlar. Bu durum partnerlerin birbirleriyle iyi olan arkadaşlıklarını bozmak istememesi ya da çok kibar olmaya çalışmalarını gibi nedenlerle açıklanabilir. (Marshall, 2006; Akt., Bayraktar,2015).

Çatışma evrensel bir şeydir ve çiftler çatışmaları farklı olarak yaşamakta ve yönetmektedirler. Çatışmaya bakış açısı, çatışmadan duyulan rahatsızlık, çatışma atıfları (kendini-partnerini suçlama), algılanan çatışma davranışları (benzerlik-farklılık) ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, çatışmadan duyulan rahatsızlığın yüksek seviyede olmasının ve algılanan çatışma davranışlarının farklı olmasının düşük ilişki doyumunu yordadığını görülmektedir (Eğeci,2005).

Cramer (2002) romantik ilişkilerde ilişki doyumu ile çatışma davranışları arasındaki ilişkinin çatışma sıklığı ve çatışmanın tatmin edici bir şekilde çözülüp çözülmemesiyle bağlantılı olup olmadığını araştırdığı çalışmasında ilişkidenden alınan doyumla olumsuz çatışma stili ve çatışmanın çözülememesi arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Aynı çalışmada romantik ilişkilerde çatışmaya yol açan

konuların önem düzeyi ile ilişkiden alınan doyum arasındaki ilişki de incelenmiştir. Çatışma konusunun öneminin ilişkiden alınan doyum üzerinde etkili olmadığı ilişkide çatışmayı çözmek için kullanılan olumsuz yöntemlerin ilişkideki doyumunun önem düzeyinden daha iyi yordadığı bulunmuştur.

Çatışma çözümü yüksek derecede ilişki memnuniyetiyle ilişkili olduğundan çatışmadan daha çok çatışmanın nasıl çözüldüğü önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar da bu görüşü destekler yöndedir. Karı ve kocaların değer uyumlarının ve eşlerin çatışma çözme stillerinin karıların, kocaların ve çiftlerin evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı etkisinin araştırıldığı çalışmada kocaların kullandıkları çatışma çözme stillerinin eşlerinin evlilik doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisi olmasına rağmen kadınların kullandıkları çatışma çözme stillerinin kocalarının evlilik uyumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. (Özen,2006).

Çiftlerin uzlaşabilmek için birbirlerinin isteklerine ihtiyaçlarına duyarlı ve esnek olabilmeleri önemlidir. Eşlerden birisinin kararını eleştirmek yerine alınan kararı sevmek daha yerinde bir uyumdur. Uzlaşma sürecinde dikkatli bir dinleme ve açık uçlu soruların sorulması önemlidir. Sorun çözebilmek için en önemli kural sorunun somut bir biçimde tanımlanarak açıklanmasıdır (Sungur,2009).

Çiftlerin affetme davranışının da başarılı bir çatışma çözümünde önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Çatışma çözümünün başarılı bir ilişkiyi tamamladığı gibi partnerin kızgınlığı da çiftin çatışmasını yükseltirken aynı zamanda da başarılı bir çatışma çözümünü de sekteye uğratar. Bağışlayıcı ve affedici olmak çiftlerin geçerli olmayan çatışma davranışlarını kesebilir (Fincham, Beach, Davila,2004).

2.2.7.Çatışmanın Olumlu ve Olumsuz Sonuçları

Çatışmanın sonuçları çatışmanın çözümüne nasıl yaklaşıldığı ya da çatışmanın nasıl yönetildiğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Çatışmanın Olumlu Sonuçları

- Çatışma, belirli bir durumda ayrık taraflar arasında bir yakınlaşma doğmasıyla sonuçlanabilir.

- Çatışma sonucunda, eski amaçlar yerlerini daha iyi ve geniş amaçlara bırakabilir.
- Gruplar arası çatışmalar, görev başarımı için gereken enerji ve motivasyonu artırabilir. Ayrıca grupların her biri için grup bağlılığını artırabilir.
- Çatışma, farklı görüşlerin çoğalmasına ve ortaya izin verilerek, yeniliği ve yaratıcılığı artırabilir.
- Çatışma, insanın yapısında var olan saldırganlık dürtülerinin tatminine yardımcı olabilir (Tekarslan ve Kılıç, 2000).

Çatışmanın Olumsuz Sonuçları

- Çatışma, çatışan taraflardan birinin zihinsel ya da bedensel sağlığını zedeleyen bir durum yaratabilir.
- Çatışma, düşmanlık hislerine ve saldırganlık davranışlarına neden olabilir.
- Çatışma, zamanın, paranın ve enerjinin boşa gitmesine yol açar.
- Çatışma, çatışan tarafların kendi amaçlarını, sistemin bütününe ait amaçtan üstün görmelerine yol açabilir.
- Çatışma, morali, tatmini olumsuz yönde etkileyerek verimi düşürebilir (Tekarslan ve Kılıç, 2000).

Evlilik doyumu ve kişilerarası çatışma çözme kavramlarına kuramsal bakış açısından sonra affetme kavramından bahsedilecektir.

2.3.Affetme

2.3.1.Affetme Kavramı

Affetmenin dinin ve felsefenin konusu olarak düşünülmesi ve buna bağlı olarak içsel bir süreç olarak değerlendirilmesi (Gordon ve ark, 2000; McCullough vd., 2000; Scobie ve Scobie, 1998) psikoloji ve sosyal bilimler alanında affetme ile ilgili yapılan çalışmaların gecikmesine neden olmuştur. Her ne kadar 1930'lardan sonra ABD ve Avrupa'da ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar affetme ile ilgili görüş öne sürmüş olsalar da (McCullough, Pargament ve Thoresen, 2000) 1980'lere kadar affetme ile ilgili bilimsel çalışmalar hız kazanamamıştır (Scobie ve Scobie, 1998).

1980’li yıllardan sonra affetmenin ruh sağlığı alanında kullanılabilecek önemli bir müdahale yöntemi olarak ele alınmaya başlaması, affetme ile bireyin psikolojik ve akıl sağlığı arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Brown, 2003; Brown ve Phillips, 2005; Maltby, Macaskill, ve Day, 2001; McCullough ve Witvliet, 2002). Affetmeye yönelik artan bu ilgi, affetmenin tanımlanması noktasında farklı yönlere vurgu yapan çeşitli görüşleri ortaya çıkarmıştır.

Thompson, Synder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings ve Roberts, (2005)’agöre affetme, algılanan hatanın olumsuzdan nötre ya da olumluya evrilerek yeniden çerçevelendirilmesidir. Affetme nesnesi kişinin kendisi, başka insanlar ya da durum olabildiğinden affetme çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmış ve kendini affetme, başkalarını affetme ve durumu affetme olarak sınıflandırılmıştır. Hepp-Daxx (1996) ise Thompson’ın sınıflandırmalarına ek olarak toplumsal affetme, ulusal affetme ve uluslararası affetme türlerinden bahsetmiştir. Hem kendini hem de başkalarını affetmenin öznel iyi oluş ile olumlu yönde ilişkisinin olduğu (Datu,2014), affetmenin öznel iyi oluşun tüm bileşenlerini (pozitif duygulanım, negatif duygulanım, yaşam doyumu) anlamlı olarak yordadığı (Chan,2013) böylece yaşam kalitesini de arttırdığı (Gull ve Rana, 2013) yalnızca kendini affetmenin öfkenin her iki alt boyutu (içe yönelik öfke-dışa yönelik öfke) ile intihar davranışı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği (Hirsch, Webb ve Jeglic,2012) ayrıca fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık olmak üzere saldırganlığın tüm boyutlarının affetme ile negatif yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Webb - Dula, Brewer , 2012)

Kişilerarası ilişkilerde haksız bir şekilde gerçekleşen sosyal alışveriş süreci, hem incinen hem de inciten birey için ‘adaletsizlik sıkıntısını’ düşündürmeye başlamaktadır. Adaletsizlik sıkıntısı, kişinin sosyal alışverişten çok fazla faydalandığını düşündüğü durumda suçluluk, yetersiz faydalandığını düşündüğünde ise öfke duygusu olarak açığa çıkmaktadır (Miceli ve Castelfranchi, 2011). Hem incinen hem inciten kişi için bundan sonra göstereceği tepkiler, sarsılan adaleti yeniden dengeleme çabasının birer ürünüdür. İncinme durumunda, incinen kişi kabullenme, uzlaşma, affetme, intikam arayışı eğilimleri gösterebilmekte; inciten kişi

ise suçluluk, utanç, kendine kızgınlık gibi duygular yaşayabilmektedir (Hall ve Fincham, 2005; Tagney, Boone ve Dearing, 2005). İnciten kişi ya hatasını telafi etmeye çabalayacak ya da hatasını kabullenmeyerek hatta bazen karşı tarafı suçlayarak bu olumsuz duygularla başa çıkabilmeye çalışacaktır (Miceli ve Castelfranchi, 2011). ve böylece incinen kişinin hata yapan kişiye yönelik olumsuz duygu, biliş ve davranışlarında olumluya doğru değişim yaşanacaktır (Al Mabuk, Enright ve Cordis, 1995).

Affetme kavramını derinleştirmek ve daha iyi anlayabilmek için, affetme ile karıştırılan göz yummak, mazur görmek, haklı çıkarmak, unutmak ve uzlaşmak kavramları ile affetme kavramı arasındaki farklar vurgulanmaktadır (Fincham, 2000; Fincham ve Beach, 2005,). Wade, Worthington ve Meyer, 2005). Göz yummada haksızlığa uğrayan kişi herhangi bir zarara uğradığını düşünmemektedir (Taysi, 2007). Ayrıca göz yummada taraflara göre suçlu ya da haksızlığa uğrayan kişi bulunmamakta, yaşanan haksızlığın üstü örtülmekte ve olay yok sayılmaktadır (Enright, 2001). Mazur görmede ise, haksızlık yapan kişi gerçekleştirmiş olduğu olaydan sorumlu tutulmamakta, olay her ne kadar haksızlık yaşantısı içerse de olayda bir suçlu olmadığı düşünülduğünden affetme kavramının da söz konusu olmayacağı ifade edilmektedir (Murphy ve Hampton, 1988). Haklı çıkarmada kişi, ilk anda haksızlığa uğramış olduğuna inansa da olay üzerinde tekrar düşündüğünde bir haksızlık durumu olmadığına karar verir (Taysi, 2007). Haklı çıkarmada kişi kendisine yönelik yapılan eylemin mevcut durum içindeki en doğru eylem olduğunu düşünür ve böylece affetmeyi gerektiren bir durum ortaya çıkmaz. Unutma ile affetme arasındaki en önemli fark ise, kişinin süreçte aktif olarak rol alıp almamasıdır, incinen kişi unuttuğu olayı bilincinden uzaklaştırmakta ve onu çözmek için aktif bir rol almamaktadır, ancak affetmede incinen kişi olayı çözmek için aktif rol üstlenmekte ve çaba harcamaktadır (Fincham ve Beach, 2001). Uzlaşma sorunun çözümünde ortak bir yol bulma olarak algılanmaktadır, oysa affetme de ortak bir yol bulmak her zaman mümkün olmamaktadır ve zorunlu da değildir, dolayısıyla uzlaşma olmadan da affetme gerçekleşebilir (Enright ve Baskin, 2004) .

Affetme kavramı konusunda yapılan tanım ve açıklamalara bakıldığında, affetmenin kişinin kendisini inciten bireye yönelik olumsuz duygularının yerini olumlu duyguların alması, bu duygu değişimi sürecinde incinen kişinin bilinçli olarak rol alması, duygu değişimi ile birlikte davranış değişikliğinin de gerçekleşmesi gerektiği olarak açıklanmaya çalışıldığı ya da affetmenin sosyal alışveriş sürecinde adaletsizlik olduğunun algılanması sonrasında bir seçenek olarak gündeme geldiği görülmüştür. Affetme konusunda yapılan araştırmaların çoğu bu sürece mağdurun bakış açısı ile odaklanmıştır ancak affetmeyi tam olarak anlamak için olaya mağdurun bakış açısının yanı sıra, suçlunun bakış açısını da anlamaya çalışarak yaklaşmak önemlidir.

Affetmenin alt boyutları olarak ele alınan kendini, başkalarını ve durumu affetme kavramlarından bahsedilecektir.

2.3.1.1.Kendini Affetme

Kendini affetme, kişinin zararı hatırlatan uyarıcıdan daha az kaçındığı, kendinden intikam alma ve kendine kötü davranma duygularını azaltmaya güdülendiği bir süreç olarak tanımlanır (Hall ve Fincham, 2005). Kendini affetme iki farklı boyutta meydana gelebilmektedir. Kişi ya karşısındakini ya da doğrudan kendini incittiğini düşündüğü ya da hissettiği için kendini affetmeye ihtiyaç duyabilir. Örneğin kişi, arkadaşının bir sırrını saklayamayarak başkasına söylediği için kendine kızabilmekte iken, alkol ya da madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklar sebebiyle kendine zarar verdiği için de kendine kızabilmektedir.

Kendini affetmenin tam olarak gerçekleşebilmesi için inciten bireyin alçakgönüllü bir şekilde incinme durumu üzerine düşünmesi, verdiği zararın ya da yaptığı hatanın farkına vararak bunu kabullenmesi gerekmektedir (Witvilet, Hinman ve Exline, 2011). Jacinto ve Edwards'a göre (2011) ise kendini affetme; kabul etme, sorumluluk alma, ifade etme ve yeniden yaratma olarak birbirini tamamlayan dört evrede gerçekleşmektedir. İlk evre olan kabul etmede, kişi kendisine yönelik olan olumsuz yargılamalarının farkına varır, kişinin hatalı olduğunu hissetmesi ve hatanın sorumluluğunu alması ise ikinci evredir, kişinin kendini suçlayıcı duygularını ifade

ettiği üçüncü evre ise kişinin benlik imajını yeniden oluşturduğu dördüncü evre ile son bulmaktadır. Bugay (2010) ruminasyon, başkaları tarafından belirlenen mükemmeliyetçilik, utanç ve suçluluk değişkenlerinin kendini affetme ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu, telafi edici davranışlar ile kendini affetme arasında ise olumlu yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Worthington (2006)'a göre kişinin kendine yönelik olumsuz duygularıyla baş ederek kendisini affetmesi, başkalarına yönelik duygularıyla baş etmesinden daha zordur. Başkalarını affetme sürecinde yalnızca 'incinen' konumunda olan kişi, kendini affetmede hem 'inciten' hem de affedendir. Çünkü birey başka birini incittiği zaman aslında aynı zamanda kendi ahlaki ilkelerini dikkate almadığı için kendine de ahlaki ve psikolojik yönden zarar vermiş olmaktadır (Szablowski, 2012).

2.3.1.2. Başkalarını Affetme

Başkalarını affetme bir kişi ile cansız bir nesne (Enright ve ark., 1991) doğa güçleri (Enright ve Fitzgibbons, 2000) ya da tanrı (Enright, Gossin ve Wu, 1992) arasında olmayıp sadece insanlar arasında meydana gelen ve kişinin hata yaptığını düşündüğü başka birine yönelik olumsuz duygu, düşünce ve davranışlarını olumluya dönüştürmeye güdülendiği bir süreç olarak tanımlamaktadır (McCullough, Rachal, Sandage, Worthington, Brown, Hight, 1998). Fitzgibbons'a (1998) göre kişiler arası ilişkilerde bireyin sevilme, kabul edilme, adalet gibi ihtiyaçlarının başka kişiler tarafından yeterince karşılanamaması durumunda kişi incinmektedir ve bununla bağlantılı olarak kişide öfke duygusu açığa çıkmaktadır. Öfke duygusu ve beraberinde getirdiği intikam alma arzusunun uzun süre çözümlenememesi bireyin şimdiki ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu noktada affetme kişinin öfkeyle ve öfkenin sebep olduğu kızgınlık, düşmanlık, nefret gibi olumsuz duygularla başa çıkmada kullanabileceği etkili bir süreç olarak görülmektedir (Fitzgibbons, 1998). Çünkü kişi hatalı bireyi affederek, aslında affedemeden kaynaklanan ve ona zarar verebilecek düzeye ulaşmış olan öfke ve intikam gibi duygulardan uzaklaşmakta ve böylelikle kendi ruh sağlığını koruyabilmektedir (McCullough ve ark., 1998). Bugay ve Demir (2011) tarafından yapılan bir araştırmada kişiler arası ilişkilerdeki hataya ilişkin özelliklerin (hatanın

büyüklüğü, tekrarı, sonuçları, telafi edilebilirliği, hatayı kimin yaptığı, hatadaki sorumluluk, kasit olması ve özür dilenmesi) başkalarını affetmeyi yordama gücü ve bireylerin hangi alanlarda yapılan hataları affetmekte zorlandıkları incelenmiştir. Üniversite öğrencileri ile yürütülen araştırma sonucunda; hataya ilişkin özelliklerin üniversite öğrencilerinin başkalarını affetme düzeyinin %10'unu açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin çoğunun, ailesel konularla ilgili hataları affetmekte zorlandıklarını belirttikleri görülmüştür.

Enright, Santos ve Al-Mabuk'a (1989) göre başkalarını affetme, Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında da yer alan adalet kavramı ile pek çok benzerlik gösterse de önemli bir noktada ayrılmaktadır. Enright, Gassin ve Wu'ya (1992) göre adaletin altında yatan temel prensip eşitlik iken, affetmenin altında yatan temel prensip sevgidir. Enright ve arkadaşlarına (1991) göre affeden kişi karşısındaki bireyi kendisiyle eşit ve saygıya değer biri olarak görmekte ve hatta ona 'karşılıksız sevgi' sunabilmektedir. Affetme adaletsiz bir şekilde incitilme durumunda verilen merhametli bir tepki olduğundan (Al Mabuk, Enright ve Cordis, 1995), affetme gerçekleştiğinde kişi adaletten, karşısındakini cezalandırma isteğinden, iyiliğin adaletli bir şekilde dağıtılmasından bilerek ve isteyerek vazgeçmektedir (Enright, Santos ve Al-Mabuk, 1989). McCullough, Worthington Ve Rachal (1997) ise kişiler arası ilişkilerde affetmeyi güdüsel bir dönüşüm bağlamında ele almışlardır ve affetme sürecinde birtakım değişimler meydana geldiğini belirtmişlerdir. Bu değişimleri a)inciten bireyden intikam alma duygusunda azalma b)inciten bireyden uzak kalma güdüsünde azalma c)inciten kişinin acı veren eylemlerine rağmen onunla uzlaşma ve iyi niyet için güdülenmedir. Yine McCullough (2000) da affetmeyi güdüsel olarak ele almış ve affetmeyi olumlu sosyal bir davranış olarak tanımlamıştır.

Enright ve Fitzgibbons (2000) affetmenin olabilmesi için, kişilerin haksızlığa uğradıklarını düşündüklerinde öfkeden ve hakkı olan diğer olumsuz duygulardan vazgeçerek, haksızlık yapan kişiye yönelik merhamet, koşulsuz değer, cömertlik ve ahlaki sevgiyi içeren yardımseverlik temelinde tepki vermeye gayret etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Ancak McGary (1989) DiBlasio (1998) gibi

araştırmacıların bu görüşe karşı oldukları görülmektedir. McGary (1989) göre merhamet, yardımseverlik hissedilmesi ve bu temelde hareket edilmesi affetme için olmazsa olmaz değildir. McGary affetme için asıl gerekli olanın ‘kıızgınlıktan vazgeçme niyeti’ olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde DiBlasio affetmede her zaman duygusal hazır bulunuşluk gerekmediğini, affetmenin kişinin bilişsel olarak algıladığı bir kararı uygulaması olduğunu belirtmiştir. DiBlasio karara dayalı affetme olarak adlandırdığı bu kavramı ‘intikam ihtiyacının ve kıızgınlık ve acı gibi duyguların bilişsel olarak gitmesine izin verme’ olarak tanımlamakta ve bu seçimin istekli bir eylem olduğunu belirtmektedir. Enright (2001) affetmenin, inciten kişiye yönelik olumsuz duyguların durdurulmasından ve o kişiye olan duyguların nötrülenmesinden daha fazlası olduğunu, kıızgınlık duygusunun gittiği zaman yerinin boş bırakılmasının kişide ‘yabancılaşmaya’ neden olarak kişiye zarar verebileceği bundan korunmak için olumsuz duyguların yerinin olumlularla doldurulması gerektiğini savunmaktadır.

Kişilik özelliklerinin affetmeyi etkileyip etkilemediği ile ilgili yapılan araştırmada yumuşak başlılık ve dini değerlere önem verme düzeyleri arttıkça başkalarını affetmenin arttığı, duygusal dengesizlik düzeyleri arttıkça ise başkalarını affetme düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir(Koutsos, Wertheim ve Kornblum,2008).

Başkalarını affetmenin birbirinden farklı ama birbiri ile ilişkili iki süreçten meydana geldiğini ve bu süreçlerin kararsal affetme ve duygusal affetme olarak adlandırıldığını ortaya koyan Exline, Worthington, Hill ve McCullough (2003) ve Worthington ve Scherer (2004)’in yapılan tartışmaları aydınlatır nitelikte olduğu söylenebilir. Duygusal affetmede, inciten bireye yönelik olumsuz duyguları, empati, sevgi, merhamet gibi olumlu duygularla yer değiştirdiği içsel bir süreç söz konusudur, ancak incinen birey bazen duygusal olarak affedememiş olsa da affetmeye yönelik içten bir karar almıştır, işte kararsal affetmede kişinin kendisini incitene yönelik olumsuz duygularını azaltmayı ve mümkünse olumlu davranmayı tercih etmesi ile ilgili bir affetme türüdür. Kararsal ve duygusal affetme ayrımı alan yazında başkalarını affetmede’ piramit modeli’ olarak geçmektedir.

Başkalarını affetmenin tanımlanması noktasında yapılan bir diğer ayırım da affetmenin sürekli mi yoksa durumluk mu olduğudur. Sürekli affetmede (kişisel yatkınlık olarak affetme) (Berry, Worthington, Parrot, O'Connor ve Wade, 2001; McCullough ve Witvliet, 2002) kişinin zaman, durum ve ilişkiler karşısındaki düzeyi tanımlanmaktadır (Davis, Worthington, Hook ve Hill, 2013). Affedicilik (Berry e ark., 2001) olarak tanımlanan bu kavram kişisel özellik olan affetmenin, affetme davranışından ayırt edilmesini sağlamaktadır. Durumluk affetme kavramı ise kişinin, ilişkilerdeki belirli bir incinme durumunu affetme düzeyini tanımlamaktadır (Davis, Worthington, Hook ve Hill, 2013). Affetmenin ruh sağlığı ve iyi oluş gibi psikolojik yapılarla olan ilişkisi incelenirken sürekli bir özellik olarak ele alınmasının daha faydalı olacağı (Thompson, Snyder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings, Roberts, 2005) düşünülürken, affetmenin psikolojik bir tepki olarak ele alındığı (Enright ve Fitzgibbons, 2000; McCullough ve ark., 1998) modeller ve güven-uzlaşma temelinde ele alındığı araştırmalar (Hargrave ve Sells, 1997) belirli bir incinme durumunun affedilmesini konu almaktadırlar.

Son olarak affetmenin kişiler arası ya da içsel bir süreç olup olmadığı ile ilgili tartışmaların da olduğu görülmektedir. Affetmeyi kişiler arası boyutta ele alan (Baumeister, Exline ve Sommer, 1998; Hargrave ve Sells, 1997; McCullough, 2001) araştırmacıların yanı sıra affetmenin içsel bir süreç olduğunu düşünen (DiBlasio, 1998; Gordon, Baucom ve Snyder, 2000) araştırmacılar da vardır. Ancak affetme hem kişiler arası hem de içsel süreçlerle açıklanabilecek bir yapıdadır (McCullough, Pargament ve Throsen, 2000). İncinen bireyin kendisini inciten kişiyi affettiği zaman duygu, düşünce, güdü ve davranışlarında meydana gelen değişim affetmenin içsel yönünü açıklarken, ilişkilerde bir ihlal durumuna affederek verdiği tepki ise başkaları ile bağlantı kurmasını kaçınılmaz kıldığından affetmenin kişiler arası bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Worthington, 2005). Bu nedenle affetme McCullough, Pargament ve Thorosen (2000) tarafından 'belirli bir kişiler arası bağlamda meydana gelen ve kişi tarafından hata olarak algılanan duruma yönelik, kişinin içinde gerçekleşen olumlu sosyal değişim' olarak tanımlanmıştır.

Romantik ilişkiler ya da evlilikler ikili ilişkilerin en yoğun yaşandığı ve özellikle kişiler arası affetme kavramından en çok bahsedilebilecek alan olmaktadır. Özellikle çift ilişkisinde affetmenin hangi konulardan etkilendiği yönünde birçok araştırma yapılmıştır. Taysi (2007), yaptığı araştırmada evli kadınların ve evli erkeklerin evlilik uyumlarının, nedensellik ve sorumluluk yüklemelerinin evlilikteki affetmeyi ne düzeyde yordadığını incelemiştir. Bu araştırmaya göre, evlilik uyumu daha yüksek olan katılımcıların daha affedici oldukları görülmüştür. Tüm çiftlerde ve evli kadınlarda yüklemelerin, ilişki uyumuna göre affetmeyi daha iyi yordadığı, evli erkeklerde ise ilişki uyumunun yüklemelere göre affetmeyi daha iyi yordadığı bulunmuştur. Ayrıca evli kadınların, evli erkeklere göre eşin verdiği zararı daha fazla incitici bulduğu da görülmüştür. Alpay (2009) evli bireylerin affetmelerinde ilişki doyumu, benlik saygısı, bağlanma kıskançlık düzeyi, empatik eğilim ve algılanan incinme düzeyini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre evli bireylerde affetmeyi, kıskançlığın, empatik eğilimin, incinme derecesinin ve benlik saygısının anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Şamatacı (2013)'nin araştırmasında genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde karşılaştıkları incinme durumuna verdikleri affetme tepkileri ile bireyin ve partnerin TA Ego durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, partnerini Koruyucu Ebeveyn ve Yetişkin Ego durumunda algılama eğilimi arttıkça, partnerlerini affetme düzeyinin arttığı, intikam, kaçınma ve ilişkiyi sonlandırma tepkileri verme eğilimlerinin azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Eleştirel Ebeveyn ve Doğal Çocuk olarak algılama eğilimi arttıkça affetmenin azaldığı, intikam, kaçınma ve ilişkiyi sonlandırma, tepki verme eğilimlerinin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yıldırım (2009) ise araştırmasında affetme, sorumluluk yüklemeleri ve bağlanma stilleri arasında ilişkiyi incelemiştir. Bağlanma stilleri ile affetme arasındaki ilişkide sorumluluk yüklemenin aracı rolü sınanmıştır. Güvenli bağlanma, güvenli olmayan gruplarla karşılaştırıldığında, daha az sorumluluk yüklemelerinin kısmi aracılığıyla affetmeyi daha fazla yordadığı; güvenli bağlanma ile karşılaştırıldığında özellikle korkulu bağlanma stilinin, olumsuz olaylara ilişkin daha fazla sorumluluk yüklemelerinde bulunmalarına yol açarak (sorumluluk yüklemelerinin kısmi aracılığıyla) affetmeyi daha az yordadığı belirlenmiştir. Son

olarak Dwiwordoni, Hill, Bollinger, Marks, Steele, Dolin, Wood, Hook ve Davis (2014) tarafından yapılan çalışmada yılmazlığın affetmeyi olumlu, kaygılı ve kaçınılmalı bağlanmanın ise olumsuz yönde yordadığını bulunmuştur.

2.3.1.3.Durumu Affetme

Thompson, Snyder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings, Roberts,(2005) durumu affetme üzerine bazı tanımlamalar yapmışlardır. İstenmeyen durumlar kişinin olumlu tavrını bozar ve durumlara olumsuz tepki vermelerine neden olur. Bireylerin duruma ilişkin olumsuz tepkilerinin olumsuzdan olumluya ya da nõtüre dönüşmesi durumu affetme olarak tanımlanmıştır.

Enright ve Zell (1989) insanların sadece diğer insanları affettiğini, doğal afet ve hastalıkları affetmediğini belirtmişlerdir. Ancak, fiziksel hastalık örneği durumu affetme gibi görünse de, durumu affetme olarak adlandırılmadan açıklanmıştır. Örneğin, herhangi bir hastalık durumunda, kişi hastalığa sebep olarak genetik faktörleri görürse bu durumda ailesini suçlayabilir, durumu affetme daha çok başkalarını affetme olarak yorumlanmış olur; ancak hastalık için kendi hatalı davranışlarını sebep görürse bu durumda kendini affetme süreci devreye girmiş olmaktadır. Alan yazında genel olarak durumu affetme, kendini affetme ve başkalarını affetme ile açıklanma eğilimindedir, bu ikisi ile ilişkili ancak bu ikisinden farklıdır (Akt; Thompson ve ark., 2005).

2.3.2.Kendini Affetmeyi Açıklayan Modeller

2.3.2.1.Süreç Modeli

Enright ve diğerlerine (1996) göre kişinin kendini affetme süreci dört evre ve bu evrelere ait alt basamaklardan oluşur. Kendini affetmenin ilk evresi ‘keşfetme’dir. Kişi bu ilk aşamada incinme durumu ve buna bağlı olarak yaşadığı acı ile ilgili farkındalık kazanır. Sürecin başlayabilmesi için öncelikle kişinin kendini mi yoksa başkasını mı incittiğine açıklık getirmesi gerekir. Ortaya çıkarma evresi olarak adlandırılan bu evrede kişinin incitme durumu karşısında ne tür tepkiler verdiğini (kendine kızma, pişmanlık, suçluluk) fark etmesi ve bu duyguların ne gibi olumuz

sonuçlara yol açabileceğini anlaması gerekir. İkinci evre olan ‘karar evresi’nde kişi, içinde bulunulan olumsuz gidişatı da değiştirmeye, incinme ya da incitmeye sebep olan olayı bilişsel olarak tekrarlamaya kendini eleştirmeye hatta aşağılamaya son vermeye, bu olumsuz duyguların sonuçlarından kaçınmak için affetmeye karar verir. Üçüncü evre olan ‘eylem evresi’nde kişi kendi geçmişini, incitme durumu gerçekleştiği zaman üzerinde ne gibi baskılar olduğu yönünde farklı bakış açıları kazanarak kendine daha merhametli ve sevgi dolu yaklaşmaya başlamaktadır. Son evre olan ‘derinleştirme evresi’nde kişi, ruh sağlığını olumsuz etkileyen suçluluk, utanç, kendine kızma gibi duygulardan vazgeçer ve incinme durumuna ve yaşananlara daha farklı anlamlar yüklemeye, yaşamının bundan sonra nasıl olacağına yönelik amaçlar edinmeye başlar (Akt., Oral,2016).

Tablo 4.Kendini Affetmeye İlişkin Süreç Modelinin Evre ve Basamakları

Ortaya Çıkarma Evresi
1.Bireyin kendisine veya diğerlerine yaptığı eylemin çok da kötü olmadığını düşünmesi
2.Kişinin kendisine veya diğerlerine yaptığı hatayı kabul etmesi ile ilgili üzüntü, pişmanlık, suçluluk ve öfke duygularını yaşaması
3. Kişinin kendisine yaptığı hataya yönelik utanç hissetmesi
4.Olumsuz duygular nedeniyle kendi enerjisini tükenmesi
5.Yaşananları tekrar düşünme ve bunun farkında olma
6.İncitilen kişinin (başkası veya kişinin kendisi) yaptıklarından sonra incinme sonucu kalıcı ve olumsuz olarak değişebileceğinin farkına varması
7.Bireyin “ben kimim” duygusu değişebilir
Karar Evresi
8.Eski stratejilerin işe yarar olmadığını farketme ve görüşünü değiştirme.
9.Kendini affetmeyi bir seçenek olarak ele alma
10.Kendini affetmeye karar verme
Çalışma Evresi
11.Kişinin hatalarını görebilmek için kendisini tekrar değerlendirmesi
12.Etkili kişisel farkındalık
13.Kendisine yönelik oluşan merhametin/anlayışın farkına varması
14.Kendi davranışlarının yol açtığı acının kabullenilmesi, özümsemesi
Derinleştirme Evresi
15.Acı çekme sürecinde kendisi için bir anlam bulma
16.Geçmişte başkalarını affettiğini ve başkaları tarafından affedildiğini fark etmesi
17.Kişinin benzer durumlarda yalnız olmadığı ile ilgili içgörü kazanması
18.Kişinin yaşamının bundan sonra nasıl olacağı ile ilgili yeni bir amaç ortaya çıkarması
19.Aşırı suçluluk hissetme ve pişmanlıktan vazgeçme.

*(Enright ve The Human Development Study Group, 1996; Akt., Oral,2016)

2.3.2.2. Hall ve Fincham'ın Kendini Affetme Modeli

Hall ve Fincham (2005) tarafından öne sürülen modelde kendini affetme kişinin, yıkıcı tepkilerinin, daha yapıcı ve olumlu tepkilerle yer değiştirdiği güdüsel bir sistem olarak açıklanmıştır.

Modelde kendini affetmeyi etkilediği düşünülen üç ayrı belirleyiciden bahsedilmiştir. Bunlardan ilki kendini affetmenin 'duygusal belirleyicileri'dir. Duygusal belirleyicilerden ilki suçluluk duygusudur, birini incittiğini düşünen kişi suçluluk hissetmeye başlayacaktır, suçluluk duygusu kişinin incinen bireyle empati kurmasını kolaylaştıracak ve bireyi uzlaştırıcı davranışlar kendini affetmeyi olumlu yönde etkilerken, empati kurmak bireyin kendini affetmesini engelleyebilmektedir. Duygusal belirleyicilerden bir diğeri ise utanç duygusudur, utanç duygusu kendini affetme ile olumsuz yönde ilişki göstermektedir, çünkü utanç hisseden kişi, benliğini yıkıcı bazı düşünceler geliştirmekte ve kendini affetmede zorluk çekmektedir (Hall ve Fincham, 2005). Kendini affetmenin diğer belirleyicisi, bireyin davranışlarına yönelik yüklemelerini içeren 'sosyal-bilişsel belirleyiciler'dir. Dışsal, kararsız ve özgül yüklemelerin kendini affetmeyi kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Hall ve Fincham (2005)'a göre kendini affetme ile ilişkili olan diğer belirleyici de 'incinme durumu ile ilişkili belirleyiciler'dir. Bunlar uzlaştırıcı davranışlar (incitilen kişiden özür dilenmesi v.b) incitilen kişi ya da üst güç tarafından affedildiğinin hissedilmesi ve incinmenin şiddetidir.

2.3.3. Başkalarını Affetmeyi Açıklayan Modeller

2.3.3.1. Affetmenin Sosyal Psikolojik Belirleyicileri Modeli

McCullough (2001) affetmeyi, bir kişide suça maruz kaldıktan sonra meydana gelen olumlu motivasyonel değişimler takımı olarak tanımlanmaktadır. McCullough ve ark. (1998)'na göre kişilerarası ilişkilerdeki affetme kavramı iki bileşenli güdüsel bir sistem içinde ele alınmaktadır. Kişilerarası incinme durumunda insanların verecekleri tepkiler iki farklı güdü tarafından yönlendirilmektedir.

Gottman (1993) incinme durumu karşısında hissedilen iki olumsuz duygunun iki güdü tarafından desteklendiğini belirtmektedir. Bu duygu durumlarından ilki incinme duygusudur, incinen bireyin, inciten birey ile psikolojik ve kişisel temas kurmaktan uzak durma isteği ‘kaçınma’ davranışına neden olmaktadır. İkinci olumsuz duygu ise haklı öfkedir, incinme durumu karşısında öfke hissedilen kişi onu inciten bireyden intikam almak ve ona zarar vermek istemektedir. İki farklı güdüsün sistemin işleyerek ‘kaçınma’ ve ‘intikam alma’ isteğini açığa çıkarması affetmeme durumuna sebep olmaktadır.

2.3.3.2 Affetmenin Süreç Modeli

Tablo 5. Başkalarını Affetmeye İlişkin Süreç Modelinin Evre ve Basamakları

Ortaya Çıkarma Evresi
1. Psikolojik savunmaları inceleme 2. Öfke ile yüzleşme, öfkeden vazgeçme 3. Uygun olduğunda utancı kabul etme 4. Enerji yükleniminin farkına varma 5. Karşıdaki kişinin hatasını tekrar düşünme 6. İncinen tarafın benliğini inciten ile karşılaştırıyor olabileceği hakkında içgörü kazanması 7. Kişinin incinme sonucu kalıcı ve olumsuz olarak değişebileceğinin farkına varma 8. Olası değişmiş bir “adil dünya” görüşüne yönelik içgörü kazanma
Karar Evresi
9. Eski stratejilerin işe yarar olmadığına ilişkin bir görüş değişikliği, içgörü 10. Affetmenin bir seçenek olarak düşünölmeye başlaması 11. Kişinin affetmeye karar vermesi
Çalışma Evresi
12. Affedilecek kişinin rolünü üstlenerek olayı tekrar değerlendirme 13. Affedilecek kişiye yönelik empati kurma 14. Affedilecek kişiye karşı oluşan merhametin/anlayışın farkına varma 15. Acının kabullenilmesi, özömsenmesi
Derinleştirme Evresi
16. Affetme ve acı çekme sürecinde kendi ve diğlerleri için bir mana bulma 17. Geçmişte kendisinin de diğlerlerinin affetmesine ihtiyaç duyduğunu fark etme 18. Kişinin yalnız olmadığı ile ilgili içgörü 19. İncinme durumu nedeniyle hayatta yeni bir amaca sahip olabileceğini fark etme 20. Olumsuz duygunun azaldığını ve belki de olumlu duygunun arttığını fark etme, eğer bu affedilecek kişiye yönelik ortaya çıkarsa; içsel ve duygusal rahatlamının farkına varma

*(Baskin ve Enright, 2004; Akt., Oral,2016)

2.3.3.3.Hargrave Affetme Modeli

Hargrave ve Sells (1997) affetmeyi, kişinin maruz kaldığı incitici davranışa rağmen, ilişkide güvenin tekrar sağlanmasına izin vermesi ve hem inciten hem de incinen kişinin ilişkilerini geliştirmek amacıyla bu incitici davranış üzerine tartışabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde affetme sevgi ve güven kapsamında ele alınmaktadır. İncinen bireyler sevgi ve güven ihlalini kendileri ile ilgili hislere ve gelecek ilişkilerdeki eylemlere dönüştürmektedir. İncinenler kendilerini incitenlere karşı kontrol dışı öfke duyabilmekte ya da kendilerini sevilmeyen ve güven verici bir ilişkiyi hak etmeyen bir birey olarak suçlayarak utanç duyabilmektedir.

İncinme durumu, incinen kişilerin gelecekteki ilişkilerinde ya incinme ihtimallerini en aza indirmeye çalışarak kontrollü bir şekilde hareket etmeye ya da güven ilişkisine karşı en ufak bir hareketi fark ettiklerinde karmaşık davranmaya eğilimli hale getirir (Hargrave, 1994b; Hargrave ve Selles, 1997). Bu modelde affetme daha geniş kapsamda da ele alınarak iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlar ‘kurtarma’ ve onarma’ kategorileridir. Kurtarma, affetmenin şimdi ve gelecekte, geçmişte yapılan ve hala birinin hayatını etkilemeye devam eden, yapılan hataya karşı nasıl korunacağına karşı fikir edinmek için kullanılan kategoridir. Kurtarma, zarar gören ilişkide sevgi ve güvenin yeniden inşa edilmesini sağlamamakta ancak kişiye sağladığı ‘içgörü’ ve ‘anlayış’ sayesinde gelecekteki ilişkilerinde yardımcı olmaktadır (Hargrave, 2001). Onarma, incinen kişinin kendisini, incinmeye sebep olan kişi tarafından sevgi ve güvenin yeniden inşa edilebileceği bir pozisyona koymasındır. Onarmada incinen ve inciten kişi bir arada çalışarak sevgi ve güveni yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Onarma, ‘telafi için olanak verme’ ve ‘açık affetme’den oluşur (Hargrave,2001). İstasyon olarak da adlandırılan bu dört kategoriden ilki, içgörüdür. İçgörü haksız davranış yaşatanın yıkıcı kalıplarını anlamak ve değiştirmesi için olanak sağlamaktır. Anlayış ise, suçlu kişinin sorumluluğunu kaldırmada, sınırlarının tanınması için olanak vermektir. İncinen birey telafi için olanak vererek, suçlu bireyin ilişki için güvenilir hareket etmesi, ve yapıcı davranışlar göstermesi için şans sağlamaktadır, açık affetme ise yapılan

incitici davranışın açıkça tartışılmasını ve alternatif bir ilişki deseninin gösterilmesini içermektedir (Sells& Hargrave, 1998). Bu modelde en önemli husus bu istasyonların birbirini takip eden aşamalar olmaması ve kişilerin bu istasyonlar arasında defalarca gidip gelmesidir (Hargrave, 1994). Sonuç olarak Hargrave affetmeyi aşamalı bir süreç olarak tanımlamamakta, tersine dört istasyon arasındaki dalgalı ve karşılıklı etkileşimi sağlayarak ilişkileri yeniden yapılandırma çabası olarak tanımlamaktadır (Sells&Hargrave, 1998).

Son olarak, kendini affetme üzerine yapılan çalışmalar, kendini affetmenin fiziksel ve psikolojik sağlıkla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Avery, 2008;Witvliet ve ark., 2004). Kendini affetmede başarısızlığın endişe ve depresyona (Maltby ve ark. 2001), zihinsel ya da davranış bozukluğuna (Mauger ve ark., 1992), travma sonrası stres bozukluğu belirtilerine (Witvliet ve ark., 2004) yol açtığını ortaya çıkarmıştır. Kendini affetmenin, kendine saygı (Coates, 1997), zihinsel iyilik hali (Jacinto, 2007) ve yaşam doyumu ile (Thompson ve ark., 2005) ilişkili olduğu belirtilmiştir. Kendini affetmenin ve dini değişkenlerle (Toussaint ve Williams, 2008) ilişkisinin incelendiği araştırmalar da kendini affetmenin empati ve dini değişkenlerle ilişkisi olmadığını ortaya koymuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline dahil olan bir araştırmadır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2008). Korelasyonel ve farka dayalı ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada, araştırmanın bağımsız değişkenleri kişilerarası çatışma çözme ve affetme iken; araştırmanın bağımlı değişkeni evlilik doyumdur.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme 2018 yılında boşanmak için aile mahkemelerine başvuru yapan ya da boşanma danışmanlığı almak için aile ve sosyal politikalar bakanlığının boşanma danışmanlığı veren ilgili kurumuna başvuran, anlaşmalı olarak boşanmayı kabul etmeyip, boşanma konusunda çekişme içinde olan çocuklu çiftler ile evli ve çocuk sahibi çiftler Antalya, İstanbul, Konya, Isparta, Ankara, Bursa, Şanlıurfa, Gaziantep illeirnde yaşayan kişiler uygun örnekleme (elverişli örnekleme) yöntemi ile seçilerek oluşturulmuştur. Araştırmanın örnekleme 100 boşanma sürecinde olan çift (karı-koca), 100 evli çift(karı-koca) olmak üzere toplam 400 kişiden oluşmaktadır.

3.3.Veritoplama Araçları

Bu araştırmanın verileri ‘Heartland Affetme Ölçeği’, ‘Evlilik Doyumu Ölçeği’, ‘ Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeği’ kullanılarak elde edilmiştir. Veritoplama araçlarına yönelik ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1.Evlilik Doyumu Ölçeği

Canel (2007) tarafından geliştirilen Evlilik Doyum Ölçeği (EDÖ), evli bireylerin evlilik doyum düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Doğru-Yanlış şeklinde iki seçenekli olan ölçekte toplam 101 soru vardır ve ölçekte puanlama yaparken çevrilmesi gereken ters maddeler(Örneğin, 1.soruda D=0, Y=1 puan iken; 2.soruda D=1, Y=0 puan almaktadır) bulunmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak düşük doyuma; düşük puan almak yüksek doyuma işaret etmektedir. Ölçeğin 5 alt boyutu vardır. Bu alt boyutlar ve bu boyutlar şu şekildedir:1) Evlilik Uyumu: Bu alt boyut da ilişki mutluluğu, çatışma, ve yakınlık olmak üzere üçe ayrılmaktadır. 2) Öfke 3)Eşin Ailesiyle İletişim 4) Ekonomik Anlayış 5) Ebeveynlik Anlayışı.

Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve kriter geçerliği olarak ayrı ayrı araştırılmış ve ölçek geçerli bulunmuştur.Ölçeğin güvenirlik analizi yapılırken, ölçeğin iç tutarlılığı hem alt ölçekler için hem de ölçeğin tümü için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Sonuçlar $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ve ölçeğin iç tutarlılığının .96 ile .94 arasında olduğu ortaya koyulmuştur. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında test-tekrar test yöntemine de başvurulmuş ve ölçeğin güvenilir olduğu bulunmuştur.

3.3.2.Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği

Goldstein (1999) tarafından “Conflict Communication Scale” adı ile geliştirilen ölçek Türkçe’ye Arslan (2005) tarafından uyarlanırken yapılan araştırmalar sonucu ölçeğin “Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği” olarak adlandırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeği “yüzleşme”, “özel/genel davranış”, “duygusal ifade”, “yaklaşma/kaçınma” ve “kendini açma” olarak isimlendirilen 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçek 15 maddeden oluşmaktadır ve ölçekte toplam 75 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksekliği daha yüksek düzeyde “Yüzleşme davranışını”, “genel davranışı”, “duygusal ifade davranışını”, “çatışmaya yaklaşmayı” ve “kendini açmayı” gösterir. Ölçek A(1 puan)=Kesinlikle Katılmıyorum, B(2 puan) =Katılmıyorum, C (3 puan) =Biraz Katılmıyorum, D (4 puan)= Kararsızım, E (5 puan)=Biraz Katılıyorum, F (6

puan)=Katılıyorum, G(7 puan)=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde olmak üzere 7'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte ters maddeler bulunmaktadır, puanlamada bu ters maddeler 1=7, 2=6 3=5, 5=3, 6=2 7=1 şeklinde değiştirilerek hesaplanmıştır.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasını yapan Arslan (2005) tarafından ölçeğin madde-test korelasyonları hesaplanmış ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek beş alt boyuttan oluştuğu için her bir alt boyutta Cronbach α katsayısı, madde bazında ise madde-test korelasyonları hesaplanmıştır. Yüzleşme alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.70 ve madde-test korelasyonlarının ise .14 ile .51 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. . Duygusal ifade alt ölçeği için Cronbach α değerinin 0.75 ve madde-test korelasyonlarının ise .13 ile .58 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur.Özel/genel davranış alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.83 ve maddetest korelasyonlarının ise .31 ile .62 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Yaklaşma/kaçınma alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.83 ve maddetest korelasyonlarının ise .10 ile .68 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Kendini açma alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.75 ve madde-test korelasyonlarının ise .22 ile .53 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur.

3.3.3.Heartland Affetme Ölçeği

Bu ölçek, kişilerin affetme düzeyini ölçmek amacıyla, Thompson vd., (2005) tarafından geliştirilen 7'li Likert tipi 18 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin kendini, başkalarını ve durumu affetme olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır ve her bir alt ölçek 6 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte katılımcılar her bir maddeye katılma derecelerini 1=Beni hiç yansıtmıyor, 3=Beni pek yansıtmıyor, 5=Beni biraz yansıtmıyor, 7=Beni tamamen yansıtmıyor şeklindeki formda belirtmeleri istenmektedir.

Heartland Affetme Ölçeği'nin geçerlik çalışmaları kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin üç faktörlü yapıya sahip olduğu ve uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach α katsayıları kendini affetme için .75, başkalarını affetme için .78 ve durumu affetme için .86 olarak rapor edilmiştir(Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S. ve Roberts, D. E., 2005). Ölçeği

Türkçeye çeviren ve uyarlayan Bugay ve Demir(2010)'dir. Ölçeğin orijinal formunda üç faktörlü yapısının Türk örnekleme için uygun olup olmadığını test etmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış ve uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliği için ise Cronbach α iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ve kendini affetme affetme .64, başkalarını affetme .79, durumu affetme ise .76 ve toplam puan ise .81 olarak rapor edilmiştir (Bugay ve Demir,2010). Ölçekte ters maddeler bulunmaktadır, bu maddelerin puanlaması yapılırken 1=7, 3=5, 5=3, 7=1 şeklinde değiştirilerek hesaplanması gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada Heartland Affetme Ölçeğinin alt boyutlarının üçüne de yer verilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma sürecinde herhangi bir zaman ve yer planlama yapılmaksızın, ya da önceden katılımcılara bilgi verilmeksizin 2018 yılının şubat ayından ekim ayı sonuna kadar, aile mahkemelerinde boşanma dosyası devam eden(çekişmeli olarak) ya da aile sosyal politikalar bakanlığının ilgili kurumuna boşanma danışmanlığı almak için (kendileri anlaşma sağlayamadıkları için) başvuran çiftlere ve evli çiftlere (her iki örnekleme de çiftlerin çocuk sahibi olması şartı aranarak) bazen birlikte bazen de ayrı zamanlarda ölçekler uygulanmıştır(örneğin, boşanma sürecinde olan çiftlerden erkek olana ölçek uygulanmış ve ölçeğin başına bir kodlama yapılmıştır, birkaç hafta sonra gelen katılımcının eşine de aynı ölçek uygulanmış aynı kodlama yapılarak çift olarak analize sokulmuşlardır) . Üç ölçüte dikkat edilerek veriler toplanmıştır. Bu ölçütlerden ilki gönüllülüktür, katılımcılara uygulanacak ölçeklerin amacının akademik bir çalışmaya katkı sağlamak olduğu, herhangi bir isim bilgisi belirtmelerinin istenmediği, ölçeğin bitirilmesinin ortalama 30-40 dakikalarını alacağı bilgileri verilerek çalışmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuş ve olumlu cevap alınan kişilere ölçekler kapalı zarfta verilmiştir, ölçeklerin başlarında yazılan açıklamalara ek olarak katılımcılara sözel olarak da yönergeler belirtilmiştir. İkinci ölçüt olarak birlikte ölçek uygulanan çiftlerin birbirlerinin cevaplarını görmemeleri rica edilmiştir, çalışmada kullanılan üç ölçek de çiftlere ayrı ayrı uygulanmıştır. Son olarak çalışmaya katılan kişilere

boş soru bırakmamaları, soruları okuyarak cevaplamaları ve istedikleri zaman katılımcı olmaktan vazgeçebilecekleri belirtilmiştir. Uygulamada herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır ancak çiftlerden birine uygulanan ölçek eğer diğer çifte uygulanamadıysa ya da ölçeklerden biri boş bırakıldıysa elde edilen bu veriler araştırma dışı bırakılmıştır, bu şekilde 26 çiftin ölçeği araştırma dışı bırakılmıştır.

3.5.Verilerin Analizi

İlk aşamada ölçek bataryasındaki ölçeklerin değerlendirme kriterleri oluşturulmuştur. Bu kriterlere göre, her bir çiftede ayrı ayrı uygulama yapılması gerektiği için, çiftlerden sadece birisinin cevapladığı ölçekler değerlendirmeye alınmamıştır. Sadece kadın veya erkeklerin doldurmuş olduğu ya da uygulanan üç ölçek bir kişisel bilgiler formunun tamamı doldurulmayan 26 çiftin uygulama ölçekleri değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırma verileri toplandıktan sonra analizler için veriler hazır duruma getirilmiştir. Değişkenlere bağlı olarak Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu, Hiyerarşik Regresyon, t-Testi, Mann-Whitney U testi analizlerinden yararlanılmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; 'cinsiyet, yaş, kaçınıcı evlilik olduğu, kaç yaşında evlilik yapıldığı, kaç yıllık evli olduğu, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, iş durumu, algılanan gelir düzeyi, anne-baba birlikiyelik durumu, aile evlilik onay durumu, arkadaş evlilik onay durumu, evlenme konusunda kendine baskı hissetme durumu" "kişilerarası çatışma çözme becerileri" ve "affetme becerilerin"den oluşmaktadır. Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeğinin ana alt boyutları 'Yüzleşme', 'Özel-Genel Davranış', 'Duygusal İfade', 'Yaklaşma-Kaçınma', 'Kendini Açma'dır. Affetme Becerileri Ölçeğinin ana alt boyutları 'kendini Affetme', 'Başkalarını (diğerlerini) Affetme', 'Durumu Affetme'dir.

IV.BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 6. Evli Bireyler İçin Kişisel Bilgilerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Seçenek	N	%
Cinsiyet	Kadın	100	50.0
	Erkek	100	50.0
Yaş	16-25	5	2.5
	26-35	93	46.5
	36-45	76	38.0
	46+	26	13.0
Kaçınıcı Evlilik	1	184	92.0
	2	9	4.5
	3+	7	3.5
Kaç Yaşında Evlendi	16-25	118	59.0
	26-35	78	39.0
	36-45	4	2.0
Kaç Yıllık Evli	0-5	59	29.5
	6-10	29	14.5
	11-15	48	24.0
	16+	64	32.0
Çocuk Sayısı	1	84	42.0
	2	61	30.5
	3	42	21.0
	4	13	6.5
Eğitim Düzeyi	İlkokul	7	3.5
	Ortaokul	33	16.5
	Lise	35	17.5
	Önlisans	15	7.5
	Üniversite	99	49.5
	Lisansüstü	11	5.5
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük	11	5.5
	Orta Altı	11	5.5
	Orta	138	69.0
	Orta Üstü	38	19.0
	Yüksek	2	1.0

Anne Baba Birliktelik	Evli	185	92.5
	Boşanmış	11	5.5
	Ayrı yaşıyor	4	2.0
Aile Evlilik Onay	Evet	194	97.0
	Hayır	6	3.0
Arkadaş Evlilik Onay	Evet	195	97.5
	Hayır	5	2.5
Evlenmek İçin İçsel Baskı Hissetti Mi	Evet	33	16.5
	Hayır	167	83.5

Evli bireyleri sayısı N=200 olmak üzere cinsiyete yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, kadın ve erkek için ayrı ayrı 100 olarak gösterilmiştir.

Araştırmada belirlenen yaş aralıklarına yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin % 2.5'inin 16-25 yaş aralığında, % 46,5'inin 26-35 yaş aralığında, % 38,0'mın 36-45 yaş aralığında ve son olarak % 13,0'mın ise 46 yaş üstü olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin %92.0'mın inin ilk evliliği olduğu, %9,5'inin ikinci evliliği olduğu ve yalnızca %3,5'inin ise üç ya da daha fazla evliliği olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç yaşında evlendiklerine yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, kişilerin % 59,0'mın 16-25 yaş, % 39,0'mın 26-35 yaş ve % 2,0'mın ise 36-45 yaş aralığında evlenmiş olduğu tabloda görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç yıllık evli olduklarına yönelik toplam değerler tabloda gösterilmiştir. Kişilerin %29'5'inin evliliklerinin ilk beş yılında olduğu, %14,5'inin 6-10 yıl, % 24,0'mın 11-15 yıl ve % 32,0'mın evliliklerinin 16 yıl ve daha üstü zamandır devam ettiği görülmüştür.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç çocuğu olduğuna dair toplam sayılar tabloda gösterilmiştir, kişilerin % 42,0'nın tek çocuk, %30,5'inin iki çocuk, % 21,0'nın üç çocuk, % 6,5'inin dört çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeylerine yönelik toplam sayılar tabloda gösterilmiştir, katılımcıların %3,5'inin ilkokul mezunu, % 16,5'inin ortaokul mezunu, %17,5'inin lise mezunu, %7,5'inin önlisans mezunu, %49,5'inin üniversite mezunu, %5,5'inin lisansüstü eğitim mezunudur.

Araştırmaya katılan kişilerin gelir düzeylerine yönelik toplam sayılar tabloda gösterilmiştir, katılımcıların % 5,5'i düşük gelir düzeyine, % 5,5'i orta altı gelir düzeyine, % 69,0'ı orta gelir düzeyine, %19,0'ı orta üstü gelir düzeyine, % 1,0'ı yüksek gelir düzeyine sahiptir.

Araştırmaya katılan kişilerin anne babalarının medeni durumuna yönelik toplam sayılar tabloda gösterilmiştir, katılımcıların % 92,5'inin anne babası evli, %5,5'inin anne babası boşanmış ve % 2,0'nın anne babası ayrı yaşamaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin %97,0'nın ailesi evliliğini onaylarken %3,0'nın ailesinin evliliğini onaylamadığı frekans tablosunda görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin %97,5'inin arkadaşları tarafından evliliklerinin onaylandığı, % 2,5'inin ise arkadaşları tarafından evliliklerinin onaylamadığı frekans tablosunda görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin %16,5'inin evlenme konusunda içsel bir baskı hissettiği, %83,5'inin ise evlenme konusunda içsel bir baskı hissetmediği frekans tablosunda görülmektedir.

Tablo 7. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Kişisel Bilgilerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Seçenek	N	%
Cinsiyet	Kadın	100	50.0
	Erkek	100	50.0
	16-25	17	8.5
	26-35	86	43.0
	36-45	77	38.5
	46+	20	10.0
Kaçınıcı Evlilik	1	157	78.5
	2	39	19.5
	3+	4	2.0
Kaç Yaşında Evlendi	16-25	125	62.5
	26-35	67	33.5
	36-45	8	4.0
Kaç Yıllık Evli	0-5	62	31.0
	6-10	62	31.0
	11-15	34	17.0
	16+	42	21.0
Çocuk Sayısı	1	94	47.0
	2	75	37.5
	3	29	14.5
	4	1	.5
	5	1	.5
Eğitim Düzeyi	İlkokul	10	5.0
	Ortaokul	17	8.5
	Lise	103	51.5
	Önlisans	17	8.5
	Üniversite	46	23.0
	Lisansüstü	7	3.5
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük	36	18.0
	Orta Altı	31	15.5
	Orta	99	49.5
	Orta Üstü	29	14.5
	Yüksek	5	2.5

Anne Baba Birliktelik	Evli	159	79.5
	Boşanmış	33	16.5
	Ayrı yaşıyor	8	4.0
Aile Evlilik Onay	Evet	154	77.0
	Hayır	46	23.0
Arkadaş Evlilik Onay	Evet	160	80.0
	Hayır	40	20.0
Evlenmek İçin İçsel Baskı Hissetti Mi	Evet	60	30.0
	Hayır	140	70.0

Boşanma sürecinde olan bireyler için kişi sayısı N=200 olmak üzere cinsiyete yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, kadın ve erkek için ayrı ayrı 100 olarak gösterilmiştir.

Araştırmada belirlenen yaş aralıklarına yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, araştırmaya katılan kişilerin % 8,5'inin 16-25 yaş aralığında, % 43,0'mın 26-35 yaş aralığında, % 38,5'inin 36-45 yaş aralığında ve son olarak % 10,0'mın ise 46 yaş üstü olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin %78,5'inin ilk evliliği olduğu, %19,5'inin ikinci evliliği olduğu ve yalnızca %2,0'mın ise üç ya da daha fazla evliliği olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç yaşında evlendiklerine yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, % 62,5'inin 16-25 yaş, % 33,5'inin 26-35 yaş ve % 4,0'mın ise 36-45 yaş aralığında evlenmiş olduğu tabloda görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç yıllık evli olduklarına yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, kişilerin %31,0'mın evliliklerinin ilk beş yılında olduğu, %31,0'mın 6-10 yıl, % 17,0'mın 11-15 yıl ve %21,0'mın evliliklerinin 16 yıl ve daha üstü zamandır devam ettiği görülmüştür.

Araştırmaya katılan kişilerin kaç çocuğu olduğuna yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, kişilerin % 47,0'ının tek çocuk, %37,5'inin iki çocuk, % 14,5'inin üç çocuk, % ,5'inin dört çocuk, % ,5'inin ise beş çocuğu vardır

Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeylerine yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, katılımcıların %5,0'ı ilkokul mezunu, % 8,5'inin ortaokul mezunu, %51,5'inişn kise mezunu, %8,5'inin önlisans mezunu ,%23,0'ının üniversite mezunu, %3,5'inin lisansüstü eğitim mezunudur.

Araştırmaya katılan kişilerin gelir düzeylerine yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, katılımcıların % 18,0'mın düşük gelir düzeyine, %c15,5'inin orta altı gelir düzeyine, % 49,5'inin orta gelir düzeyine, %14,5'inin orta üstü gelir düzeyine, % 2,5'inin yüksek gelir düzeyine sahiptir.

Araştırmaya katılan kişilerin anne babalarının medeni durumuna yönelik toplam sayı tabloda gösterilmiştir, katılımcıların % 79,5'inin anne babası evli, %16,5'inin anne babası boşanmış ve % 4;0'ının anne babası ayrı yaşamaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin %77,0'ının ailesi evliliğini onaylarken %23,0'ının ailesinin evliliğini onaylamadığı frekans tablosunda görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin %80.0'ının arkadaşları tarafından evliliklerinin onaylandığı, % 20.0'ının ise arkadaşları tarafından evliliklerinin onaylamadığı frekans tablosunda görülmektir.

Araştırmaya katılan kişilerin %30.0'ının evlenme konusunda içsel bir baskı hissettiği, %70.0'ının ise evlenme konusunda içsel bir baskı hissetmediği frekans tablosunda görülmektedir.

Tablo 8. Evli Bireyler İçin Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama	Standart Sapma
Evlilik Doyumu	200	.00	65.00	13.86	13.31
Affetme Becerileri	200	24.00	124.00	85.09	17.52
Kişilerarası Çatışma Çözme Becerileri	200	196.00	453.00	312.51	38.20

Evli bireyler için ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; evlilik doyumu (Ort.=13.86, Ss=13.31), affetme (Ort.=85.09, Ss=17.52), kişilerarası çatışma çözme (Ort.=312.51, Ss=38.20) ortalama ve standart sapma değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama	Standart Sapma
Evlilik Doyumu	200	11.00	100.00	72.40	19.16
Affetme Becerileri	200	35.00	122.00	87.78	16.39
Kişilerarası Çatışma Çözme Becerileri	200	167.00	447.00	295.96	37.93

Boşanma sürecinde olan bireyler için ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; evlilik doyumu (Ort.=72.40, Ss=19.16), affetme (Ort.=87.78, Ss=16.39), kişilerarası çatışma çözme (Ort.=295.96, Ss=37.93), ortalama ve standart sapma değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumu Puan Ortalamalarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonucu

	Evlilik Durumu	N	Ortalama	p
Evlilik Doyumu	Evli	200	13.86	.00*
	Boşanan	200	72.40	

** p< 0.01

Yapılan testin sonucuna göre evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin evlilik doyumu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir (p<0.01).

Tablo 11: Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Affetme Puan Ortalamalarına İlişkin t testi Sonucu

	Evlilik Durumu	N	Ortalama	T	p
Affetme Becerileri	Evli	200	85.09	1.583	.114
	Boşanan	200	87.78		

** p< 0.01

Yapılan testin sonucuna göre evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin Affetme becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir (p>0.01).

Tablo 12. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme Puan Ortalamalarına İlişkin t testi Sonucu

	Evlilik Durumu	N	Ortalama	t	p
Kişilerarası Çatışma Çözme	Evli	200	312.51	-4.33	.00**
	Boşanan	200	295.96		

* p< 0.01

Yapılan testin sonucuna göre evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin kişilerarası çatışma çözme becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir (p<0.01).

Tablo 13. Evli Bireyler İçin Evlilik Doyumu Ölçeğinin Alt Ölçekleri İle Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu

(Evlilik Doyumu) DEĞİŞKENLER (Kişilerarası Çatışma Çözme)	Evlilik Uyumu	Öfke	Eşin Ailesi İle İletişim	Ekonomik Anlayış	Ebeveynlik Anlayışı
1.Özel-Genel Davranış	.17*	.05	.10	.18**	.11
2.Yüzleşme	-.19**	-.16*	-.16	-.07	-.07
3.Duygusal İfade	-.19**	-.16*	-.05	.03	-.02
4.Yaklaşma-Kaçınma	.14*	.02	.05	.13	-.05
5.Kendini Açma (Affetme Becerileri)	-.08	-.10	-.07	.07	-.09
6.Kendini Affetme	-.11	-.02	-.13*	-.03	-.09
7.Başkalarını Affetme	-.20**	-.04	-.22**	-.12	-.07
8.Durumu Affetme	-.21**	-.04	-.19**	-.08	-.07

**p < .01,* p<.05

Tablo incelendiğinde kişiler arası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü (r=.17, p<0.01) anlamlı düzeyde

ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel –genel davranış alt boyutu ile öfke arasında ($r = .05$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında ($r = .10$, $p > 0.05$) anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r = .18$, $p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında ($r = .11$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.19$, $p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r = -.16$, $p < 0.05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında ($r = -.16$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında ($r = -.075$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında ($r = -.07$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.92$, $p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r = -.16$, $p < 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin Duygusal ifade alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında ($r = -.052$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında ($r = .03$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında ($r = -.02$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü ($r = .14$, $p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile öfke arasında pozitif yönlü ($r = .02$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma

çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında pozitif yönlü ($r=.05$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r=.13, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r= -.05, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r=-.08, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r= -.10, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r= -.07, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r= .07, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r= -.09, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r= -.11, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r=-.02, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r= -.13, p<0.05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r= -.03, p>0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r= -.09, p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r= -.20, p<0.01$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r=-.04, p >0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r=-.22, p<0.01$) anlamlı ilişki

bulunmuştur. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.12, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r = -.0, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.21, p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r = -.04, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r = -.19, p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.08, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.07, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Tablo 14. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin Evlilik Doyumu Ölçeğinin Alt Ölçekleri İle Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerileri Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu

(Evlilik Doyumu) DEĞİŞKENLER (Kişilerarası Çatışma Çözme)	Evlilik Uyumu	Öfke	Eşin Ailesi İle İletişim	Ekonomik Anlayış	Ebeveynlik Anlayışı
1.Özel-Genel Davranış	-.26**	-.04	-.12	-.03	-.20**
2.Yüzleşme	.18*	.16*	.12	.13	.11
3.Duygusal İfade	.01	.01	.09	-.02	.10
4.Yaklaşma-Kaçınma	-.25**	-.14*	-.09	-.01	-.12
5.Kendini Açma (Affetme Becerileri)	.06	-.02	.05	.03	.00
6.Kendini Affetme	-.10	.00	-.01	.09	-.06
7.Başkalarını Affetme	-.07	.04	-.03	.00	-.05
8.Durumu Affetme	-.02	-.02	-.01	.00	-.07

**p < .01, * p < .05

Tablo incelendiğinde kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.26, p < 0.01$) anlamlı

düzeyde ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel–genel davranış alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r = -.04, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r = -.12, p > 0.05$) anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.03, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r = -.20, p < 0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü ($r = .18, p < 0.05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile öfke arasında pozitif yönlü ($r = .16, p < 0.05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında pozitif yönlü ($r = .12, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r = .13, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında pozitif yönlü ($r = .11, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü ($r = .01, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile öfke arasında pozitif yönlü ($r = .01, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında pozitif yönlü ($r = .09, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.02, p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunamamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin duygusal ifade alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında pozitif yönlü ($r = .10, p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r=-.25$, $p<0.01$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r=-.14$, $p<0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r=-.09$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r=-.01$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yaklaşma kaçınma alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r=-.05$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü ($r=.06$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r=-.02$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında pozitif yönlü ($r=.05$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r=.03$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r=-.001$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r=-.10$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile öfke arasında negatif yönlü ($r=.00$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r=-.01$, $p>0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r=-.09$, $p>0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin kendini affetme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r=-.06$, $p>0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.07$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile öfke arasında pozitif yönlü ($r = .04$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r = -.03$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında pozitif yönlü ($r = .00$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin diğerlerini affetme alt boyutu ile ebeveynlik anlayışı arasında negatif yönlü ($r = -.05$, $p > 0.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönlü ($r = -.02$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile öfke arasında pozitif yönlü ($r = .02$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile eşin ailesi ile iletişim arasında negatif yönlü ($r = -.01$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = .00$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Affetme ölçeğinin durumu affetme alt boyutu ile ekonomik anlayış arasında negatif yönlü ($r = -.07$, $p > 0.05$) anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Tablo 15.Evli Bireyler İçin, Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A		.17	.03	.02	.10	.12	1.98	.01
B		.25	.06	.05	-.03	-.12	-1.86	.00
C	Durumu Aff.	.32	.10	.08	-.10	-.06	-.84	.02
	Diğerlerini Aff.				-.16	-.11	-1.50	
D	Gelir Düz.	.50	.25	.22	-3.25	-.20	-3.15	.00
	Arkadaş Ev On.				10.74	.14	2.26	
	Kendine Baskı H.				-8.07	-.26	-4.00	

* $p < 0.05$

A Yordayıcı: Özel-Genel Davranış.

B Yordayıcı: Özel-Genel Davranış, Yüzleşme.

C Yordayıcı : Özel Genel Davranış, Yüzleşme Durumu Affetme, Diğerlerini Affetme.

D Yordayıcı: Özel Genel Davranış, Yüzleşme, Durumu Affetme, Diğerlerini Affetme, Gelir Düzeyi, Arkadaş Evlilik Onay, Evlenirken İçsel Baskı Hissetme.
Bağımlı Değişken: Evlilik Uyumunu.

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel genel davranış ve yüzleşme alt boyutları ile affetme ölçeğinin durumu ve diğerlerini affetme alt boyutları birlikte evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan evlilik uyumunun önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur ($p < 0.05$). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu evlilik uyumuna yönelik toplam varyansın % 2'sini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile yüzleşme alt boyutu evlilik uyumuna ait toplam varyansın %5'ini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış ve yüzleşme alt boyutları ile affetme ölçeğinin diğerlerini affetme ve durumu affetme alt boyutları birlikte evlilik uyumuna ait toplam varyansın %8'ini açıklamaktadır.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış ve yüzleşme alt boyutları ile affetme ölçeğinin diğerlerini affetme ve durumu affetme alt boyutlarına kişisel bilgiler formunda yer alan gelir düzeyi, arkadaşların evliliği onay durumu, evlenirken kendi kendine baskı hissetme durumu eklendiğinde evlilik uyumuna ait toplam varyansın %22'sinin açıklandığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde özel-genel davranışın ($\beta = .12$) evlilik uyumu puanını pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumsuz olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik doyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik doyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde yüzleşme davranışının ($\beta = -.12$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik doyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik doyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde diğerlerini affetme ($\beta = -.11$) ve durumu affetmenin ($\beta = -.06$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik doyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik doyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde gelir düzeyinin ($\beta = -.20$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik doyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik doyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde arkadaşların evliliği onaylamaması durumunun ($\beta = .14$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- evlilik uyumunu pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da evlilik uyumunu olumsuz olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) ve arkadaşların evliliği onaylamasının evlilik uyumunu olumlu etkilediği yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde evlenmek için kendi kendine baskı hissetmeme durumunun ($\beta = -.26$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik doyumunun,

yüksek puan almak ise düşük evlilik doyumunun göstergesidir) ve ailenin evliliği onaylamasının evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği yorumu yapılabilmektedir.

Tablo 16. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Öfkeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A	Yüzleşme	.18	.03	.02	-.01	-.09	-1.22	.03
	Duygusal İf.				.00	-.04	-.52	
B	Eğitim Düz.	.38	.14	.12	.20	-.15	-2.28	.00
	Aile Onay				1.82	.17	2.48	
	Arkadaş Onay				.66	.05	.81	
	Kendine Baskı H.				-1.06	-.22	-3.28	

* p<05

A Yordayıcı: Yüzleşme: Duygusal İfade.

B Yordayıcı: Yüzleşme, Duygusal İfade, Aile Evlilik Onay, Arkadaş Evlilik Onay, Evlenirken İçsel Baskı Hissetme

Bağımlı DEğişken: Öfke

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile duygusal ifade alt boyutu evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan öfkenin önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur (p<0.05). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutları birlikte öfkeye ait toplam varyansın %2'sini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutlarına kişisel bilgiler formunda yer alan eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onay durumu, ailenin evliliği onay durumu, evlenirken kendi kendine baskı hissetme durumu eklendiğinde öfkeye ait toplam varyansın % 12'sinin açıklandığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde yüzleşme ($\beta = -.09$) ve duygusal ifadenin ($\beta = -.04$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı,

bunun da öfkeyi olumlu olarak etkilediği (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) ve öfkeyi azaltmaya yönelik modele katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde eğitim düzeyinin ($\beta=-.15$) öfke puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da öfkeyi olumlu olarak etkilediği (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir)öfkeyi azaltmaya yönelik modele katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde arkadaşların evliliği onaylamaması durumunun ($\beta=.05$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- öfkeyi pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) bunun da öfkeyi azaltmaya yönelik modele katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde ailenin evliliği onaylamaması durumunun ($\beta=.05$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- öfkeyi pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) ve öfkeyi azaltmaya yönelik modele katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde evlenmek için kendi kendine baskı hissetmeme durumunun ($\beta= -.22$) –evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- öfke puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) öfkeyi azaltmaya yönelik modele katkı sağladığı yorumu yapılabilmektedir. (Öfkeyi olumlu etkilemek öfkenin az olması demektir).

Tablo 17.Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Eşin Ailesi İle İletişimi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A	.16	.02	.02	-.04	-.15	-2.15	.02
B	Kendini Aff	.28	.08	.06	.00	.05	.01
	Diğerlerini Aff.			-.07	-.21	-2.53	
	Durumu Aff.			-.02	-.05	-.58	
C		.31	.10	.07	-.77	-2.06	.04

* $p < .05$

A Yordayıcı: Yüzleşme.

B Yordayıcı: Yüzleşme, Kendini Affetme, Diğerlerini Affetme, Durumu Affetme

C Yordayıcı: Yüzleşme, Kendini Affetme, Diğerlerini Affetme, Durumu Affetme, Cinsiyet.

Bağımlı Değişken: Eşin Ailesi İle İletişim

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile affetme ölçeğinin kendini, diğerlerini ve durumu affetme ölçekleri birlikte evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan eşin ailesi ile iletişimin önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu eşin ailesi ile iletişime ait toplam varyansın %2'sini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile affetme ölçeğinin kendini, diğerlerini ve durumu affetme alt boyutları eşin ailesi ile iletişime ait toplam varyansın %6'sını açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile affetme ölçeğinin kendini, diğerlerini ve durumu affetme alt boyutlarına kişisel bilgileri ölçeğinde yer alan cinsiyet eklendiğinde eşin ailesi ile iletişime ait toplam varyansın %7'sinin açıklandığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde yüzleşme davranışının ($\beta = -.15$) eşin ailesi ile iletişim puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da eşin ailesi ile iletişimi olumlu etkilediği (eşin ailesi ile iletişim ölçeğinden yüksek puan

almak iletişimin az olduğu, düşük puan almak ise iletişimin daha fazla olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde kendini affetmenin ($\beta=.005$) eşin ailesi ile iletişimi puanının pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da eşin ailesi ile iletişimi olumsuz olarak etkilediği (eşin ailesi ile iletişim ölçeğinden yüksek puan almak iletişimin az olduğu, düşük puan almak ise iletişimin daha fazla olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde diğerlerini affetmenin ($\beta=-.21$) ve durumu affetmenin ($\beta=-.05$) eşin ailesi ile iletişim puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da eşin ailesi ile iletişim puanının olumlu olarak etkilediği (eşin ailesi ile iletişim ölçeğinden yüksek puan almak iletişimin az olduğu, düşük puan almak ise iletişimin daha fazla olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta=-.14$) –kadın için 0 ve erkek için 1- erkek için eşin ailesi ile iletişim puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da erkek olmanın eşin ailesi ile iletişimi olumlu yönde etkilediği (eşin ailesi ile iletişim ölçeğinden yüksek puan almak iletişimin az olduğu, düşük puan almak ise iletişimin daha fazla olduğu anlamına gelmektedir) söylenebilmektedir.

Tablo 18. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ekonomik Anlayışı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p	
A	.18	.03	.03	.01	.18	2.71	.00	
B	Cinsiyet	.27	.07	.06	-.30	-.14	-2.10	.01
	Gelir Düz.			-.20	-.13	-1.95		

* $p < .05$

A Yordayıcı: Özel-Genel Davranış

B Yordayıcı: Özel-Genel Davranış, Cinsiyet, Gelir Düzeyi,

Bağımlı Değişken: Ekonomik Anlayış.

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan ekonomik

anlayışın önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ekonomik anlayışa ait toplam varyansın %3'ünü açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutuna kişisel bilgileri ölçeğinde yer alan gelir düzeyi ve cinsiyet eklendiğinde ekonomik anlayışa ait toplam varyansın %6'sını açıkladığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde özel-genel davranışın ($\beta = .18$) ekonomik anlayış puanını pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da ekonomik anlayışı olumsuz etkilediği (ekonomik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak ekonomik anlayışın olumsuz, düşük puan almak ise ekonomik anlayışın olumlu olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde gelir düzeyinin ($\beta = -.13$) ekonomik anlayış puanının negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da ekonomik anlayışı olumlu etkilediği (ekonomik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak ekonomik anlayışın olumsuz, düşük puan almak ise ekonomik anlayışın olumlu olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta = -.14$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için ekonomik anlayış puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı yani erkek olmanın ekonomik anlayışı olumlu yönde etkilediği (ekonomik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak ekonomik durumu olumsuz algılamak, düşük puan almak ise ekonomik anlayışı olumlu olarak algılamak anlamına gelmektedir) söylenebilmektedir.

Tablo 19. Evliler Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ebeveynlik Anlayışını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A	Gelir Düz.	.18	.03	□ .02	.21	.08	1.27	.03
	Cinsiyet				-.55	-.16	-2.31	

* $p < .05$

A Yordayıcı: Gelir Düzeyi, Cinsiyet.

Bağımlı Değişken: Ebeveynlik Anlayışı.

Tabloda görüldüğü gibi kişisel bilgilerden cinsiyet ve gelir düzeyinin ebeveynlik anlayışını anlamlı şekilde yordadığı ($p < 0,05$) ve kişisel bilgilerden cinsiyet ve gelir düzeyinin ebeveynlik anlayışına yönelik toplam varyansın %2'sini açıkladığı görülmektedir.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde, gelir düzeyinin ($\beta = -.08$) ebeveynlik anlayışı puanının negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da ebeveynlik anlayışını olumlu etkilediği (ebeveynlik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak ebeveynlik anlayışının olumsuz, düşük puan almak ise ebeveynlik anlayışının olumlu olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta = -.16$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için ebeveynlik anlayışı puanının negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı yani erkek olmanın ebeveynlik anlayışını olumlu yönde etkilediği (ebeveynlik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak ebeveynlik anlayışını olumsuz algılamak, düşük puan almak ise ebeveynlik anlayışını olumlu olarak algılamak anlamına gelmektedir) söylenebilmektedir.

Tablo 20.Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p	
A	.27	.07	.06	-.24	-.24	-3.57	.00	
B	.30	.069	.08	.25	.24	3.05	.04	
C	.33	.11	.10	-.19	-.23	-2.81	.02	
D	Cinsiyet	.47	.22	.19	-5.34	-.19	-2.88	.00
	Aile Onay				4.21	.13	1.60	
	Kendine Baskı H.				2.06	.06	.74	

* p<05

A Yordayıcı: Özel-Genel Davranış.

B Yordayıcı: Özel-Genel Davranış, Yüzleşme.

C Yordayıcı : Özel Genel Davranış, Yüzleşme, Duygusal İfade

D Yordayıcı: Özel Genel Davranış Yüzleşme,Duygusal İfade, Cinsiyet, Aile Evlilik Onay, Evlenirken İçsel Baskı Hissetme.

Bağımlı Değişken: Evlilik Uyum.

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel genel davranış, yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutları evlilik doyumunu ölçeğinin alt boyutlarından olan evlilik uyumunun önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur (p<0,05). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu evlilik uyumuna yönelik toplam varyansın % 6'sını açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ile yüzleşme alt boyutu evlilik uyumuna ait toplam varyansın %8'ini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış, yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutları evlilik uyumuna ait toplam varyansın %10'unu açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış, yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutları kişisel

bilgiler formunda yer alan cinsiyet, aile evlilik onay durumu ve kendine baskı hissetme durumu eklendiğinde evlilik uyumuna ait toplam varyansın %19'unu açıkladığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde özel-genel davranışın ($\beta = -.24$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunu, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde yüzleşme davranışının ($\beta=.26$) evlilik uyumu puanını pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumsuz olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunu, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde duygusal ifadenin ($\beta=-.21$) evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde ailenin evliliği onaylamaması durumunun ($\beta=.16$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- evlilik uyumu puanına pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da evlilik uyumunu olumsuz olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde evlenmek için kendi kendine baskı hissetmeme durumunun ($\beta= -.18$) –evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da evlilik uyumunu olumlu olarak etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunun, yüksek puan almak ise düşük evlilik uyumunun göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta=-.16$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için evlilik uyumu puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı ve erkek olmanın evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediği (evlilik uyumu ölçeğinden yüksek puan almak düşük evlilik uyumunun, düşük puan almak ise yüksek evlilik uyumunun göstergesidir) söylenebilmektedir.

Tablo 21: Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Öfkeyi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A		.16	.02	.02	.05	.21	2.64	.02
B		.22	.05	.04	-.03	-.12	-1.48	.02
C	Cinsiyet	.50	.25	.23	-2.02	-.28	-4.53	.00
	Eğitim Düz.				-.43	-.28	-4.53	
	Arkadaş Onay				1.17	.13	1.72	
	Aile Onay				1.24	.15	1.93	

* $p < 0.05$

A Yordayıcı: Yüzleşme.

B Yordayıcı: Yüzleşme, Kendini Açma.

C Yordayıcı : Yüzleşme, Kendini Açma, Cinsiyet, Eğitim Düzeyi, Arkadaş Evlilik Onay, Aile Evlilik Onay.

Bağımlı Değişken: Öfke.

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile kendini açma alt boyutu evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan öfkenin önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu öfkeye ait toplam varyansın %2'sini açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme ve kendini açma alt boyutları öfkeye ait toplam varyansın %4'ünü açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin yüzleşme alt boyutu ile kendini açma alt boyutuna kişisel bilgiler formunda yer alan cinsiyet, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onay durumu, ailenin, evlenirken kendi kendine baskı hissetme durumu eklendiğinde öfkeye ait toplam varyansın % 23'ünü açıkladığı görülmüştür.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde yüzleşme davranışının ($\beta=.21$) öfke puanını pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da öfke davranışını olumsuz olarak etkilediği ve öfke artırdığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde kendini açma davranışının ($\beta=-.12$) öfke puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da öfke davranışını olumlu olarak etkilediği ve öfkeyi azalttığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde eğitim düzeyinin ($\beta=-.14$) öfke puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da öfkeyi olumlu olarak etkilediği ve öfke davranışını azalttığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde arkadaşların evliliği onaylamaması durumunun öfkeyi pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı ($\beta=.13$) - evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- öfkeyi olumsuz olarak etkilediği ve öfkeyi arttırdığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde ailenin evliliği onaylamaması durumunun ($\beta=.15$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- öfkeyi pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı ve öfkeyi artırdığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak çok öfkenin düşük puan almak ise az öfkenin göstergesidir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta=-.28$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için öfke puanını puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da erkek olmanın öfkeyi olumlu yönde etkilediği ve öfkeyi azalttığı (öfke ölçeğinden yüksek puan almak düşük öfkeye, düşük puan almak ise yüksek öfkenin göstergesidir) söylenebilmektedir.

Tablo 22. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Eşin Aile İle İletişimi Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	T	p
A	.19	.03	.03	-1.31	-.19	-2.73	.00

* **p<.05**

A Yordayıcı: Kaçınıcı Evlilik

Bağımlı Değişken: Eşin Ailesi İle İletişim

Tabloda görüldüğü gibi kişisel bilgilerden kaçınıcı evlilik olduğunun eşin ailesi ile iletişimi anlamlı şekilde yordadığı(p<0,05) ve kişisel bilgilerden bilgilerden kaçınıcı evlilik olduğunun eşin ailesi ile iletişime ait toplam varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir.

Kurulan modelde evliliğin kaçınıcı evlilik olduğunun ($\beta=-.19$) eşin ailesi ile iletişime negatif yönde katkı sağladığı bunun da eşin ailesi ile iletişimi arttırdığı (eşin ailesi ile iletişim ölçeğinden yüksek puan almak iletişiminin az, düşük puan almak ise iletişimin fazla olduğunun göstergesidir) söylenebilmektedir.

Tablo 23. Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme Becerileri ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ekonomik Anlayışı Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A	.14	.02	.01	-.50	-.14	-2.03	.04

* **p<.05**

A Yordayıcı: Cinsiyet

Bağımlı Değişken: Ekonomik Anlayış

Tabloda görüldüğü gibi kişisel bilgilerden cinsiyetin ekonomik anlayışı anlamlı şekilde yordadığı ($p < 0,05$) ve kişisel bilgilerden cinsiyetin ekonomik anlayışa ait toplam varyansın %1'ini açıkladığı görülmektedir.

Kurulan modelde, cinsiyetin ($\beta = -.02$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için ekonomik anlayış puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da erkek olmanın ekonomik anlayışı olumlu yönde etkilediği (ekonomik anlayış ölçeğinden yüksek puan almak düşük ekonomik anlayışa, düşük puan almak ise yüksek ekonomik anlayışın göstergesidir) söylenebilmektedir.

Tablo 24.Boşanma Sürecinde Olan Bireyler İçin , Kişilerarası Çatışma Çözme, Affetme ve Kişisel Özelliklerin Evlilik Doyumunun Alt Ölçeği Olan Ebeveynlik Anlayışını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

MODEL	R	R ²	R ² _{ch}	B	β	t	p
A	.20	.43	.03	-.03	-.15	-2.45	.00
B	.42	.18	.17	-2.05	-.35	-5.46	.00
C	.46	.21	.20	1.31	.18	2.94	.00

* $p < 0,05$

A Yordayıcı: Özel-Genel Davranış

B Yordayıcı: Özel-Genel davranış, Cinsiyet

C Yordayıcı : Özel-Genel Davranış, Cinsiyet, Aile Evlilik Onay

Bağımlı Değişken: Ebeveynlik Anlayışı

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutlarından olan ebeveynlik anlayışının önemli yordayıcısı olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel-genel davranış alt boyutu ebeveynlik anlayışına ait toplam varyansın %3'ünü açıklamaktadır. Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel genel davranış alt boyutu ile kişisel bilgiler formunda yer alan cinsiyet değişkeni ebeveynlik anlayışına ait toplam varyansın %17'sini, Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin özel genel davranış alt boyutu ile kişisel bilgiler formunda yer alan cinsiyet

değişkeni ve aile evlilik onay durumu ebeveynlik anlayışına ait toplam varyansın %20'sini açıklamaktadır.

Tabloya bakıldığında kurulan modelde özel-genel davranışın ($\beta = -.15$) ebeveynlik anlayışı puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı, bunun da ebeveynlik anlayışını olumlu olarak etkilediği (ebeveynlik anlayışı ölçeğinden yüksek puan almak olumsuz ebeveynlik anlayışını düşük puan almak ise ebeveynlik anlayışının olumlu olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir. Kurulan modelde cinsiyetin ($\beta = -.35$) –kadın için 0 ve erkek için 1- için ebeveynlik anlayışı puanını negatif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da erkek olmanın ebeveynlik yaklaşımını olumlu yönde etkilediği (ebeveynlik anlayışı ölçeğinden yüksek puan almak olumsuz ebeveynlik anlayışını düşük puan almak ise ebeveynlik anlayışının olumlu olduğu anlamına gelmektedir) söylenebilmektedir. Kurulan modelde ailenin evliliği onaylamaması durumunun ($\beta = .18$) -evet için 0 ve hayır için 1 puan olduğu- ebeveynlik anlayışını puanına pozitif yönde etkilemeye katkı sağladığı bunun da ebeveynlik anlayışını ailenin evliliği onayladığı durumda arttırdığı (ebeveynlik anlayışı ölçeğinden yüksek puan almak olumsuz ebeveynlik anlayışını düşük puan almak ise ebeveynlik anlayışının olumlu olduğu anlamına gelmektedir) yorumu yapılabilmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması

Evli olanların evlilik doyumunu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları (Mean; 13,86) ve boşanma sürecinde olanların evlilik doyum ölçeğinde aldıkları puan ortalamaları (Mean; 72,40) arasında fark vardır ve yapılan Mann-Whitney U test sonucunda bu farkın anlamlı olduğu, evlilerin evlilik doyumunun boşanma sürecinde olanlardan daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Boşanma sürecinde olanların evlilik doyumlarının düşük olmasının onları boşanma sürecine getirebildiği düşünülmektedir. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2014 yılında yayınlamış olduğu boşanma sebepleri araştırmasına bakıldığında en sık rastlanan boşanma nedenleri yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ile duygusal ilişkidir (%38). Bu gerekçeleri aldatma (%35), ekonomik sorunlar (%34) ve şiddet (%34) takip etmektedir. Eski eşinin veya kendisinin alışkanlıklar, (%31), yaşam tarzı (%25) veya değerleri (%20) nedeniyle evliliğinin sona erdiğini belirtenlerin oranı da azımsanmayacak düzeydedir. Eşlerden birinin ev içi görev ve sorumlulukları yerine getirmemesi (%29) veya çocuk bakımıyla yeteri kadar ilgilenmemesi de (%18) boşanmaya yol açan hususlar arasındadır. Boşanma gerekçeleri arasında öne çıkan diğer gerekçeler cinsel hayat (%20), çalışma hayatı / işsizlik (%15), evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımamadır (%14). Yine evlilik doyumu ölçeğinde de olan ilişkiden elde edilen doyumun azalması, çatışmanın artması, eşe karşı yakınlık hissetmeme, eşi öfkeli olarak nitelendirme, eşin ailesi ile iletişimin olumsuz olması, ekonomik olarak eşin davranışlarından mutsuz olma, eşinin ebeveynlik becerilerini olumsuz olarak algılama gibi sebeplerin kişilerin evlilik doyumlarını düşürerek boşanmaya karar vermelerine destek olduğu bu sebeple de boşanan kişilerin evlilik doyumunun düşük iken evliliği devam eden kişilerin evlilik doyumlarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

5.2.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması

Evli olanların çatışma çözme ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları (Mean;312,51) ile boşanma sürecinde olanların çatışma çözme ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları (Mean;295,96) arasında fark vardır ve yapılan t test sonucunda evli ve boşanma sürecinde olanlar için bulunan farkın anlamlı olduğu ortaya konulmuştur. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan çatışmalarda, çatışmalara nasıl yaklaşıldığı ve çatışma çözme becerilerine ne kadar sahip olduğu ilişkiyi ayakta tutan etkenlerdir. Evlilik ilişkisi de ikili bir ilişki olduğundan çatışma çözme becerilerine sahip olmak evliliğin devamını sağlayan bir durumdur. Boşanma sürecinde olan kişilerin çatışma çözme becerilerinin daha az olması onları boşanma sürecine getiren sebeplerden biri olarak düşünülebilmektedir. Çatışma çözme ölçeğinden daha yüksek puan alan ve evliliği devam eden kişilerin ise çatışma çözme becerilerine daha çok sahip olan ve evlilik ilişkisinde de çatışma çözme becerilerini kullanarak evlilik birliğinin devamının sağlanmasına etki eden kişiler olduğu düşünülmektedir. Eşlerin olumsuz çatışma çözme stilleri evlilikte uyumu olumsuz bir şekilde yordamaktadır (Özer,2006), çiftlerin çatışmadan duydukları rahatsızlığın yükselmesinin düşük evlilik doyumu ile alakalı olduğu (Eğeci,2005), evlilik çatışmasının yaygınlığının hem kadınların hem de erkeklerin evlilik doyumunu düşürdüğü (Hatipoğlu,1993), eşler arasındaki çatışmanın yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin eşlerin evlilik doyumu yordadığı (Tezer,1986) , çatışma çözmek için kullanılan olumsuz yöntemlerin sorunun önem düzeyinden daha çok evlilik doyumunu yordadığı (Cramer,2002) araştırmalar da ,bulguları destekler bir şekilde ,göstermektedir ki evlilik doyumu ve çatışma, çatışma çözme stilleri, çatışmanın yaygınlığı gibi değişkenlerle ilişkilidir.

5.3.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Affetme Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Yönelik Bulguların Tartışılması

Evli olanların affetme puan ortalamaları (Mean;85,09) ve boşanma sürecinde olanların affetme puan ortalamaları (Mean; 87,78) arasında fark bulunmuştur ancak yapılan t test sonucunda bu farkın anlamlı olmadığı ortaya konulmuştur. Bu durum

affediciliğin karakterin bir parçası haline gelerek kişilik özelliği olması (Ayten,2015) ile açıklanabilmektedir.Alanyazında affetmenin benlik saygısı (Alpay, 2009; Cardi, 2011; Coates, 1997; Crawley, 2005; Johnson, 2010; Mauger ve ark., 1992; Miller, 2002; Strelan, 2007; Akt. Gündüz,2014) , dini yönelim(Akl ve Mullet, 2010; Davis ve diğ., 2008; Edwards ve ark., 2002; Fox ve Thomas, 2008; Gorsuch ve Hao, 1993; Krause ve Hayward, 2013; Jose ve Alfons, 2007; Lutjen vd., 2011; Akt.Gündüz,2014), kendini gerçekleştirme (Sarı,2014), mükemmeliyetçilik, duygusal zeka (Kaya& Peker, 2016), psikolojik iyi olma (Dilmaç ve ark.,2016), yaşam doyumu (Gündüz,2014) arasında ilişki olduğu farklı araştırmalarca ortaya konulmuştur. Ancak tek başına evli ya da boşanma sürecinde olma bir başka ifadeyle evlilik doyumunun yüksek ya da düşük olması değişkeni affetmeyi tek başına anlamlı olarak yordamamaktadır.

5.4. Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Kişilerarası Çatışma Çözme ve Affetme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Alanyazında, evli ve boşanma sürecinde olanların evlilik doyumunu nelerin yordadığını anlayabilmek için, her iki grup içinde model kurularak bu modellerde nelerin farklılık gösterdiğini yorumlamaya yönelik yapılan bir araştırma ile karşılaşılmamıştır.

Yapılan araştırmada evlilik doyumu için,evli ve boşanma sürecinde olan çiftler için farklı iki model ortaya çıkmıştır. Evlilik doyumu için oluşturulan modellerde farklılık olmasının sebebi temel olarak araştırmanın evlilik doyumu yüksek olan evli çiftler ile evlilik doyumu düşük olan ve çekişmeli boşanma içinde olan, öfkenin,çatışmanın, kendini yeterince ifade edememiş olmaya yönelik algının fazlaca yoğun olduğu çiftler için yapılmış olmasıdır. İki grubun temelde farklılık göstermesi sebebiyle evlilik doyumları için nelerin belirleyici olacağı konusunda farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Evlilik doyumu ve stresle başa çıkma arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada başa çıkma stratejilerinin evlilik doyumunu nasıl etkilendiği Whiffen ve Gotlib (1989), tarafından araştırılmıştır. Evlilik sorunu olan ve olmayan çiftlerde başa çıkma, duygusal stres ve yaşam stresi arasındaki ilişkiler

değerlendirilmiştir. Eşlerden biri ya da her ikisinin de evlilik doyumu puanı düşük olduğunda eşlerin daha çok depresif semptom, yaşam stresi ve uyumsuz başa çıkma zorluğu olduğu ortaya konmuştur(Akt. Güngör,2007). Boşanma sürecinde olanların da evlilik doyumu düşük olduğundan oluşturulan modelde evliler ile farklılık göstermesinin evlilik doyumunun düşük olmasına bağlı stres, depresiflik, duygusal stres ve yaşam stresi ile alakalı olabileceği düşünülmektedir.

5.5.Evli ve Boşanma Sürecinde Olan Bireylerin Evlilik Doyumunun Hangi Değişkenlerce Yordandığını Anlamaya Yönelik Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları Oluşan Modellerin Tartışılması

Evlilik DoyumuAlt Ölçekleri	EVLİ BİREYLER	BOŞANMA SÜRECİNDE OLAN BİREYLER
Evlilik Uyumu	*Özel-genel Davranış *Yüzleşme *Durumu Affetme- Diğerlerini Affetme *Gelir Düzeyi-Arkadaş Evlilik Onay- Kendine Baskı Hissetme	*Özel-Genel Davranış *Yüzleşme *Duygusal İfade *Cinsiyet-Aile Evlilik Onay-Kendine Baskı Hissetme
Öfke	*Yüzleşme-Duygusal İfade *Eğitim Düzeyi-Arkadaş Evlilik Onay-Aile Evlilik Onay-Kendine Baskı Hissetme	*Yüzleşme *Kendini Açma *Cinsiyet-Eğitim Düzeyi- Arkadaş Evlilik Onay- Aile Evlilik Onay
Eşin Ailesi İle İletişim	*Yüzleşme *Kendini Affetme- Diğerlerini Affetme- Durumu Affetme *Cinsiyet	*Kaçınıcı Evlilik
Ekonomik Anlayış	*Özel-Genel Davranış *Gelir Düzeyi-Cinsiyet	*Cinsiyet
Ebeveynlik Anlayışı	*Gelir Düzeyi-Cinsiyet	*Özel-Genel Davranış *Cinsiyet *Aile Evlilik Onay

Tabloda görüldüğü gibi, kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerinin evlilik doyumunun bazı alt ölçeklerini yordadığı ve evlilik doyumunda evli ve boşanma sürecinde olan çiftler için çatışma çözme, affetme ve kişisel bilgiler için farklı alt ölçekler ya da değişkenler tarafından yordandığı böylece evli ve boşanma sürecinde olanlar için evlilik doyumunu yordamaya yönelik farklı iki model ortaya çıktığı görülmektedir. Bir başka deyişle bulgular, evlilik doyumu yüksek olan ve evlilik doyumu düşük olan kişilerin evlilik doyumlarının farklı değişkenlerce yordandığını ortaya koymuştur.

Evlilik doyumu ölçeğinin 'evlilik uyumu' alt ölçeği evliler için özel-genel davranış, yüzleşme, durumu ve diğerlerini affetme, gelir düzeyi, arkadaşların evliliği onayı, evlenme konusunda kendi kendine baskı hissetme değişkenleri tarafından; boşanma sürecinde olanlar için ise özel-genel davranış, yüzleşme, duygusal ifade, ailelerin evliliği onayı ve evlenme konusunda kendi kendine baskı hissetme değişkenleri tarafından yordandığı ortaya koyulmuştur. Çatışma konusunda özel/genel davranış, bireyin çatışma davranışını, özelinde (aile içi, yakın arkadaş v.b) olduğu kadar toplum içerisinde gösterip göstermediğini ifade etmektedir (Goldstein,1999; Akt., Arslan,2005) ve hem evliler için hem de boşananlar için kurulan modelde varyansı açıklayan değişkenlerden biri olarak evlilik uyumunu yordamıştır. Ancak evliler için evlilik uyumuna olumsuz yönde katkı yaparken boşananlar için evlilik uyumuna olumlu yönde katkı yapmıştır. Evlilerin çatışma davranışını daha özelde sergilemelerinin boşananların ise çatışma davranışını daha rahat olarak toplum içinde sergilemelerinin evlilik uyumunu olumlu anlamda yordadığı bulunmuştur. Bu farklılık için boşanma sürecinde olanların, sıkıntılarını, saklamak ya da kısıtlı olarak özelindeki kişilerle paylaşmak yanında toplum içinde paylaşmalarının da onları rahatlattığı, ve bu şekilde evlilik uyumunu yordadığı yönünde yorum yapılabileceği düşünülmektedir. Kişinin çatışmayla ve çatışma yaşadığı kişi ile karşılaşma ve iletişim kurmada ne derece kolay bir davranış sergilediğini ifade eden yüzleşme davranışı (Goldstein,1999;Akt., Arslan,2005) ise yine aynı şekilde her iki model için de varyansı açıklamaya yardımcı olmuştur, ancak

yüzleşme davranışı evliler için evlilik uyumuna olumlu katkı sağlayan bir davranış iken boşananlar için evlilik uyumuna olumsuz yönde katkı sağlayan bir davranış olarak görülmektedir.

Evlilik doyumu ölçeğinin 'öfke' alt ölçeği evliler için yüzleşme, duygusal ifade, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onaylaması, ailenin evliliği onaylaması, kendine baskı hissetmeme, boşananlar için ise yüzleşme, kendini açma, cinsiyet, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onaylaması, ailenin evliliği onaylaması değişkenlerinden etkilendiği görülmektedir. Yüzleşme davranışı her iki model içinde varyansı açıklamaya yardımcı olarak evlilikteki öfkeyi yordamıştır. Ancak yüzleşme evlililer için öfkeyi açıklamaya olumlu yönde katkı yaparken (öfkeyi azaltırken), boşanalar için öfkeyi açıklamaya olumsuz yönde katkı (öfkeyi artırdığı) yapmaktadır. Evliler için duygusal ifade öfke için modeli açıklamaya olumlu yönde katkı yapmıştır, duygusal olarak kendini ifade etme öfkeyi azaltmaya katkı sağlamıştır. Çatışma çözümünde olumlu ve yapıcı yöntemlerden biri de duyguların ifadesine izin vermek ve duyguları rahatça sergilemektir. Duygular hem çatışmayı hem de çatışma çözmeyi besleyen enerjilerdir. Çatışma çözme süreçlerinde de aktif rol oynarak çatışmayı ortadan kaldırmaktadır (Basım, Çetin ve Meydan, 2009).

Boşananlar için kendini açma evlilik doyumuna olumlu yönde katkı sağlamıştır, boşananlar için kendini açma davranışının evlilikte öfkeyi azaltan bir değişken olduğu söylenebilmektedir. Kendini açma, bir kişinin kendisi hakkındaki bilgiyi, hissettiği duyguyu, düşüncesini başkasına iletmesidir. Kendini açmada bir alıcının başka herhangi bir kaynaktan öğrenemeyeceği kişisel bir bilginin gönüllü olarak serbest bırakılması söz konusudur (Oral, 1994; Akt., Kara,2013). Çatışma sürecinde kendini açma, tarafların istek ve amaçlarını ortaya koymalarını sağlayacağından çatışmanın yapıcı ve olumlu bir şekilde çözümlenmesine katkıda bulunur (Kara,2013) .Literatürde kendini açma değişkeni için çiftlerle yapılan bir araştırma olmadığından bu bulgu literatürle kıyaslanamıştır. Evliler için öfkeyi açıklayan kişisel özellikler eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onaylamış olması, ailenin evliliği onaylamış olması ve evlenirken kendine baskı hissetmemiş olma olarak modele girerken boşananlar için cinsiyet, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği

onaylamış olması ve ailenin evliliği onaylamış olması olarak modelde varyansı açıklamıştır.

Hem evlilik uyumu hem de öfke alt ölçeği için yüzleşme davranışının evliler için modele olumlu anlamda katkı sağladığı, boşanma sürecinde olanlar için ise modele olumsuz anlamda katkı sağladığı bulgular arasındadır. Bitirilmemiş işleri fazla olan kişilerin öfkeye yönelik düşüncelerinin ve yaşadıkları öfke duygusunun fazla olması beklenen bir durumdur (Malakcıoğlu,2018) ve boşanma sürecinde olan kişilerin bitirilmemiş işlerini yüzleşme sürecinde yapıcı ve olumlu olarak yönetemeyecek olmalarının her iki örneklem için yüzleşme davranışının modeli nasıl etkilediğini farklılaştırmış olabileceği düşünülmüştür

Evlilik doyumunun ‘eşin ailesi ile iletişim’ alt boyutu için oluşturulan modelin evliler için yüzleşme, kendini affetme, durumu affetme ve diğerlerini affetme ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordandığı, ancak boşananlar için yalnızca evliliğin kaçınıcı evlilik olduğu tarafından yordandığı görülmüştür. Evliler için oluşturulan modelde yüzleşme davranışının eşin ailesi ile iletişime olumlu yönde katkı sağladığı, kendini affetmenin eşin ailesi ile iletişime olumsuz katkı sağladığı, durumu ve diğerlerini affetmenin ise eşin ailesi ile iletişime olumlu yönde katkı sağladığı ortaya koyulmuştur.

Evlilik doyumunun ‘ekonomik anlayış’ alt boyutu için oluşturulan modelin evliler için özel-genel davranış, gelir düzeyi ve cinsiyet tarafından yordandığı, boşananlar için ise cinsiyet ve kişilerin kaçınıcı evlilikleri olduğu tarafından yordandığı görülmüştür. Evliler için özel-davranış ölçeğinden düşük puan almış olmak modelde ekonomik anlayışa olumlu katkı sağlamaktadır. Maddi konuların eşler arasında konuşulması ve ‘özel’ boyutta kalmasının bu bulguyu açıkladığı düşünülmektedir.

Evlilik doyumu ölçeğinin ‘ebeveynlik anlayışı’ alt boyutu için evliler için oluşturulan modelin gelir düzeyi ve cinsiyet tarafından, boşananların ise özel-genel davranış, cinsiyet ve ailenin evliliği onaylamasından etkilendiği görülmektedir. Boşananlar için özel-genel davranış ölçeğinden yüksek puan almış olmak ebeveynlik

anlayışına olumlu olarak katkı sağlamaktadır. Boşanma sürecinde olanlar için sıklıkla görülen bir şey çatışmanın çocuklar üzerinden açığa çıkmasıdır, genel davranış göstererek özelinde olan kişiler dışındakilerle de rahatlıkla çatışmayı konuşabilmenin ve diğerlerinin özellikle çocuklar konusundaki çatışmayı çözebileceğine olan inancın bu bulgunun sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Evliler için evlilik uyumunu açıklamaya yardımcı olan bir diğer değişkende durumu ve diğerlerini affetmedir ve modelde evlilik uyumuna olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Evlilik doyumu ve affetme arasındaki ilişkinin pozitif olduğu ve affetmenin evliliğin uzun ve sabit sürmesinde evlilik doyumu üzerinde etkili olduğu (Oranthinkal ve Vansteenwegen, 2006), evlilik kalitesinin affetme ile pozitif ilişkili olduğu (Keleş, 2018), üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada ise bireylerin kişilerarası ilişkilerde olumsuz durumlarla başa çıkmasında affetmenin önemli bir kavram olduğu (Kaygas, 2017) araştırmalar bulguları destekler niteliktedir. Benzer olarak evli kişiler üzerinde yapılan çalışmalar evlilik uyumu daha yüksek olan katılımcıların daha affedici olduğunu ortaya koymuştur (Taysi, 2007). Bu anlamda bulgular literatürü destekler durumdadır. Ancak kendini affetmenin evliler için eşin ailesi ile iletişimi olumsuz olarak etkilediği, bunun da kendini affetmenin hatayı tekrarlamayı artırabileceği olarak yorumlanabileceği düşünülmüştür. Yine yapılan araştırmalar affetmenin evli bireylerde empati tarafından yordandığı (Alpay, 2009) bunun da araştırmada evlilik doyumunu dolaylı olarak artıran etkenlerden biri olabileceği düşünülmektedir.

Boşananlar için evlilik uyumunu açıklamaya yardımcı olan değişken ise duyguların ifadesine izin vermek ve duyguları rahatça sergilemek olarak açıklanan duygusal ifadedir. Boşanma sürecinde olanlar için çatışmada duyguları ifade etmek evlilik uyumunu yordamıştır. Evliler için ise duyguları ifade etmek öfke alt ölçeğini yordamakta ve öfkenin azalmasına katkı sağlamaktadır. Duygular hem çatışmayı hem de çatışma çözmeyi besleyen enerjilerdir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009) Evliler için öfkeyi azalttığı, boşananlar için evlilik uyumunu artırdığı ve her iki grup içinde evlilik doyumunu olumlu anlamda etkilediği söylenebilmektedir.

Kişilerarası çatışma çözme ölçeğinin kendini açma alt boyutu çatışma sürecinde taraflarının kendilerini ne derece ifade ettiklerine odaklanmaktadır. Kendini açma, bir kişinin kendisi hakkındaki bilgiyi, hissettiği duyguyu, düşüncesini başkasına iletmesidir. Kendini açmada bir alıcının başka herhangi bir kaynaktan öğrenemeyeceği kişisel bir bilginin gönüllü olarak serbest bırakılması söz konusudur. Çatışma sürecinde kendini açma, tarafların istek ve amaçlarını ortaya koymalarını sağlayacağından çatışmanın yapıcı ve olumlu bir şekilde çözümlenmesine katkıda bulunur (Oral, 1994; Akt. Kara,2013).Kendini açma boşanma sürecinde olanlar için öfkeyi azaltmıştır. Kendini açma ve duygusal ifadenin empatiyi artırarak evlilik doyumunu olumlu olarak etkilediği söylenebilmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir kibireyler diğer bireylerin duygu ve düşüncelerini anladığı zaman daha yüksek empati göstermektedirler ve empatinin yüksek oluşu romantik ilişkilerde partnerle yaşanan çatışmaların çözümünde büyük rol oynamaktadır. İlişkide deneyimlenen duygusal, bilişsel ve güdüsel değişikliklerin; olumsuz duygulara, incitmeye, kızgınlığa ve öfkeye yol açmasını engellemek amacıyla partnere yönelik empati kurulmalıdır (Perrone-McGovern ve ark., 2014;Akt. Gürcan,2015).Kendini açma ve duygusal ifadenin de empatiyi artırarak öfkeyi azaltmış olabileceği düşünülmektedir.

Kişisel bilgilere bakıldığında evlilik uyumunu evliler için gelir düzeyi, arkadaşların evliliği onaylamış olması ve kendine baskı hissetmemiş olma durumunun yordadığı, boşananlar için ise cinsiyetin, ailenin evliliği onaylamış olması ve kendine baskı hissetmemiş olmanın evlilik doyumunu yordadığı ve evlilik doyumunun artmasına katkı sağladığı bulunmuştur. Bu bulgu literatürde yapılan araştırmalarla kıyaslandığında yapılan bir araştırmada arkadaş onayının evlilikten sağlanan doyumunu artırırken, aile onayının evlilikten sağlanan doyum üzerinde bir etkisi olmadığı, içsel baskının evlilikten sağlanan doyumunu negatif yönde yordadığı, Güngör (2007) bulunmuştur. Evlilik uyumunun yalnızca boşananlar için ailenin evliliği onaylamasında etkilenmesi literatürdeki farklılığı açıklamaktadır. Evlilik doyumunun öfke alt boyutunun ise hem evliler hem de boşananlar için ailenin evliliği onaylaması tarafından yordandığı ve öfkeyi azaltan bir değişken olduğu ortaya koyulmuştur.

Gelir düzeyinin hem evliler hem de boşananlar için doyumu yordadığı ve gelir düzeyinin artmasının evlilik doyumunu arttırdığı bulgular arasındadır. Literatürde bu konuda yapılan araştırmalarda farklı bulgular ortaya koyulmuştur. Evli kişiler ile yapılan çalışmalar ailenin gelir düzeyi değişkeninin evlilik doyumunu anlamlı olarak yordamadığı (Çağ ve Yıldırım, 2013) ve her iki cinsiyet için aylık gelir artışının evlilik uyum puan ortalamalarını da artırdığı yönünde araştırmalar bulunmaktadır (Şener, 2002; Akt. Güngör, 2007). Eğitim düzeyinin evlilik doyumunu olumlu olarak etkilediği ya da etkilemediği yönünde literatürde farklı çalışmalar vardır. Çağ ve Yıldırım (2013) yaptıkları araştırmada eğitim düzeyindeki artışın evlilik doyumu ile pozitif ilişkisi olduğunu belirtirken, farklı araştırmalarca eğitim düzeyi ve evlilik doyumu arasında ilişki olmadığı da (Taş, 2016; Kavak, 2018; Uçar, 2018) ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılabilecek sonuçlara yer verilmiştir. Ulaşılabilecek genel sonuçlara dayalı olarak da önerilerde bulunulmuştur.

6.1.Sonuçlar

1. Araştırma sonuçlarına göre evli ve boşanma sürecinde olan çiftlerin evlilik doyumları ve kişilerarası çatışma çözme becerileri anlamlı farklılık göstermektedir. Evli ve boşanma sürecinde olan çiftlerin affetme becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

2.Evli ve boşanma sürecinde olan çiftlerin evlilik doyumlarının farklı değişkenler tarafından yordandığı, evlilik doyumunun evlilik uyumu, öfke, ekonomik anlayış, eşin ailesi ile iletişim ve ebeveynlik anlayışı alt boyutlarının hepsinin, evli ve boşanma sürecinde olan çiftler için kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerileri alt ölçeklerince açıklanan farklı iki model ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır. Her alt boyut için değişkenler birlikte ($y = \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots$) modele katıldığı için değişkenlerin biri için alt boyutu arttırmaktadır ya da azaltmaktadır yorumu yerine arttırmaya yönelik katkı sağlamaktadır ya da azaltmaya yönelik katkı sağlamaktadır şeklinde yorum yapmanın daha uygun olacağı sonucunu ulaşılmıştır.

3.Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin evlilik uyumunun özel-genel davranış, yüzleşme, durumu ve diğerlerini affetme, gelir düzeyi, arkadaşların evliliği onaylaması ve evlenirken içsel baskı hissetmeme tarafından yordandığı, boşanma sürecinde olan çiftlerin evlilik uyumunun ise özel-genel davranış, yüzleşme, duygusal ifade, cinsiyet, ailenin evliliği onaylaması, evlenirken içsel baskı hissetmeme tarafından yordandığı sonucunu ulaşılmıştır. Yüzleşme davranışı evli çiftler için kurulan modelde evlilik uyumunu arttırmaya katkı sağlarken, boşanma sürecinde olan çiftler için kurulan modelde evlilik uyumun azaltmaya katkı sağlamıştır. Genel davranış gösterme evli çiftler için kurulan modelde evlilik uyumunu azaltmaya katkı

sağlarken, boşanma sürecinde olan çiftler için evlilik uyumunu artırmaya katkı sağlamıştır. Cinsiyet değişkeni yalnız boşanma sürecinde olan çiftler için modele katkı sağlamıştır ve erkek olmak kurulan modelde evlilik uyumunu artırmaya yönelik katkı sağlamıştır. Bahsedilen diğer değişkenlerde kurulan modellerde evlilik uyumunu artırmaya yönelik katkı sağlamıştır.

4.Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin öfkesinin yüzleşme, duygusal ifade, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onaylaması, ailenin evliliği onaylaması, evlenirken içsel baskı hissetmeme tarafından yordandığı, boşanma sürecinde olan çiftlerin öfkesinin ise yüzleşme, kendini açma, cinsiyet, eğitim düzeyi, arkadaşların evliliği onaylaması, ailenin evliliği onaylaması tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yüzleşme davranışı evli çiftler için kurulan modelde öfkeyi azaltmaya katkı sağlarken, boşanma sürecinde olanlar için öfkeyi artırmaya katkı sağlamıştır. Duygusal ifade evli çiftler için öfkeyi azaltmaya katkı sağlarken, kendini açma davranışı boşanma sürecinde olan çiftler için öfkeyi azaltmaya katkı sağlamıştır. Cinsiyet değişkeni yalnız boşanma sürecinde olan çiftler için modele katkı sağlamıştır ve erkek olmak kurulan modelde öfkeyi azaltmaya yönelik katkı sağlamıştır. Bahsedilen diğer değişkenler kurulan modellerde öfkeyi azaltmaya yönelik katkı sağlamıştır.

5.Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin eşlerinin ailesi ile iletişiminin yüzleşme, kendini affetme, diğerlerini affetme, durumu affetme ve cinsiyet tarafından yordandığı, boşanma sürecinde olan çiftlerin eşlerinin ailesi ile iletişiminin yalnızca kaçınıcı evlilik olduğu tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli çiftler için yüzleşme, diğerlerini ve durumu affetme davranışı eşin ailesi ile iletişimi artırmaya katkı sağladığı, ancak kendini affetme davranışının eşin ailesi ile iletişimi azaltmaya katkı sağladığı, erkek olmanın da eşin ailesi ile iletişimi artırmaya katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Boşanma sürecinde olan çiftler için ise eşin ailesi ile iletişimin kaçınıcı evlilikleri olduğu tarafından yordandığı, evlilik sayısı arttıkça eşin ailesi ile iletişimin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin ekonomik anlayışının özel-genel davranış, gelir ve cinsiyet tarafından yordandığı, boşanma sürecinde olan çiftlerin

ekonomik anlayışının ise yalnızca cinsiyet tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli çiftler için genel davranış göstermek ekonomik anlayışı azaltmaya katkı sağlamaktadır. Gelir düzeyinin artması ekonomik anlayışı da arttırmaktadır. Erkek olmak da evli çiftler için ekonomik anlayışı arttırmaktadır. Boşanma sürecinde olan çiftler için ekonomik anlayış yalnızca cinsiyet tarafından yordanmaktadır ve erkek olmanın ekonomik anlayışı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin ebeveynlik anlayışının gelir düzeyi ve cinsiyet tarafından yordandığı, boşanma sürecinde olan çiftlerin ebeveynlik anlayışının ise özel-genel davranış, cinsiyet, ailenin evliliği onaylaması tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli çiftler için gelir düzeyindeki artış ve erkek olmak ebeveynlik anlayışını artırmaya yönelik katkı sağlamaktadır. Boşanma sürecinde olan çiftler için genel davranış göstermek ebeveynlik anlayışını arttırmaya yönelik katkı sağlarken erkek olmak ve ailenin evliliği onaylamış olması da yine ebeveynlik anlayışını artıran değişkenler olarak bulunmuştur.

6.2.Öneriler

Ulaşılan genel sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

1. Bu araştırmanın temel sınırlılığı, çalışma grubunun bazı iller ile sınırlı olmasıdır. Evlilik doyumunun kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerileri açısından değerlendirilmesi konusunda daha somut sonuçlara ulaşabilmek için farklı çalışma gruplarında yeni çalışmalar yapılabilir.

2.Araştırmada evlilik doyumunun kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerileri tarafından yordandığı bulunduğundan, bireylerin kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerini etkileyebilecek olan empati, iletişim becerileri, sosyal beceriler gibi faktörlerin de artırılması için yapılacak bireysel rehberlik çalışmaları evlilik doyumu artırılabilir.

3. Araştırmada evli ve boşanma sürecinde olan bireyler olmak üzere iki farklı çalışma grubu ile kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerinin evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur. Yine iki farklı çalışma grubu ile evlilik

doyumunu hangi değişkenlerden etkilendiği konusunda yapılabiecek araştırmaların literatüre katkı sağlayabileceği düşünölmektedir.

4.Araştırmada evlilik doyumunun yüksek ya da düşük olmasının evlilik doyumunu yordayan değişkenleri farklılaştırdığı bulunmuştur. Psikolojik danışma sürecinde evli bireylerle çalışılırken evlilik doyumunun yüksek ya da düşük olmasının evlilik doyumunu yordayan değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin göz önünde bulundurularak kişilere bireysel rehberlik, bireysel danışma, grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma konusunda destek sağlamanın evlilik doyumunu artırabileceği düşünölmektedir.

5. Araştırmada kişilerarası çatışma çözme ve affetme becerilerinin evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur. Evli ve boşanma sürecinde olan bireylerin çatışma çözme ve affetme becerilerinin bireysel rehberlik ya da bireysel danışma, ya da bireylere evlilik öncesi kişilerarası çatışma çözme ya da affetme becerilerinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılabieceği bu şekilde evlilik doyumunun da arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], (2014). Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması.
- Akbalık, F. G. (2001). Çatışma Çözme Ölçeği (Üniversite Öğrencileri Formu) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi. 2 (16),7-13.
- Akeri, M., Abbas, B., Noah, S. B. M., Hassan, S. A.& Baba, M. (2012). Comparison the Effects of Communication and Conflict Resolution Skills Training on Marital Satisfaction. International Journal of Psychological Studies. 4(1), 182-195.
- Akıntürk, T. ve Karaman Ateş D. (2013). Aile Hukuku .15. Baskı. Beta Yayınları. İstanbul.
- Aktürk, E.B. (2006). Yeniden Evlenen Türk Ailelerde Evlilik Doyumu: Medeni Duruma Göre Karşılaştırma, Üvey Çocukların Etkisi ve Yordayan Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Al-Mabuk, R. H., Enright, R. D. ve Cardis, P. A. (1995). Forgiveness Education With Parentally Love-Deprived Late Adolescents. Journal of Moral Education. 24(4), 427-444.
- Alpay, A. (2009). Yakın İlişkilerde Bağışlama: Bağışlamanın; Bağlanma, Benlik Saygısı, Empati ve Kıskançlık Değişkenleri Yönünden İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Anar B. (2011). Evli Ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle Evlilik Doyumu Ve İş Doyumu İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Arslan, C. (2005). Kişilerarası Çatışma Çözme ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 14, 75-93. Konya.
- Atiker, M. (2006). Çatışma Bilgi Notu, Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi, Konya.

- Atkinson R.T., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. ve Nolen Hoeksema, S. (2002). Psikolojiye giriş (2. baskı). (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 1996).
- Avery, C. M. (2008). The relationship between self-forgiveness and health: Mediating variables and implications for well-being. Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering, 69 (3 B), 1939.
- Ayten, A. (2015). Erdeme Dönüş. İz Yayıncılık. 2. Baskı. İstanbul.
- Basım, H.N., Çetin, F. ve Meydan, C.H. (2009) Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kontrol Odağının Rolü. Selçuk Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 21, 57-69. Konya.
- Baucom, D.H., Sayers,S.L., & Duhe, A. (1989). Attribution Style and Attribution Patterns Among Married Couples. Journal of Personality and Social Psychology. 56(4), 596-607.
- Baumeister, R.F., Exline, J.J., ve Sommer, K.L. (1998).The Victim Role, Grudge Theory, and Two Dimensions of Forgiveness. In E.L. Worthington. (Eds.), Dimensions of Forgiveness: Psychological Research and Theological Principles (p. 79-106). Templeton Foundation Press. Philadelphia.
- Baylanççek, E. (2003). Örgütlerde Kişilerarası- Gruplararası Çatışmalar. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bayraktar,A. (2015). Bağlanma Stilleri, Çatışma Eğilimi, Çatışma Çözme Stilleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki.Yüksek Lisasn Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bedir, Derya. (2008). Erken Çocukluk Döneminde Çatışma Çözme Becerisi Hakkında Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi ve Çatışma Çözme Beceri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Berry, J. W., Worthington Jr., E. L., Parrott III, L., O'Connor, L. E. ve Wade, N. G. (2001). Dispositional Forgiveness: Development and Construct Validity of the Transgression Narrative Test of Forgiveness (TNTF). Society for Personality and Social Psychology. 27, 1277-1290.
- Binici, S. A. (2000). Psikolojik Yardım İçin Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirilmelerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Bouchard, G., Sabourin, S., Lussier, Y., Wright, J. ve Richer, C. (1998). Predictive Validity of Coping Strategies on Marital Satisfaction: Cross-sectional and Longitudinal Evidence. Journal of Family Psychology. 12(1), 112-132.

- Braubury, T. N. & Fincham, F. D. (1988). Individual Difference Variables In Close Relationships:A Contextual Model Of Marriage As An Integrative Framework. *Journal of Personality and Social Psychology*. 54(4), 713-721.
- Bradbury, T.N., & Fincham, F.D. (1990). Attributions in Marriage: Review and Critique. *Psychological Bulletin*. 107(1), 3-33.
- Brown, R. P. (2003). Measuring Individual Differences in the Tendency to Forgive: Construct Validity and Links With Depression. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 29, 759-771.
- Brown, R. P., & Phillips, A. (2005). Letting Bygones Be Bygones: Further Evidence For The Validity of the Tendency to Forgive Scale. *Personality and Individual Differences*. 38, 627-638.
- Budak S. Psikoloji Sözlüğü. (2005). 3. Baskı. Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 155.
- Bugay, A. (2010). Investigation of Social-Cognitive, Emotional and Behavioral Variables as Predictors of Self-Forgiveness .Doktora Tezi. Middle East Technical University. Ankara.
- Bugay, A. ve Demir, A. (2011). Hataya İlişkin Özelliklerin Başkalarını Affetmeyi Yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(35), 8-15.
- Bulut, F. (2009). Hastane Yöneticilerinin Liderlik Özelliklerinin Çatışmayı Yönetme Düzeylerine Etkisi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Burleson, B., Denton, W.H. (1997). The Relationship Between Communication Skill and Marital Satisfaction: Some Moderating Effects. *Journal of Marriage and the Family*. 59(4),884.
- Chen, G., C. Liu ve D. Tjosvold. (2005). "Conflict Management for Effective Top Management Teams and Innovation in China", *Journal of Management Studies*. 42, 2. 277-300.
- Chen, M. H. (2006). "Understanding the Benefits and Detriments of Conflict on Team Creativity Process", *Creativity and Innovation Management*. 15, 1, 105-116.
- Chan, D. W. (2013). Subjective Well-Being of Hong Kong Chinese Teachers: The Contribution of Gratitude, Forgiveness, and the Orientations to Happiness. *Teaching and Teacher Education*. 32, 22-30.
- Coates, D. (1997). The Correlations of Forgiveness of Self, Forgiveness of Others, and Hostility, Depression, Anxiety, Self-Esteem, Life Adaptation, and Religiosity Among Female Victims of Domestic Abuse. *Dissertation Abstracts International*, 58(05), 2667B.

- Cobb, R.J., Davila, J. & Bradbury, T.N. (2001). Attachment Security and Marital Satisfaction: The Role of Positive Perceptions and Social Support. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 27(9), 1131-1143.
- Coleman, D.A. (2003). Partner Choice and the Growth of Ethnic Minority Populations. *Marriage in Multi-Ethnic Society*, Netherlands Demographic Society Annual Conference, Het Trippenhuis, Amsterdam.
- Cramer, D. (2002). Relationship Satisfaction and Conflict Over Minor and Major Issues in Romantic Relationships. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 136(1), 75-81.
- Curun, F. (2006). Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cüceloğlu, D.(2000). İnsan ve Davranışı .10.Basım. Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Çağ, P. (2011). Evli Bireyler ve Eş Desteği ve Evlilik Doyumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağ, P. Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (39), 13-23.
- Çelik, M. (2006) Evlilik Doyumu Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Çukurova Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Çelik, M. (1997). Marital Satisfaction, Parental Agreement on Child Rearing and Parental Perception of Child's Adjustment. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Çınar, L. (2008). Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Datu, J. A. D. (2014). Forgiveness, gratitude and subjective well-being among Filipino adolescents. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 36(3), 262273.
- Davis, D. E., Worthington, E. L., Hook, J. N. ve Hill, P. C. (2013). Research on Religion/Spirituality and Forgiveness: A Meta-Analytic Review. *Psychology of Religion and Spirituality*, doi:10.1037/a0033637.
- Dede, F. (2015). Lise Öğrencilerinin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Bağlanma Stilleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

- DiBlasio, F. A. (1998). The Use of a Decision-Based Forgiveness Intervention Within Intergenerational Family Therapy. *Journal of Family Therapy*. 20, 77–94.
- Dilmaç, B., Ekşi, F., Şimşir, Z. (2016). Psikolojik Danışma Deneyimi Yaşayanların Dini Başa Çıkma, Psikolojik İyi Olma ve Affetme Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Bir Model Önerisi, First İnternational Congress on Religious Spiritual Counselling&Care, At İstanbul.
- Dowd, D.A., Means, M.J., Pope, J. F., & Humphries, J.H. (2005). Attributions and Marital Satisfaction: the Mediated Effects of Self-Disclosure. *Journal of Family and Consumer Sciences*. 97 (1), 22-27.
- Durodoye, B.A. (1997). Factors of Marital Satisfaction Among African American Couples and Nigerian male/ African American Female Couples. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 28, 71-81.
- Dwiwardani, C., Hill, P. C., Bollinger, R. A., Marks, L. E., Steele, J. R., Doolin, H. N. ve Davis, D. E. (2014). Virtues Develop from a Secure Base: Attachment and Resilience as Predictors of Humility, Gratitude, and Forgiveness. *Journal of Psychology and Theology*. 42, 83-90.
- Eğeci, İ.S. (2005). Conflict Distress, Conflict Attributions and Perceived Conflict Behaviors as Predictors of Relationship Satisfaction. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Enright, R. D. (2001). *Forgiveness Is a Choice: A Step-by-Step Process for Resolving Anger and Restoring Hope*. DC: American Psychological Association. Washington.
- Enright, R. D., Santos, M. J. ve Al-Mabuk, R. (1989). The Adolescent as Forgiver. *Journal of Adolescence*. 12(1), 95-110.
- Enright, R. D. ve The Human Development Study Group(1991). The Moral Development of Forgiveness. In W. Kurtines ve J. Gerwitz (Eds.), *Handbook of Moral Behavior Development* (Vol. 1, p. 123-152). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. 1991.
- Enright, R. D. ve Fitzgibbons, R. P. (2000). *Helping Clients Forgive: An Empirical Guide for Resolving Anger and Restoring Hope*. DC: American Psychological Association. Washington.
- Enright, R. D., Gassin, E. A. ve Wu, C. (1992). Forgiveness: A Developmental View. *Journal of Moral Education*. 21, (2), 99-114.
- Eraslanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik İlişkilerini Geliştirme Kuram ve Uygulama*. Nobel Yayıncılık 1.Basım. Ankara.

- Exline, J. J., Worthington, E. L., Hill, P. ve McCullough, M. E. (2003). Forgiveness and Justice: A Research Agenda for Social and Personality Psychology. *Personality and Social Psychology Review*. 7 (4), 337-348.
- Fincham, F.D., Beach, S.R.H. ve Davila, J. (2004). Forgiveness and Conflict Resolution in Marriage. *Journal of Family Psychology*, 18 (1), 72–81.
- Fincham, F. D., Jackson, H. ve Beach, S. R. H. (2005). Transgression Severity and Forgiveness: Different Moderators for Objective and Subjective Severity. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 24, 860-875.
- Fitzgibbons, R. (1998) Anger and the Healing Power of Forgiveness: A Psychiatrist's View. In R. Enright ve J. North (Eds), *Exploring Forgiveness* (pp. 63-74). Madison: University of Wisconsin.
- Fitzgibbons, R. P. (1986) The Cognitive and Emotive Uses of Forgiveness in the Treatment of Anger. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*. 23(4), 629. 1986.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between Husbands And Wives: Communication in Marriage*. Beverly Hills. CA: Sage Publications. 31-58.
- Fitzpatrick, N. Y. (2001). *Marital and Personality*. Unpublished Doctoral Dissertation. School of Psychology.
- Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith J.M. (2003). *Sosyal Psikoloji. İmge Kitapevi*. Ankara.
- Fowers, B.J. (1993). Psychology as Public Philosophy: Illustration of the Moral Dimension of Psychology with Marital Research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*. 13, 124-136.
- Gençcan, Ö.U. (2013). *Boşanma Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gordon, K. C., Baucom, D. H. ve Snyder, D. K. (2000). The Use of Forgiveness in Marital Therapy. In M. McCullough, K. I. Pargament ve C. E. Thoresen (Eds.), *Forgiveness: Theory, Research, and Practice* (p. 203-227). New York: Guilford Press.
- Gottman, J. M. (1993). A Theory of Marital Dissolution and Stability. *Journal of Family Psychology*, 7 (1), 57-75.
- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumunu Üzerindeki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Graham, J.M., & Conoley, C.W. (2006). The Role of Marital Attributions in the Relationship Between Life Stressors and Marital Quality. *Personal Relationships*. 13, 231-241.

- Greeff A.P. (2000). Characteristics of Families that Function Well. *Journal of Family*. 21(8): 948-962.
- Greeff, A.P. ; Malherbe, H.L. (2001) "Intimacy and Marital Satisfaction in Spouses" *Journal of Sex and Marital Therapy*. Vol. 27, No: 3, May., pg: 247-257
- Gull, M. ve Rana, S. A. (2013). Manifestation of Forgiveness, Subjective Well Being and Quality of Life. *Journal of Behavioral Sciences*, 23 (2), 17 -36.
- Güleç G.(2012). Aile ve Evlilik. Çınar Yenilmez (Ed). Aile Yapısı ve İlişkileri (1. Basım) Eskişehir: Anadolu üniversitesi Web-Ofset tesisleri.
- Gülşen, S. (2006). Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Yaşanan Öğrenci Çatışmalarının Nedenleri ve Öğretmenlerin Kullandıkları Çatışma Çözüm Stratejileri", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Günay, O. (2000). Evlilik Uyumu İle Kişisel Düşünme Modelleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Gündoğdu, R. (2009). Yaratıcı Drama Temelli Çatışma Çözme Programının Ergenlerde Öfke, Saldırganlık ve Çatışma Çözme Becerisine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Gündüz, Ö. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Affetmeyi Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Güner, İ. (2007). Çatışma Çözme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Saldırganlık ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Güngör, H.C. (2007). Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Gürcan, T. (2015). İlişkisel Belirsizlik: İlişki Doyumu, Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Güven, N.(2005). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Hall, J. H. ve Fincham, F. D. (2005). Self-Forgiveness: The Stepchild of Forgiveness Research. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 24 (5), 621-637.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional Relationship Belief in Marital Satisfaction and Adjustment, Social Behavior and Personality. 33 (4), 313- 328.
- Hargrave, T. D. ve Sells, J. N. (1997). The Development of a Forgiveness Scale. *Journal of Marital and Family Therapy*. 23(1), 41-62.
- Hargrave, T. D. (1994). Families and forgiveness: A Theoretical and Therapeutic Frame-Work. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 2, 339-348.
- Hargrave, T. (2001). *Forgiving the Devil: Coming to terms with damaged relationships*. Phoenix, Zeig, Tucker & Theisen, Inc.
- Hatipoğlu, Z. (1993). The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Hepp-Dax, S. H. (1996). Forgiveness as an Educational Goal with Fifth Grade Inner-City Children, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Fordham University. New York.
- Hinde, R.A.(1997). *Relationships: A Dialectical Perspective*. East Sussex, UK: Psychology Press.
- Hirsch, J. K., Webb, J. R. ve Jeglic, E. L. (2012). Forgiveness as a Moderator of the Association Between Anger Expression and Suicidal Behaviour. *Mental Health, Religion & Culture*. 15(3), 279-300.
- Hocker, J.L ve Wilmot, W.W. (1995). *Interpersonal Conflict*. Fourth Edition, Wm.C. Brown Benchmark Communications, Inc. Madison.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 11(36), 12-24.
- Hünler, O. S. Ve Gençöz, T. (2003). Boyun Eğici Davranışlar Ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 18(51), 99-108.
- Jacinto, G. A. (2007). Caregivers negotiating self-forgiveness after the death of care-receivers diagnosed with Alzheimer's disease. *Dissertation Abstracts International*, 68(5), 1-14.
- Jacinto, G.A. & Edwards, B.L. (2011). Therapeutic Stages of Forgiveness and Self-Forgiveness. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 21(4), 423-437.

- Johnson, D.W. ve Johnson, R.T. (1991, 1995). *Teaching Children To Be Peacemakers*. Edina, Minnesota, Interaction Book Company.
- Kahraman, Z. (2011). *Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kara, N. (2013). *Çiftlerde Yükleme Biçimleri, Çatışma Çözme Stilleri ve Eşin Duygu Dışavurum Tarzları İle Çift Uyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniveristesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Karney, B.R., & Bradbury, T.N. (1995). *The Longitudinal Course of Marital Quality and Stability: a Review of Theory, Method and Research*, *Psychological Bulletin*. 118(1), 3-34.
- Karip, E. (2003). *Çatışma Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kastro, R. M. (1998). *Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kavak, A.(2018). *Evli Bireylerde Çatışma Yönetimi ve Evlilik Doyumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kavalcı, Z. (2001). *Çatışma Çözme Becerileri Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Çatışma Çözme Biçimleri Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kaya, F ve Peker, A. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Affetme ve Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Duygusal Zekanın Aracı Rolü*. *Gaziantep Üniversitesi Journal of Social Sciences*. 15(4),1086-1094. Gaziantep.
- Kaygas, Y. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişki Tarzları ve Çatışma Çözme Eğilimleri Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolü*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep.
- Keleş, A. (2018). *Evlilik Kalitesi İle Affetme, İkili İlişkilerde Güven ve Mizah Tarzları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Burdur.
- Kılıç, A. (2016). *Turist Rehberlerinde Empatik Eğilim ve Çatışma Çözme Davranışı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.

- Koçel, T. (1998). İşletme Yöneticiliği: Yönetim ve Organizasyonlarda Davranış KlasikModern-Çağdaş Yaklaşımlar, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yenilenmiş 6. Basım. İstanbul.
- Koçel, T. (2003). İşletme yöneticiliği, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları. No: 205, 666-668, İstanbul.
- Koçel, T. (2010). İşletme Yöneticiliği. Genişletilmiş 12. Baskı. İstanbul: Beta Basım
- Kodaz, A. F. (2010). İnegöl Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Korkut, F. (2004). Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Koroğlu, M. (2012). Emniyet Personelinin Empatik Becerileri Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalıkları İle Çatışma Çözme Stratejileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Koutsos, P., Wertheim, E. H. ve Kornblum, J. (2008). Paths to Interpersonal forgiveness: The Roles of Personality, Disposition to Forgive and Contextual Factors in Predicting Forgiveness Following a Specific Offence. *Personality and Individual Differences*. 44(2), 337-348.
- Kurdek, L.A. (1995). Predicting Change in Marital Satisfaction from Husbands' and Wives' Conflict Resolution Styles. *Journal of Marriage and Family*. 57, 153-164.
- Kurdek, L. A.(1998). The Nature and Predictors of the Trajectory of Change in Marital Quality over the First 4 years of Marriage for First-Married Husbands and Wives. *Journal of Family Psychology*. 13, 669-674.
- Kurtzberg, T.R. ve Mueller J.S. (2005). "The Influence of Daily Conflict on Perceptions of Creativity: A Longitudinal Study", *The International Journal of Conflict Management*. 16, 4, 335-353. 2005.
- Leggett, D. G., Roberts-Pittman, B., Byczek, S. & Morse, D. T. (2012). Cooperation, Conflict, And Marital Satisfaction: Bridging Theory, Research, And Practice. *The Journal Of Individual Psychology*. 68(2), 182-199.
- Lulofs, R.S. ve D.D. Cahn. (2000). *Conflict from Theory to Action*, Boston, Allyn and Bacon.
- Malakcioğlu, C. (2018). Bitirilmemiş İşler İle Öfke , Suçluluk, Utanç ve Affetme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Maltby, J., Macaskill, A. & Day, L. (2001). Failure to Forgive Self and Others: A Replication and Extension of the Relationship Between Forgiveness, Personality, Social Desirability, and General Health. *Personality and Individual Differences*. 30, 881-885.
- Marchand, J.F., Hock, E. (2000). Avoidance and Attacking Conflict-Resolution Strategies Among Married Couples: Relations to Depressive Symptoms and Marital Satisfaction. *Family Relations*. 49(2), 201.
- Mayer, B. (2000). *The Dynamics of Conflict Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass.
- McFarland, W. P. (1992). Counselors Teaching Peaceful Conflict Resolution *Journal of Counseling and Development*, 71, 18-21.
- McCullough, M. E. (2000). Forgiveness as Human Strength: Theory, Measurement, and Links to Well-Being. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 19(1), 43.
- McCullough, M. E., Pargament, K. I. ve Thoresen, C. E. (2000). The Psychology of Forgiveness: History, Conceptual Issues, and Overview. In M. E. McCullough. K. I.
- McCullough, M. E., Rachal, K. C., Sandage, S. J., Worthington, E. L., Brown, S. W. Ve Hight, T. L. (1998). Interpersonal Forgiving in Close Relationships: II. Theoretical Elaboration and Measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*. 75(6), 1586.
- McCullough, M. E., Worthington, E. L. ve Rachal, K. C. (1997). Interpersonal Forgiving in Close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*: 73(2), 321.
- McCullough, M. E. (2001). Forgiveness: Who Does It and How Do They Do It?. *Current Directions In Psychological Science*,. 10 (6), 194-197.
- McCullough, M. E., & Witvliet, C. V. O. (2002). The psychology of forgiveness. In C.R. Snyder & S.J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 446-458). New York: Oxford University Press.
- Mauger, P. A., Perry, J. E., Freeman, T., Grove, D. C., McBride, A. G., & McKinney, K. E. (1992). The Measurement of Forgiveness: Preliminary research. *Journal of Psychology and Christianity*, 11(2), 170-180.
- Medling, J. M. ve McCarrey, M. (1981). Marital Adjustment over Segments of the Family Life Cycle: the Issues of Spouses' Value Similarity. *Journal of Marriage and the Family*. 43 (1), 195-203.
- Miceli, M. ve Castelfranchi, C. (2011). Forgiveness: A Cognitive-Motivational Anatomy. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 41 (3), 260-290.

- Murphy, J. G. & Hampton, J. (1988). *Forgiveness and Mercy*. Cambridge: Cambridge University.
- Nichols, W. (2005). "The First Years of Marital Commitment" *Handbook of Couples Therapy*. (Edt.: Michele Harway) John Wiley & Sons, Incorporated, Hoboken, NJ, USA: p, 35-36.
- O'Leary, K. D., Smith D.A. (1991). *Marital Interactions*, *Annual Review of Psychology*.42, 191 – 212.
- Oral, T. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Affetme Düzeylerinin Öz-Anlayış, Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Oranthinkal J. Vansteenwegen A. (2006). The Effect of Forgiveness on Marital Satisfaction in Relation to Marital Stability. *Contemp Fam Ther*. 28, 251-260.
- Ottu, I. F. A.& Akpan, U. I. (2011). Predicting Marital Satisfaction from the Attachment Styles and Gender of a Culturally and Religiously Homogenous Population. *Gender&Behavior*. 9(1), 3656-3679 .
- Öner, U. (2000). *Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eitimi*. İlköretimde Rehberlik. (Editör: Yıldız Kuzgun) (2. Baskı). (198-237). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özen, A. (2006). Value Similarities of Wives and Husbands and Conflict Resolution Styles of Spouses as Predictors of Marital Adjustment. Yüksek Lisans Tezi. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özgüven İ.E. (2009). *Evlilik ve Aile Terapisi*. 3. Baskı. PDREM Yayınları. Ankara.
- Özkalp, E., Kırel Ç. (2001). *Örgütsel Davranış*, Anadolu Üniversitesi Ders Kitapları Yayını. 6. Baskı. Eskişehir.
- Pelled, L.H., Eisenhardt K.M. ve Xin .K.R.(1999). "Exploring the Black Box: An Analysis of Work Group Diversity, Conflict and Performance", *Administrative Science Quarterly*, 44, 1-28.
- Pletchaty, M., Couturier,S., Cote, M. and Roy, M. A. (1996). Dimensional Analysis of Past and Present Satisfaction in Relation to Present Marital Satisfaction. *Psychological Reports*. 78(2), 657-658.
- Pitt, M. (2005). "A Dynamic Model of Strategic Change in Growth-oriented Firms", *Strategic Change*. 14, 307-326.
- Rahim, M. Afzalur, Buntzman, F. Gabriel ve White, Dougla. (1999). An empirical study of the stages of moral development and conflict management styles, *The International Journal of Conflict Management*, Vol.10, No.2, 154-171.

- Rahim, M. Afzalur, Magner R. Nace ve Shapiro, L. Debra. (2000). Do Justice Perceptions İnfluence Styles of Handling Conflict with Supervisors?: What Justice Perceptions, Precisely?. The International Journal of Conflict Management, Vol. II, No.1, 9-31.
- Rahim, M. Afzalur. (2002). "Toward a Theory of Managing Organizational Conflict", The International Journal of Conflict Management. 13, 3. 206-235.
- Robinson, L. C. ve Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages. Family Relations. 42, 38-45.
- Sarı, E. (2014). Affetmenin Kendini Gerçekleştirme Üzerindeki Etkileri, Elementary Education Online, 13(4), 1493-1501. 2014
- Sayar, K. (2006). Ruh hali .1. baskı. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Scheewind, K.A., & Gerhard, A. (2002). Relationship Personality, Conflict Resolution, and Marital Satisfaction in the First 5 Years of Marriage. Family Relations. 51, 3-71.
- Scobie, E. D. ve Scobie, G. E. W. (1998). Damaging events: The perceived need for forgiveness. Journal for the Theory of Social Behaviour, 28(4), 373-402.
- Segrin, C. (2004). Family communication. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sells, J. N., & Hargrave, T. D. (1998). Forgiveness: A review of the theoretical and empirical literature. Journal of Family Therapy, 20(2), 21-36.
- Shackelford, T. K. (2001). Self-esteem in marriage. Personality and Individual Differences. 30, 371-390.
- Sığırcı, A. (2010). Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
- Sokolski, D.M. ve Hendrick,S.S. (1999). Marital Satisfaction. American Journal of Family Therapy. 26, 39-49.
- Solmuş, T. (2010). İşyeri Terapisi. Papatya Yayıncılık. İstanbul.
- Sungur, M.Z. (2009). Sen, Ben ve Aramızdaki Her şey, 'Şeytan Üçgeni', Aşk-Evlilik Sadakatsizlik. Goa Yayınları. İstanbul.
- Synder, D.K. (1997). Marital Satisfaction Inventory, Revised (MSI-R) Manual. Published by Western Psychological Services. Los Angeles.

- Szablowinski, Z. (2012). Self-Forgiveness and Forgiveness. *The Heythrop Journal*, 53 (4), 678-689.
- Şamatacı, G. (2013). Romantik İlişkilerde Affetme: Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Şimşek, M. Ş. (1987). Örgütlerde Çatışma ve Yaratıcılığın Önemi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Araştırma Merkezi, Cilt:7, Sayı:1-2. Ankara.
- Tagney, J. P., Boone, A. L. ve Dearing, R. (2005). Forgiving the Self: Conceptual Issues and Empirical Findings. In E. L. Worthington, Jr. (Eds.). *Handbook of Forgiveness* (p. 143-158). New York, NY: Routledge.
- Tarhan, N. (2005). Kadın Psikolojisi. 3. baskı. Nesil Yayınları. İstanbul.
- Tarhan, N. (2011). Evlilik Psikolojisi. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Taş, Y. (2016). Evli Bireylerde Yaşanan Çatışmalar, Bağlanma Stilleri ve Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Taştan, N. (2004). Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Taysi, E. (2007). İkili İlişkilerde Affetme: İlişki Kalitesi ve Yüklemelerin Rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekarslan, E. ve Kılıç, T. (2000). Davranışın Sosyal Psikolojisi. İstanbul: Dönence Basım Ve Yayın. Tekin
- Tezer, E. (1986). Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Thibaut, J.W. & Kelley, H.H. (1959). *Social Psychology Of Groups*. New York, Willey.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S. ve Roberts, D. E. (2005). Dispositional Forgiveness of Self, others, and Situations. *Journal of Personality*. 73(2), 313-360.

- Ting-Toomey, S., & Oetzel, J. G. (2003). Face Concerns in Interpersonal Conflict: A Cross-Cultural Empirical Test of the Face Negotiation Theory. *Communication Research*, 30; 599.
- Toussaint, L., & Williams, D. (2008) National survey results for Protestant, Catholic, and nonreligious experiences of seeking forgiveness and of forgiveness of self, others, and by God. *Journal of Psychology and Christianity*, 27(2), 120-130.
- Turanlı, P. (2010). Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu İle Benlik Saygısı Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Uçar, E.(2018). Psikolojik İyi Oluş Yordayıcısı Olarak Dindarlık , Evlilik Doyumu ve Problem Çözme. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Uysal, Z. (2006). Çatışma Çözme Eğitimi Programının Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Üncü S. (2007). Duygusal Zeka ve Evlilik Doyum İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi ,Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Wade, N. G., Worthington Jr, E. L., & Meyer, J. E. (2005). But do they work? A metaanalysis of group interventions to promote forgiveness. E. L. Worthington (Ed.), *Handbook of Forgiveness* içinde (s. 423-440). New York: Routledge.
- Webb, J. R., Dula, C. S., & Brewer, K. (2012). Forgiveness And Aggression Among College Students. *Journal of Spirituality in Mental Health*. 14(1), 38-58.
- Whiffen, V. ve Gotlib, I. H. (1989). Stress and Coping in Maritally Distressed and Non-Distressed Couples. *Journal of Social and Personal Relationships*. 6, 327-344.
- Witvliet, C. V. O., Phipps, K. A., Feldman, M. E., & Beckham, J. C. (2004). Posttraumatic mental and physical health correlates of forgiveness and religious coping in military veterans. *Journal of Traumatic Stress*, 17, 269-273.
- Witvliet, C. V., Hinman, N. G. ve Exline, J. J. (2011). Responding to Our Own Transgressions: An Experimental Writing Study of Repentance, Offense Rumination, Self-Justification, and Distraction. *Journal of Psychology and Christianity*, 30 (3), 223-238.
- Worthington, E. L. (2006). *Forgiveness and Reconciliation: Theory and Application*. New York, NY: Routledge.

- Worthington Jr., E. L. ve Scherer, M. (2004). Forgiveness Is an Emotion Focused Coping Strategy That Can Reduce Health Risks and Promote Health Resilience: Theory, Review, and Hypotheses. *Psychology and Health*. 19 (3), 385-405.
- Worthington, E. L. (2005). Initial Questions About the Art and Science of Forgiving. In E. L. Worthington (Eds.). *Handbook of Forgiveness* (p. 1 -13). New York, N.Y: Routledge.
- Yaşın Dökmen, Z. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doyumu ve Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler. 12. Ulusal Psikoloji Kongresinde Yayınlanan Poster. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. (2009). Bağlanma Stilleri ile Bağışlama Arasındaki İlişkide Sorumluluk Yüklemelerinin Aracı Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 1(4), 1220.
- Yürür, S. Soygüzel, H. (2010), “Örgütsel Çatışma Yönetimi Açısından Kamu Yöneticileri ile Özel Sektör Yöneticileri Arasındaki Farklılıkların Analizi”, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Cilt. 6, Sayı. 1.
- Zenter, M.R. (2005). Ideal Mate Personality Concepts and Compatibility in Close Relationships: A Longitudinal Analysis. *Journal of Personality And Social Psychology*. 89, 242–256 .

EKLER**EK- 1 - KİŞİSEL BİLGİLER FORMU**

1) Cinsiyetiniz:

Kadın ( ) Erkek ( )

2) Kaç yaşındasınız?.....

3) Kaçınıcı Evliliğiniz?

( ) İlk ( )İkinci ( )Üçüncü veya daha fazla

4) Kaç yaşında evlendiniz?.....

5) Kaç aylık/ yıllık evlisiniz?.....

6) Kaç çocuğunuz var?.....

7) Şu andaki eğitim düzeyinizin aşağıdakilerden hangisi olduğunu işaretleyiniz.

A ( ) Lise B ( ) Önlisans C ( ) Üniversite D ( ) Lisansüstü

8) İş Durumunuz

( ) Çalışıyorum. Çalışıyor iseniz mesleğiniz:

( ) Çalışmıyorum

9)Gelir düzeyiniz aşağıdakilerden hangisidir?

( ) Düşük ( ) Ortanın altı ( ) Orta ( ) Ortanın üstü ( ) Yüksek

10)Anne babanız halen birlikte mi?

( )Evli( )Boşanmış ( )Ayrı yaşıyor

11) Aileniz evliliğinizi onayladı mı?

( )Evet( )Hayır

12) Arkadaş çevreniz evliliğinizi onayladı mı ?

( ) Evet ( )Hayır

13)Kendi kendinize evlenmeniz gerektiği konusunda sürekli baskı hissettiniz mi?

( ) Evet ( )Hayır

EK- 2 - EVLİLİK DOYUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatlice okuyunuz ve eşinizle olan ilişkinizi göz önüne alarak yanıtlayınız. Her bir durumun yanında, D ( ) doğru ve Y ( ) yanlış seçenekleri bulunmaktadır. Tüm maddeleri dikkatlice okuyarak, kendi evlilik yaşamınız açısından değerlendiriniz ve size en uygun seçeneği (X) ile işaretleyiniz. Eğer okuduğunuz maddenin evlilik ilişkiniz açısından doğru veya kısmen doğru olduğunu düşünüyorsanız D, yanlış veya çoğu zaman yanlış olduğunu düşünüyorsanız Y şıklarının yanındaki parantezlere X işareti koyunuz. Lütfen her bir madde için yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz.

1. İlişkimiz bana mutluluk veriyor. D ( ) Y ( )	28. Eşime her konuda güvenirim. D ( ) Y ( )
2. Evlilik hayatım böyle olmamalıydı. D ( ) Y ( )	29. Eşim bana çok ters davranıyor. D ( ) Y ( )
3. İçimden eşime sevgi göstermek gelmiyor. D ( ) Y ( )	30. Cinsel birlikteliğimizde bazı sorunlar var. D ( ) Y ( )

EK-3 - HEARTLAND AFFETME ÖLÇEĞİ

Hayatımız boyunca, kendi davranışlarımız, başkalarının davranışları veya kontrolümüz dışındaki durumlar nedeniyle olumsuz olaylar yaşayabiliriz. Bu olumsuz yaşantıların ardından belli bir zaman geçtikten sonra, kendimiz, diğer insanlar veya yaşanan durumlar hakkında olumsuz duygu veya düşüncelerimiz olabilir. Bu tür olumsuz olaylara genel olarak nasıl tepki verdiğinizi düşününüz ve aşağıda verilen her ifadenin yanına, tarif edilen olumsuz duruma genellikle nasıl tepki verdiğinizi ifade eden sayıyı (aşağıdaki 7'li değerlendirme ölçeğine göre) yazınız. Vereceğiniz yanıtlarda doğru veya yanlış cevap yoktur. Lütfen yanıtlarınızda olabildiğince dürüst ve samimi olunuz.

1	2	3	4	5	6	7
Beni Hiç Yansıtıyor		Beni Pek Yansıtıyor		Beni Biraz Yansıtıyor		Beni Tamamen Yansıtıyor

___ İşleri berbat ettiğimde önce kötü hissetmeme rağmen zamanla kendimi rahatlatabilirim.

___ Yaptığım olumsuz şeyler için kendime kin tutarım.

___ Yaptığım kötü şeylerden öğrendiklerim onlarla baş etmemde bana yardımcı olur.

___ İşleri berbat ettiğimde, kendimi kabul etmek benim için gerçekten çok zordur.

EK -4- KİŞİLERARASI ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMI ÖLÇEĞİ

A) Kesinlikle Katılmıyorum B) Katılmıyorum C) Biraz Katılmıyorum

D) Kararsızım E) Biraz Katılıyorum F) Katılıyorum G) Kesinlikle Katılıyorum

1. Bir kimse ile telefonda tartışmak benim için, yüz yüze tartışmaktan daha rahattır.	A	B	C	D	E	F	G
2. Ailemden birisi ile tartışmamı, komşular duysalardı utanırdım	A	B	C	D	E	F	G
3. Tartışma sırasında, benim ne düşündüğümü diğer kişilerin bilmesine izin vermemeye çalışırım.	A	B	C	D	E	F	G
4. Bir tartışmayı çözmek için harekete geçmeden önce, tartışmanın kendi kendine hallolup olmayacağını görmek için beklerim	A	B	C	D	E	F	G
5. Bir tartışma sırasında duyguları ifade etmek bir zaman kaybıdır	A	B	C	D	E	F	G